

† π. Ἀθανασίου Μυτιληναίου

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΕΙΣ ΤΗΝ  
ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΝ  
ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΚΑΙ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΟΥ  
ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ

Οἱ τρεῖς πρώτες ὁμιλίες  
ἀπομαγνητοφωνημένες

*«Γράψον οὖν ἃ εἶδες, καὶ ἃ εἶσι καὶ ἃ μέλλει γίνεσθαι μετὰ ταῦτα.»* (Ἀποκ. 1, 19)

*«Μακάριος ὁ ἀναγινώσκων καὶ οἱ ἀκούοντες τοὺς λόγους τῆς προφητείας καὶ τηροῦντες τὰ ἐν αὐτῇ γεγραμμένα.»* (Ἀποκ. 1, 3)

*«Καὶ λέγει μοι μὴ σφραγίσῃς τοὺς λόγους τῆς προφητείας τοῦ βιβλίου τούτου· ὁ καιρὸς γὰρ ἐγγύς ἐστιν.»* (Ἀποκ. 22, 10)

Ἱερά Μονή Κομνηνείου  
«Κοιμήσεως Θεοτόκου» καὶ «Ἁγίου Δημητρίου»  
Στόμιον Λαρίσης, Μάϊος 2007

Copyright:

Ἱερά Μονή Κομνηνείου

«Κοιμήσεως Θεοτόκου» καί «Ἁγίου Δημητρίου»

400.07 Στόμιον Λαρίσης

Τηλ. & Fax.: 24950.91220

Κεντρική διάθεσις:

«Ὁρθόδοξος Κυψέλη»

Σπαρτάκου 6, Συκιές, 566.26 Θεσσαλονίκη

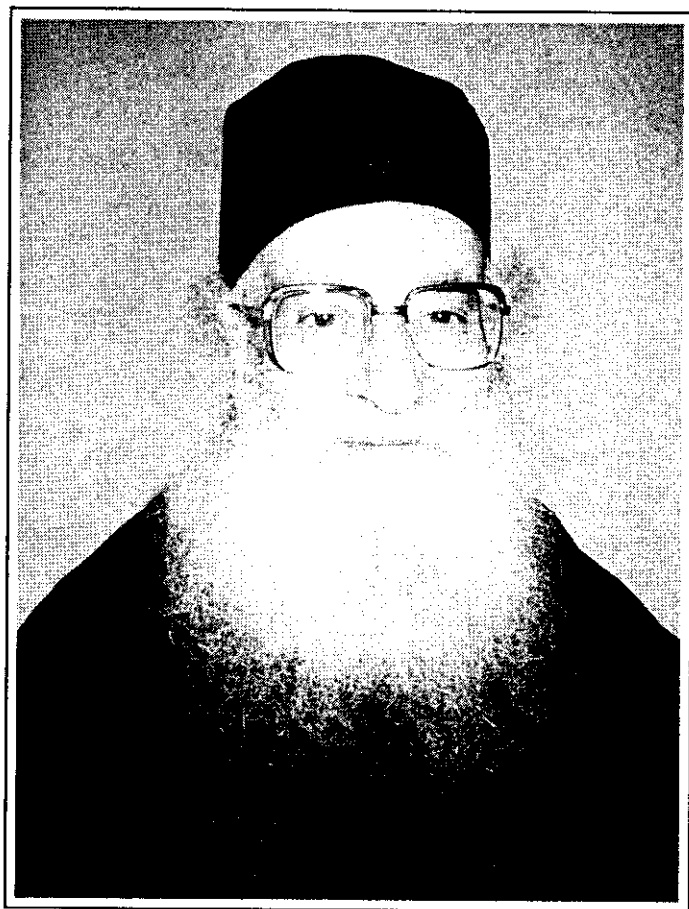
Τηλ.: 2310.212659 Fax:2310.207340

Ἐπιτρέπεται ἡ ἀναδημοσίευσις ὀλοκλήρου ἢ με-  
ρους τοῦ κειμένου, μέ ἀπλή ἀναφορά τῆς προελεύ-  
σεώς του.

## ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Ἀντί Προλόγου	σελ.	9-11
2. Ὁμιλία 1η	σελ.	13-44
3. Ὁμιλία 2α	σελ.	45-74
4. Ὁμιλία 3η	σελ.	75-108





*«Καὶ ἤκουσα φωνῆς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λεγούσης· γράψον, μακάριοι οἱ νεκροὶ οἱ ἐν Κυρίῳ ἀποθνήσκοντες ἀπ' ἄρτι. ναί, λέγει τὸ Πνεῦμα, ἵνα ἀναπαύσωνται ἐκ τῶν κόπων αὐτῶν· τὰ δὲ ἔργα αὐτῶν ἀκολουθεῖ μετ' αὐτῶν.» (Ἀποκ. 14, 13)*



## ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Μέ τήν συμπλήρωσιν ἑνός ἔτους ἀπό τῆς κοιμήσεως καί τῆς εἰς Κύριον ἐκδημίας τοῦ μακαριστοῦ Γέροντος καί Καθηγουμένου ἡμῶν πατρός Ἀθανασίου, ἡ ἀδελφότης τῆς καθ' ἡμᾶς Ἱερᾶς Μονῆς προβαίνει εἰς τήν ἔκδοσιν καί κυκλοφορίαν τοῦ ἀνά χειρας τεύχους, τό ὁποῖον περιλαμβάνει ἀπομαγνητοφωνημένες τίς τρεῖς πρῶτες ὁμιλίαις του, ἀπό τήν σειρά τῶν ἑκατόν τριῶν ὁμιλιῶν, εἰς τό βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως τοῦ ἀποστόλου καί εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου.

Καθ' ἣν στιγμήν «τὸ μυστήριον τῆς ἀνομίας ἐνεργεῖται» (Β' Θεσ. 2, 7) καί ἡ «ἀποστασία» (Β' Θεσ. 2, 3) λαμβάνει διαστάσεις ἀνησυχητικές, μέ τήν προτροπή πολλῶν ἀκροατῶν τῶν ὁμιλιῶν τοῦ μακαριστοῦ Γέροντός μας, ἐπελέγησαν πρὸς ἔκδοσιν αὐτές οἱ ὁμιλίαι· ἀφ' ἑνός μὲν πρὸς ὑπόμνησιν καί ὑποκίνησιν τοῦ ἐνδιαφέροντός μας, ὥστε νά ἀνατρέξουμε εἰς τό κατ' ἐξοχήν ἀποκαλυπτικόν βιβλίον τῆς Ἁγίας Γραφῆς, τήν Ἀποκάλυψιν, καί νά γνωρίσουμε τήν πορεία μας μέσα εἰς τόν κόσμον, νά προετοιμασθοῦμε γιά τά ἐπερχόμενα δεινά, κατὰ τόν λόγον τοῦ Χριστοῦ, «ἀγρυπνεῖτε οὖν ἐν παντί

*καιρῷ δεόμενοι ἵνα καταξιωθῆτε ἐκφυγεῖν πάντα τὰ μέλλοντα γίνεσθαι καὶ σταθῆναι ἔμπροσθεν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου»* (Λουκ. 21, 36), ἀλλὰ καὶ νά παρηγορηθοῦμε, γνωρίζοντας ὅτι ὁ θρίαμβος καὶ ἡ τελικὴ νίκη ἀνήκουν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ· διότι, ὅπως σημειώνει στὴν εἰσαγωγικὴ ὁμιλία του ὁ μακαριστὸς Γέροντάς μας, τό βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως «μᾶς περιγράφει ἀποκαλυπτικά τὴν πορεία τῆς Ἐκκλησίας, δηλαδή τῶν πιστῶν, καὶ τῆς δημιουργίας ἐν γένει μέσα στὴν Ἱστορία, τὴν ἀναγέννησιν, τὴν ἀναδημιουργίαν καὶ τὴν αἰώνιαν δόξα τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς κτιστῆς ὁρατῆς δημιουργίας», καὶ ἕνας ἀπὸ τοὺς σκοποὺς τῆς συγγραφῆς του εἶναι «ἡ προπαρασκευὴ τῶν πιστῶν, ἐν ὧσιν τῶν θλίψεων πού ἀναμένουν τοὺς πιστοὺς, ἀλλὰ καὶ ἡ παρὰ μυσθία, ἡ παρηγορία τῶν πιστῶν, ἀπὸ τὴν ἀγαθὴν ἐκβασιν τοῦ ἀγῶνος» ἀφ' ἑτέρου δέ ἡ κυκλοφορία αὐτοῦ τοῦ τεύχους νά ἀποτελέσῃ ἕνα προμῆνυμα τῆς ἐκδόσεως τοῦ ὅλου ἔργου του, ἐάν θέλῃ ὁ Κύριος.

Ὁ μακαριστὸς Γέροντάς μας, ὅπως πολλοὶ γνωρίζουν, ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἠσχολήθη μέ τὴν κατήχησιν καὶ τό κήρυγμα. Ἐκάλυψε μισόν καὶ πλέον αἰῶνα προσφορᾶς. Ἦνάλωσε, κατὰ κυριολεξίαν, τὸν ἑαυτὸν του εἰς τὴν σποράν τοῦ θείου λόγου. Οἱ ὁμιλίαι του ὑπερβαίνουν τίς πέντε χιλιάδες. Ἡ μέριμνά του, ἡμέρα καὶ νύκτα, καὶ ὁ πόθος του, κατὰ τὴν προσφιλεῖ του ἔκφρασι, ἦταν: «νά τρέχῃ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ νά σώζωνται οἱ ἄν-

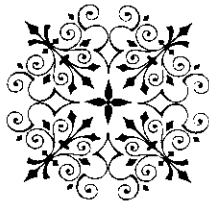
θρωποι». Γι' αυτό ἡ χαρά του ἦταν πολύ μεγάλη, ὅταν ἔβλεπε νά συμβαίνει αὐτό.

Τό τεῦχος αὐτό προσφέρεται ὡς εὐλογία τῆς Ἱερᾶς Μονῆς εἰς τιμὴν καὶ μνήμην του, μέ τὴν εὐκαιρία τοῦ ἑτησίου μνημοσύνου του.

Παρακαλοῦμε θερμῶς τοὺς ἀγαπητοὺς ἐν Χριστῷ ἀδελφούς πού θά τό λάβουν νά προσεύχωνται γιά τὴν ἀνάπαυσι τῆς ψυχῆς του, ἀλλά καί γιά τὴν ἀδελφότητα τῆς Ἱερᾶς μας Μονῆς, ὥστε νά συνεχίσῃ τὴν διακονίαν της, πρὸς δόξαν τοῦ Ἁγίου Τριαδικοῦ Θεοῦ μας.

Πάσχα 2007

Ἡ ἀδελφότης τῆς Ἱερᾶς Μονῆς









Σύν Ἁγίῳ Τριαδικῷ Θεῷ  
Ἡ Ἀποκάλυψις  
τοῦ Ἀποστόλου καί Εὐαγγελιστοῦ  
Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου

Ὁμιλία 1η  
(Εἰσαγωγή)

**Σ**ύν Ἁγίῳ Τριαδικῷ Θεῷ ἐφθάσαμε καί πάλι εἰς τόν μῆνα Ὀκτώβριο, τόν μῆνα πού ἀρχίζουν οἱ πολλές δουλειές. Μπαίνουμε στόν χειμῶνα. Ἀρχίζει ἀκόμη καί ἡ προετοιμασία τῶν χωραφιῶν γιά τήν σπορά. Καί ὅπως ἐξέρχονται οἱ γεωργοί μας στά χωράφια των γιά τήν προετοιμασία των καί τήν σπορά τοῦ σιταριοῦ, ἔτσι ἐξέρχεται καί ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ. *«Ἐξῆλθεν ὁ σπειρων τοῦ σπείραι τὸν λόγον αὐτοῦ.»*<sup>1</sup>

Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ὅμως δέν ἐξέρχεται γιά νά ὀργώσῃ· ἐξέρχεται γιά νά σπείρῃ μόνον· τό ὄργανο ἀναφέρεται σέ μᾶς. Τό ἄν λοιπόν θά ἔλθωμε νά ἀκούσωμε λόγον Θεοῦ, τό πῶς θά τόν ἀκούσωμε τόν λόγο τοῦ Θεοῦ καί τό τί συνέπειες θά ἔχη αὐ-

---

1. Πρβλ. Λουκ. 8, 5.

τός στή ζωή μας, αυτό είναι κάτι πού ἀφορᾶ σέ μᾶς.

Πάντως ὁ «σπείρων τὸν σπόρον» ἐξέρχεται διαρκῶς· εἶναι ἡ ἔξοδος τοῦ Θεοῦ μας, πού εἶναι μιά ἔξοδος ἀγάπης πρὸς τὰ κτίσματά Του, πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, πού πραγματοποιήθηκε μέ τὴν Ἐνανθρώπησί Του, καί ἔρχεται νά σπείρῃ τὸν λόγο τῆς θείας Του ἀληθείας. Ἄλλά, σᾶς εἶπα, ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἡμᾶς τό πῶς θά ἀκούσωμε τὸν λόγο τοῦ Θεοῦ.

Μπροστά μας ἔχομε μιά χρονιά· θά ἐρχώμεθα ἐδῶ νά ἀκοῦμε τὸν λόγο τοῦ Θεοῦ. Πῶς ὅμως θά τὸν ἀκοῦμε;

Πρέπει νά σᾶς πῶ ὅτι ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἄλλοτε πέφτει σέ μιά πατημένη «γῆ», ἄσκαφτη, ἀκαλλιέργητη, καί ἀφήνει τὴν «γῆ» αὐτὴ τῆς καρδιάς ἀδιάφορη. Μπαίνει κάποιος ἐδῶ μέσα στὸν ναό, ἀκούει, καί δέν δίνει καμμία σημασία.

Ἀκόμη ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ πέφτει καί στίς ἐπιπόλαιες καρδιές, σ' ἐκεῖνες πού ἐνθουσιάζονται, πού μέσα τους αἰσθάνονται χαρὰ γιὰ τὸν λόγο τοῦ Θεοῦ· ἀλλά, ὅταν θά βγοῦν ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα, θά τὰ ἔχουν ξεχάσει ὅλα.

Ἄλλος «σπόρος» πέφτει σέ καρδιές πού ὑπόσχονται πολλά καί σχεδιάζουν μιά ὁμορφὴ πνευματικὴ ζωὴ· ἔρχονται ὅμως οἱ χίλιες δυὸ μέριμνες τῆς ζωῆς νά καταπνίξουν τὸν «σπόρον» τοῦ Θεοῦ, τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καί τελικά οἱ καρδιές αὐτές μένουν ἀκαρποφόρητες.

Ἐμεῖς μὴ γένοιτο νά ἀνήκωμε εἰς τίς κατηγορί-  
 ες αὐτές πού ἀκούσαμε στό σημερινό εὐαγγέλιο,  
 στήν πρωϊνή εὐαγγελική περικοπή, στήν παραβολή  
 τοῦ σπορέως<sup>2</sup>! Ὁχι, ἀγαπητοί· ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ  
 πρέπει νά πέση σέ καρδιές πού θά εἶναι «γῆ καλή»,  
 «γῆ ἀγαθή», πού θά καρποφορήσῃ, γῆ στήν ὁποία  
 θά καρποφορήσῃ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ καί θά γίνῃ ἁ-  
 γιότητα. Ἄλλ' ὅμως θά πρέπει οἱ καρδιές αὐτές, οἱ  
 καρδιές μας, νά δεχθοῦν τόν λόγο τοῦ Θεοῦ μέ φό-  
 βον Θεοῦ καί μέ ταπεινώσιν· καί τότε θά ἀποδώ-  
 σουν τριακονταπλάσια καί ἑξηκονταπλάσια καί ἑ-  
 κατονταπλάσια.<sup>3</sup>

Δέν θά ἐπιθυμοῦσα... –καί εὐχομαι καί παρα-  
 καλῶ καί δέομαι, καί εἰς τόν Θεόν ἀλλά καί ἐσᾶς ἰ-  
 κετεύω!– μὴν ὑπάρξῃ καρδιά πού νά ἀνήκῃ σέ μιᾶ  
 ἀπό τίς τρεῖς πρῶτες κατηγορίες· ὅλες οἱ καρδιές  
 πού ἀκοῦν ἐδῶ τόν λόγο τοῦ Θεοῦ, ὅλες οἱ καρδιές  
 νά ἀποδειχθοῦν «γῆ ἀγαθή». Εὐχομαι λοιπόν ὁ λό-  
 γος τοῦ Θεοῦ πού θά πέφτῃ στίς καρδιές μας νά  
 καρποφορήσῃ πλούσια.

\* \* \*

Ἐφέτος ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ μᾶς δίδει ὡς εὐκαι-  
 ρίαν σπορᾶς τοῦ λόγου Του τό βιβλίον τῆς Ἀποκα-  
 λύψεως.

Ἡ Ἀποκάλυψις εἶναι τό τελευταῖο βιβλίον τῆς  
 Καινῆς Διαθήκης ἀλλά καί ὀλοκλήρου τῆς Ἁγίας

2. Λουκ. 8, 5-15.

3. Πρβλ. Ματθ. 13, 8· 23. Μᾶρκ. 4, 8· 20.

Γραφῆς.

Τό βιβλίον αὐτό, τῆς Ἀποκαλύψεως, ἀποτελεῖ τήν κατακλειδα τῆς Ἁγίας Γραφῆς καί ἔχει ἰκανή ἀντιστοιχία μέ τό πρῶτο βιβλίον αὐτῆς, τήν Γένεσιν, μετά τῆς ὁποίας ἀποτελεῖ ἄξονα πτώσεως-σωτηρίας. Τό βιβλίον τῆς Γενέσεως ἀναφέρει τήν ἱστορία τῆς πτώσεως· τό βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως ἀναφέρει τήν ἱστορία τῆς ἀνορθώσεως, τῆς σωτηρίας.

Πράγματι εἰς τό βιβλίον τῆς Γενέσεως περιγράφεται ἡ δημιουργία τοῦ κόσμου καί τοῦ ἀνθρώπου· εἶναι ἡ ὠραία αὐτή ἀνατολή τοῦ κτιστοῦ ὄρατοῦ κόσμου.

Ἄλλ' οἱ ἄνθρωποι ἔπεσαν· ἔπεσαν εἰς τήν ἁμαρτία τῆ ὑποβολῆ τοῦ διαβόλου. Ἐκτοτε εἰσήχθη ἡ ἁμαρτία, ἡ φθορά καί ὁ θάνατος. Τά πάντα ἔμοιαζαν ὅτι εἶχαν ματαιωθῆ· εἶχε ματαιωθῆ τό ὠραῖο σχέδιον τοῦ Θεοῦ, νά φθάσῃ δηλαδή ἡ κτίσις κοντά στόν Θεό, νά ἐνωθῆ μαζί Του καί νά θεωθῆ.

Ἄλλ' ὅ,τι ὁ Θεός δημιουργεῖ, ἀγαπητοί μου, οὔτε ἐκμηδενίζεται οὔτε ματαιοῦται! Καί διά τήν ἀνακαίνισιν τοῦ παλαιωθέντος ἐν ἁμαρτία κτιστοῦ ὄρατοῦ κόσμου οἰκονομήθη τό μυστήριον τῆς Ἐνανθρωπήσεως τοῦ δευτέρου προσώπου τῆς Ἁγίας Τριάδος, τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ὁ κόσμος ὅμως δέν ἐδέχθη τόν Ἰησοῦν Χριστόν, καί Τόν ἐσταύρωσε.

Καί πάλι δέν ἐματαιώθη τό σχέδιον τῆς σωτηρίας, διότι μέ τόν Σταυρόν μέν ἐνικήθη ὁ διάβολος,

μέ την Ἀνάστασιν δέ τοῦ Χριστοῦ ἐνικήθη ὁ θάνατος καί ἡ φθορά.

Ἔτσι ἡ Ἐκκλησία, τό Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, πορεύεται μέσα εἰς τήν Ἱστορίαν μεταξύ πολλῶν τλαιπωριῶν, ἀντιξοοτήτων καί μαρτυρίου, πού προέρχονται ἀπό τάς ἀντιθέους δυνάμεις, οἱ ὁποῖες διαρκῶς σταυρώνουν τήν Σάρκα τοῦ Χριστοῦ. Ὁμως τελικά ἡ Ἐκκλησία θά νικήσῃ, διότι ὁ Χριστός ἐνίκησε τόν διάβολον, τόν κόσμον καί τόν θάνατον. Ἡ Ἐκκλησία ἐκκλησιαστικοποιεῖ τήν κτίσιν καί τήν ὁδηγεῖ εἰς τήν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.

Ἄν λοιπόν τό βιβλίον τῆς Γενέσεως μᾶς περιγράφη τήν δημιουργία τοῦ κόσμου, τοῦ ἀνθρώπου καί τήν πτώσι του, τό βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως μᾶς περιγράφει ἀποκαλυπτικά τήν πορείαν τῆς Ἐκκλησίας μέσα στήν Ἱστορία, δηλαδή τῶν πιστῶν, καί τῆς δημιουργίας ἐν γένει, τήν ἀναγέννησιν, τήν ἀναδημιουργίαν καί τήν αἰωνίαν δόξα τοῦ ἀνθρώπου καί τῆς κτιστῆς ὄρατῆς δημιουργίας.

Τό βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως –κάνοντες μιά μικρή εἰσαγωγή εἰς αὐτό σήμερα πρὶν εἰσέλθωμε, γιά νά μπορέσωμε νά κατατοπιστοῦμε ὡς πρὸς αὐτό– τό βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως περιέχει ἐν συντομίᾳ ὀλόκληρον τό μυστήριον τῆς θείας Οἰκονομίας, ἀπό τῆς Ἐνανθρωπήσεως τοῦ Υἱοῦ καί Λόγου τοῦ Θεοῦ ἕως τῆς δευτέρας Παρουσίας, Κρίσεως καί παρουσίας τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ.

Γιά νά σᾶς δώσω νά καταλάβετε, σᾶς λέγω

τουτο: μέσα σέ μία μόνον εικόνα τῆς Ἀποκαλύψεως ἐμφανίζεται τό μυστήριον τῆς Ἐνανθρωπήσεως.<sup>4</sup> Εἶναι ἡ Γυνή, πού κρατεῖ τό ἄρρεν Τέκνον, τό ἄρρεν Παιδίον, τό παιδί της, πού μόλις ἐγέννησε. Πρίν ὅμως τό γεννήση, λέγει, ὁ Δράκων περιμένει πότε θά γεννήση ἡ Γυνή πού ἐγκυμονεῖ, ὥστε, μόλις γεννηθῆ τό Παιδίον, νά τό ἀρπάξη καί νά τό καταβροχθίσῃ. Ἀλλά μόλις ἐγεννήθη τό Παιδίον, ἀρπάχθηκε πρὸς τόν Θεό, ἐνῶ ἡ Γυνή κατέφυγε εἰς τήν ἔρημον. Καί ἀπό πίσω ὁ Δράκων τρέχει, ἀφοῦ βγάζει νερό ἀπό τό στόμα του, καί καθιστᾷ τήν Γυναῖκα «ποταμοφόρητον» –λέξις τοῦ βιβλίου τῆς Ἀποκαλύψεως<sup>5</sup>. Ρίχνει νερό πίσω της, νά γίνῃ πλημμύρα, καί νά τήν πνίξῃ! χωρίς ὅμως νά τό πετύχῃ.

Ἀγαπητοί μου, αὐτή εἶναι ὅλη ἡ ἱστορία τῆς Ἐνανθρωπήσεως. Ὁ διάβολος ἔψαχνε, ὅπως λέγει ἕνας Πατήρ τῆς Ἐκκλησίας μας, ἔψαχνε τάς παρθένους, γιά νά ἰδῆ ποιά θά γεννήση τόν Μεσσίαν· ἀλλά «ἔλαθεν», ξέφυγε ἀπό τήν προσοχή τοῦ «ἄρχοντος τοῦ αἰῶνος τούτου»<sup>6</sup>, ὅπως λέγει ὁ ἅγιος Ἰγνάτιος Ἀντιοχείας, τό ὅτι ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ ἐγεννήθη ἐκ παρθένου.<sup>7</sup> Καί ὁ διάβολος δέν τό ἀντελήφθη αὐτό! Ὁ διάβολος οὔτε πανταχοῦ παρών εἶναι, οὐ-

4. Ἀποκ. 12, 1-17.

5. Ἐνθ' ἀνωτέρω, στ. 15.

6. Πρβλ. Ἰωάν. 12, 31. 14, 30.

7. Ἁγ. Ἰγνάτιος Ἀντιοχείας, *Πρὸς Ἐφεσίους*, ΒΕΠΕΣ, τόμ. 2, Ἔκδοσις τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθῆναι 1955, σελ. 291, XIX.

τε τὰ πάντα γνωρίζει· ἀλλά ἔψαχνε. Τό βλέπουμε καθαρά αὐτό στό βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως, πού περιμένει, ὅπως λέγει, νά γεννηθῆ τό Παιδίον.

Ἐδῶ τό πρόσωπον τῆς Γυναίκος ἔχει δύο ὄψεις: εἶναι ἡ Θεοτόκος καί ἡ Ἐκκλησία. Καί βεβαίως εἶναι ἡ Ἐκκλησία, διότι αὐτή εἶναι τό Σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Ἀλλά ὁ Χριστός πῆρε τό Σῶμα Του ἀπό τήν Παναγία, ἀπό τήν Θεοτόκον. Συνεπῶς Θεοτόκος καί Ἐκκλησία εἶναι τό ἴδιο πρόσωπο, μέ τίς δύο ὄψεις· καί ἔχομε ταυτοχρόνως καί διάκρισιν καί ταύτισιν. Καί ἡ Ἐκκλησία διώκεται· διώκονται οἱ Μαθηταί, διώκεται καί ἡ Θεοτόκος· ἀλλά τό Τέκνον ἀρπάζεται στόν οὐρανό· δηλαδή: ἡ Σταύρωσις, ἡ Ἀνάστασις καί ἡ Ἀνάληψις τοῦ Χριστοῦ. Δέν μπορεί ὁ διάβολος πλέον νά φθάσῃ στόν οὐρανό νά κάνῃ τίποτα· ἔκτοτε ὅμως κυνηγᾷ τήν Γυναῖκα εἰς τās ἐρήμους, δηλαδή στρέφεται πάντοτε ἐναντίον τῆς Ἐκκλησίας.

Βλέπει λοιπόν κανείς μέσα σ' αὐτήν τήν εἰκόνα, ἡ ὁποία εἶναι μία ἀπό τίς πάμπολλες εἰκόνες τοῦ βιβλίου τῆς Ἀποκαλύψεως, βλέπει ἐν ἐπιτομῇ τό μυστήριον τῆς θείας Οἰκονομίας.

Ἀκόμη τό βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως ἀναφέρεται εἰς τήν Ἰδρυσιν καί τήν ἐπέκτασιν τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, δηλαδή τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἐπί τῆς γῆς, εἰς τήν ἐξέλιξιν τῆς πάλης μεταξύ τῆς Γυναίκος, τῆς Ἐκκλησίας, καί τοῦ Θηρίου<sup>8</sup>, τῶν

8. Βλ. Ἀποκ. 11, 7. 13, 1· 2· 11· 12 κ.ά.

ἀντιθέων δυνάμεων –θά δοῦμε ποιές εἶναι αὐτές οἱ ἀντίθεες δυνάμεις. Στό τέλος ἔρχονται οἱ «πληγές»<sup>9</sup> ἐναντίον τοῦ Θηρίου καί ἐναντίον τοῦ κόσμου πού ἀπιστεῖ, θριαμβεύει ἡ Ἐκκλησία, ἔρχεται ὁ Χριστός, κρίνει τόν κόσμον, δεσμεύεται ὁ διάβολος καί λάμπει ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Αὐτό εἶναι τό γενικό διάγραμμα τοῦ βιβλίου τῆς Ἀποκαλύψεως.

Ἡ κεντρική ἰδέα τοῦ βιβλίου εἶναι ἡ δευτέρα Παρουσία τοῦ Χριστοῦ, ὡς Κριτοῦ καί Βασιλέως. Μέ αὐτό ἀρχίζει καί μέ αὐτό τελειώνει. Θά τελειώση δέ ἔτσι: Θά πῆ ἡ «*νύμφη*», ἡ Ἐκκλησία, καί τό «*Πνεῦμα*», πού μένει στήν Ἐκκλησία, τό Ἅγιον Πνεῦμα, θά ποῦν: «*Ἔρχου, Κύριε Ἰησοῦ.*» καί ἡ ἀπάντησις: «*Ναί ἔρχομαι ταχύ.*»· *ναί, ἔρχομαι γρήγορα.*<sup>10</sup> Εἶναι τό κλίμα τῆς ἀναμονῆς μέσα στό πνεῦμα τοῦ βιβλίου, τό κλίμα τῆς ἀναμονῆς μέσα στήν Ἐκκλησία. Καί ἡ Ἐκκλησία ἀναμένει τόν Χριστόν· Τόν ἀναμένει ὡς Κριτήν καί ὡς Βασιλέα, διά νά θέσῃ ἐκποδών τό κακό· νά μὴν ὑπάρχη πλέον ὁ διάβολος, νά μὴν ὑπάρχη ἡ ἁμαρτία, νά μὴν ὑπάρχη ἡ φθορά, νά μὴν ὑπάρχη ὁ θάνατος. Συνεπῶς κεντρική ἰδέα τοῦ βιβλίου εἶναι: ἡ δευτέρα τοῦ Χριστοῦ Παρουσία, ὁ Ἰησοῦς Χριστός ὡς Κριτῆς καί Βασιλεύς.

Τό κύριον θέμα, πού τό βλέπουμε νά κινεῖται σέ ἄλλεπάλληλες εἰκόνες κατά ἓνα ἑπταδικόν σύ-

9. Βλ. Ἀποκ. 9, 20. 15, 1· 5· 9 κ.ά.

10. Ἀποκ. 22, 17· 20.



στημα, ὅπως θά τό δοῦμε στήν ἀνάλυσι τοῦ βιβλίου, εἶναι ὁ ἀγών μεταξύ τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ καί τῆς ἀντιθέου δυνάμεως, ἀποτέλεσμα τοῦ ὁποίου θά εἶναι ὁ θρίαμβος τῆς Ἐκκλησίας διά τῆς νίκης τοῦ Χριστοῦ.

Ὁ σκοπός δέ πού ἐγράφη τό βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως εἶναι ἡ προπαρασκευή τῶν πιστῶν, ἐν ὄψει τῶν θλίψεων πού ἀναμένουν τούς πιστούς, ἀλλά καί ἡ παραμυθία, ἡ παρηγορία τῶν πιστῶν, διά τήν ἀγαθήν ἔκβασιν τοῦ ἀγῶνος. Ὅλα αὐτά, τά ὁποία σᾶς λέγω μέ πολύ λίγα λόγια, καταγράφονται στό βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως μέ ὄραματα, παραστάσεις καί εἰκόνας, πού ἀποτελοῦν καί τήν συμβολική γλῶσσα τοῦ βιβλίου.

Βεβαίως ἡ Ἀποκάλυψις εἶναι κυρίως ἕνα προφητικόν βιβλίον, τό ὁποῖον –προσέξατε!– δέν ἀποκαλύπτει μόνον τά μέλλοντα, ἀλλά καί τά παρόντα. Συνεπῶς ἐδῶ ἐμφανίζεται ἡ προφητεία ἐν εὐρείᾳ ἐννοία.

Τό ἴδιο τό βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως, στό 1ο κεφάλαιον, στίχος 19, λέγει τό ἐξῆς –αὐτός ὁ ἴδιος ὁ Κύριος τό σημειώνει εἰς τόν εὐαγγελιστήν Ἰωάννην: *«Γράψον οὖν ἃ εἶδες, καί ἃ εἰσι καί ἃ μέλλει γίνεσθαι μετὰ ταῦτα.»* Ὁ εὐαγγελιστής Ἰωάννης βρῖσκεται εἰς τήν Πάτμον ἐξόριστος, εἰς τό σπήλαιον πού σήμερα εἶναι γνωστόν ὡς τό σπήλαιον τῆς Ἀποκαλύψεως. Ἐκεῖ, κατά τήν παράδοσιν, διαρκῶς προσήχετο. Καί μίαν Κυριακήν –θά μᾶς τό πῆ ὁ ἴ-

διος εἰς τόν πρόλογον τοῦ βιβλίου του— «ἐγένετο ἐν πνεύματι»<sup>11</sup> καί εἶδε ὅλας αὐτάς τάς ἀποκαλύψεις καί τά ὀράματα, τά ὅποια κατ' ἐντολήν τοῦ Χριστοῦ τά καταγράφει. «Γράψον λοιπόν, λέγει, γράψε ἐκεῖνα πού εἶδες καί ἐκεῖνα τά ὅποια εἶναι, συνεπῶς τά παρόντα, καί ἐκεῖνα τά ὅποια πρόκειται νά γίνουν μετά τά παρόντα.»

Συνεπῶς τό βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως εἶναι ἕνα βιβλίον προφητικόν, τό ὅποϊον ἀποκαλύπτει τά παρόντα καί τά μέλλοντα. Σᾶς εἶπα ὅτι ἡ προφητεία ἔχει εὐρεῖαν ἔννοιαν· κινεῖται εἰς τό μέλλον, εἰς τό παρόν ἀλλά καί εἰς τό παρελθόν. Καί ἀναλύω.

Ὅταν ἡ προφητεία κινῆται εἰς τό μέλλον, ἔρχεται νά ἀποκαλύψῃ ἐκεῖνο τό ὅποϊον θά γίνῃ στό μέλλον, τό ὅποϊον ἀγνοεῖ πᾶσα κτιστή λογική δημιουργία. Δέν γνωρίζει τό μέλλον οὔτε ἄνθρωπος οὔτε ἄγγελος οὔτε ὁ διάβολος· τό μέλλον πραγματικά τό γνωρίζει μόνον ὁ Θεός, καί κανείς ἄλλος, καί μόνος Ἐκεῖνος δύναται νά τό ἀποκαλύψῃ. Ἡ προφητεία λοιπόν εἶναι προνόμιον μόνο τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ· καί, ἂν τό θέλετε, εἶναι προνόμιον τῆς ὀρθοδόξου ἀληθοῦς Πίστεώς μας.

Ἡ προφητεία ἀκόμη κινεῖται εἰς τό παρόν γιά ὅ,τι πρᾶγμα ἐκφεύγει τῆς προσοχῆς τῶν συγχρόνων. Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος, ἐπί παραδείγματι, λέγεται Προφήτης. Γιατί λέτε; Τί ἐπροφήτευσε ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής; Ἐπροφήτευσε

11. Ἀποκ. 1, 10.

τό μέλλον; Ἐπροφήτευσε τό παρελθόν; Ἔ, λοιπόν, ἀγαπητοί, ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής ἐπροφήτευσε μόνο τό παρόν! καί ὁ πυρήν, τό κέντρον τῆς προφητείας του ἦταν: *«Νά ὁ Μεσσίας· Ἴδε ὁ ἀμνός τοῦ Θεοῦ.»*<sup>12</sup>, *Αὐτός εἶναι ὁ Ἀμνός τοῦ Θεοῦ.*

*«Ποιός εἶσαι; τοῦ λέγουν οἱ ἄρχοντες τοῦ λαοῦ, Εἶσαι ὁ Μεσσίας;»*

*«Ὁχι! τούς λέγει, ἐγώ δέν εἶμαι ὁ Μεσσίας.»*

*«Ποιός εἶσαι;»*

*«Εγώ εἶμαι φωνή βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ»<sup>13</sup>. Ἐγώ, πού φωνάζω εἰς τήν ἔρημον, εἶμαι μιά φωνή, καί ἔρχομαι νά μαρτυρήσω γιά τόν Μεσσία. Εἶναι Αὐτός πού χρονικά ἔπεται, εἶναι ἀπό πίσω μου, ἀλλά ποιοτικά εἶναι Αὐτός μπροστά μου ἔμπροσθέν μου γέγονεν. Εἶναι Ἐκεῖνος, τοῦ Ὁποίου ἐγώ δέν εἶμαι ἄξιος νά λύσω τόν ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων Του.»<sup>14</sup>*

Ἀλλά ὅταν προφητεύη διά τόν Χριστόν, ὁ Χριστός εἶναι παρών. Καί ὁ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής εἶναι μέγας Προφήτης! Καί ὅμως, ἀγαπητοί μου, προφητεύει μόνο τό παρόν. Εἶναι δέ δυσκολώτερο νά προφητεύσης τό παρόν ἀπ' ὅτι νά προφητεύσης τό μέλλον.

Τέλος ἡ προφητεία κινεῖται καί εἰς τό παρελθόν· προφητεύει ἐκεῖνα τά ὅποια ἀνθρώπινο μάτι δέν ἔχει δῆ. Ὅταν, ἐπί παραδείγματι, ὁ Μωϋσῆς, ὁ

12. Ἰωάν. 1, 29.

13. Ἦσ. 40, 3.

14. Ἰωάν. 1, 27.

μέγας Προφήτης, καταγράφη στό βιβλίον τῆς Γενέσεως τήν δημιουργία τοῦ κόσμου καί τοῦ ἀνθρώπου, ἀπό ποῦ τά ἤξερε; Προφητικῶς γράφει. Συνεπῶς εἶναι Προφήτης πού κινεῖται εἰς τό παρελθόν.

Ἀκόμη ὁ χαρακτήρ τῆς προφητείας εἶναι εὐρύτερος, ἀπ' ὅ,τι σᾶς εἶπα, ἐπειδή ἔχει καί τό στοιχεῖον τῆς διδασκαλίας. Δηλαδή ἡ προφητεία περιέχει προτροπάς, ἠθικάς προτροπάς, παρακινεῖ σέ μετάνοια, παραμυθεῖ τούς πιστούς στόν σκληρό ἀγῶνα τῆς πνευματικῆς ζωῆς καί λοιπά. Πολλές φορές οἱ Προφῆται ἔρχονται νά ἐνισχύσουν καί νά βοηθήσουν, νά παρακινήσουν εἰς μετάνοιαν καί νά ἀνορθώσουν τόν λαόν πού τούς ἀκούει· δηλαδή δέν ἔρχεται ἡ προφητεία μόνο νά πῆ τί θά γίνῃ ἢ τί ἔγινε, ἀλλά καί πῶς πρέπει νά σταθοῦν οἱ ἄνθρωποι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.

Γι' αὐτόν τόν λόγο –ὑπογραμμίζω καί σημειῶνω– δέν θά πρέπει –δέν! ὑπογραμμίζω τό δέν– δέν θά πρέπει νά δοῦμε τό βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως μέ τήν στενήν ἔννοιαν τῆς προφητείας, δηλαδή σάν ἓνα βιβλίον πού θά μᾶς πῆ μόνο διά τό μέλλον. Ὁχι, ἀγαπητοί μου· τό βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως θά κινήθῃ καί πρός τά πίσω καί πρός τά ἐμπρός καί –ἀκούστε!– εἰς τό παρόν.

Τί εἶπε ἐδῶ ὁ Κύριος; «*Ἄ εἰσι.*»<sup>15</sup> ἐκεῖνα τά ὅποια ὑπάρχουν, ὑφίστανται. Καί ἐκεῖνο τό «*ἄ εἰσι*» δέν εἶναι ἐκεῖνο μόνον τό ὅποῖον συνέβαινε τότε

15. Ἀποκ. 1, 19.

πού ὁ Κύριος ὑπηγόρευε εἰς τόν Ἰωάννην τήν Ἀποκάλυψιν καί τοῦ ἐδείκνυε μέ τίς εἰκόνες τίς συμβολικές πᾶν ὅ,τι συνέβαινε στήν ἐποχή του. Ὅταν θά γράψῃ γιά τήν «μεγάλη τήν πόρνη τή Βαβυλῶνα»<sup>16</sup>, τή Ρώμη, δέν εἶναι ἡ Ρώμη μόνον τότε ἐκεῖνο τό «ἅ εἰσι», ἐκεῖνα τά ὅποια εἶναι ἐκεῖνο τό «ἅ εἰσι» εἶναι καί σήμερα, θά εἶναι καί αὔριο· ἀλλά γιά τό αὔριο θά εἶναι αὐτό πού θά ἀνήκη στό αὔριο, καί θά εἶναι ὡς παρόν. Ἔτσι λοιπόν ἀνά πᾶσα στιγμή ἡ Ἀποκάλυψις κινεῖται στό παρελθόν, στό παρόν καί στό μέλλον.

Ἐχει δέ αὐτήν τήν εὐρεΐαν μορφήν: ἔρχεται νά παραμυθῆσῃ, νά ἀνορθώσῃ, νά εἰδοποιήσῃ, νά ἐπισημάνῃ —«Ἐρχεται, λέγει, ὁ Ἀντίχριστος.»<sup>17</sup>—, νά ἐπισημάνῃ σέ κάθε ἐποχή, ἰδιαίτέρως ὁμως σέ μιά ἐποχή ὅπου τό θρησκευτικόν αἶσθημα εἶναι πολύ χαμηλό.

Τό βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως εἶναι ἕνα ζωντανό βιβλίον, μέ πολλήν καί ἀνέκφραστον χάριν καί δροσερότητα. Παρά τίς τρομερές εἰκόνες πού περιέχει, ἔχει μιά δροσερότητα, καί ταυτοχρόνως μιά τρυφερότητα. Εἶναι ἕνα ἀληθινό ἀριστούργημα τό βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως. Ἐκεῖνος ὁ ὅποιος μπόρεσε κάτι νά δῇ μέσα στό βιβλίον αὐτό, τό καθιστᾷ ἀληθινό ἐντρύφημά του.

Ἡ Ἀποκάλυψις εἶναι γραμμένη, ξέρετε, εἰς τήν

16. Βλ. Ἀποκ. 14, 8. 16, 19. 17, 5. κ.ά.

17. Βλ. Ἀποκ. 11, 7. 13, 1-2.

δημοτικήν τῆς ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς. Ἔχομε τὴν ἑλληνιστικὴν γλῶσσα, ἡ ὁποία βεβαίως δέν εἶναι ἡ ἀττικὴ διάλεκτος, ἡ περίτεχνος γλῶσσα τοῦ Πλάτωνος. Εὐρισκόμεθα ἀρκετά μακρῶς, μερικὲς ἑκατοντάδες χρόνια μακρῶς· ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἔχει ὑποστῆ πολλὰς ἐπιδράσεις, ἰδίως ξενικὰς, καὶ βαρβαρίζει. Στὴ γλῶσσα αὐτῇ γράφηκαν τὰ εὐαγγέλια. Ἡ γλῶσσα τοῦ βιβλίου τῆς Ἀποκαλύψεως εἶναι ἀκόμα πῶς κάτω ἀπ' αὐτὴν τὴν ἑλληνιστικὴν γλῶσσα· εἶναι μία —ἐπιτρέψατέ μου νὰ τὸ πῶ ἔτσι ὅπως θὰ τὸ λέγαμε σήμερον— δημοτικιά! Μὴ σὰς πειράζει αὐτό καὶ μὴ σὰς σκανδαλίζει. Παρουσιάζει στοιχεῖα ἀπὸ φιλολογικῆς πλευρᾶς τόσα καὶ τέτοια, ὥστε ξένοι νὰ ποῦν ὅτι τὸ βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως ἔχει δικὴν του γραμματικὴν.

Λέγει, ἐπὶ παραδείγματι: «ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος»<sup>18</sup>. Τὸ «ὁ ὢν», μάλιστα· παίρνει ἄρθρον, γιὰτὶ εἶναι μετοχή· τὸ «ὁ ἦν», πού εἶναι ὁ παρατατικός τοῦ ρήματος εἰμί, τί εἶδους ἄρθρον μπορεῖ νὰ πάρῃ;... Τὸ ρῆμα παίρνει ποτέ ἄρθρον, καὶ λέγει «ὁ ἦν»;... Σόλοικο. Τὸ βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως ἔχει λοιπόν τὴν δικὴν του γραμματικὴν· ἀλλὰ εἶναι χαριτωμένη. Εἶναι χαριτωμένη γραμματικὴ!

Ἀλλὰ καὶ τὸ λεξιλόγιό του ἴσως δέν εἶναι πλούσιο. Ξέρετε, τὸ φτωχότερον σέ λεξιλόγιον ἀπὸ τὰ τέσσερα εὐαγγέλια εἶναι τοῦ Ἰωάννου· ἀλλὰ εἶναι τὸ ὑψητετέτερον· εἶναι τὸ θεολογικώτερον· τὸ

18. Ἀποκ. 1, 4 8. 11, 17.

εύαγγέλιον τοῦ Ἰωάννου! Μιμεῖται τὴν Κένωσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου<sup>19</sup>, ὁ Ὅποῖος περιβάλλεται τὴν πτωχείαν τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως! αὐτός ὁ Θεός Λόγος!... Ἔτσι μέσα ἀπ' τὴ φτώχεια, θά λέγαμε, τοῦ πλοῦτου τῶν λέξεων, ἔρχεται ὁ πλοῦτος τῆς θεολογίας, ὁ πλοῦτος τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, πού τόσο πολύ ξεχειλίζει, ὥστε ξεπερνᾶ τίς ἔννοιες τῶν λέξεων. Εἶναι κάτι καταπληκτικό. Μόνον ἐκεῖνος πού ἐξοικειώνεται μέ τό βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως μπορεῖ νά ἀνακαλύπτῃ ὅλα αὐτά τὰ στοιχεῖα κατὰ τρόπον ἀτέρμονα.

Εἶναι λοιπόν ἓνα ἀληθινό ἀριστούργημα τό βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως. Ἔχει ἐνότητα· ἔχει συμμετρία· ἔχει εὐρυθμία· ἔχει δύναμιν λόγου· ἔχει, παρά τὴν πτωχεία τῶν λέξεων, πλοῦτο χρωμάτων καί τόνων· ἔχει μία ἀφάνταστη ποικιλία θεμάτων· ἔχει μία πλαστικότητα· ἔχει μία ζωηρότητα καί μία παραστατικότητα τό βιβλίον αὐτό, τόση, πού συναρπάζει ἐκεῖνον πού τό διαβάζει.

Γιά κανένα ἄλλο βιβλίον δέν γράφηκαν τόσα βιβλία. Γιά κανένα! ἀκόμη καί γιά τό πιό κλασσικό βιβλίον στήν ἀνθρωπίνη Ἱστορία, στήν ἱστορία τῆς ἀνθρωπίνης γραμματείας! Κανένα ἄλλο βιβλίον δέν εἶχε τόσες συγγραφές γι' αὐτό. Πάρα πολλά βιβλία ἔχουν γραφῆ, γράφονται καί θά γράφονται γιά τό βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως. Ἀληθής πλοῦτος πραγματικά! Εἶναι βαθυστόχαστο βιβλίον· ἀφυπνιστικό

---

19. Πρβλ. Φιλιπ. 2, 7.

συνειδήσεων συναρπαστικό! Μέ σκηνικά· τά σκη-  
νικά του εἶναι ὁ οὐρανός καί ἡ γῆ! Ὁ χρόνος στόν  
ὁποῖον κινεῖται, πού δέν τόν χωράει ἡ ἀνθρωπίνη  
Ἱστορία, εἶναι ἡ παγκοσμία Ἱστορία καί ἡ Αἰωνιό-  
τητα!

Γι' αὐτό καί ἀποτελεῖ ἐρμηνευτικόν λάθος ἐάν  
θά θέλαμε νά ἐρμηνεύσωμε τό κείμενον τῆς Ἀποκα-  
λύψεως μέ βάσιν ἕναν τόπο, ὅπως εἶναι ἡ Ἑλλάς ἢ  
ἡ Κωνσταντινούπολις –ὅσοι διαβάσατε ἀποκαλυ-  
πτικὴν γραμματείαν μέ καταλαβαίνετε–· νά θέλωμε  
δηλαδή νά ἐρμηνεύσωμε τὴν Ἀποκάλυψι στόν στε-  
νό χῶρο μιᾶς Κωνσταντινουπόλεως...! ἢ στόν στε-  
νό χῶρο τῆς Ἑλλάδος...! σάν νά εἶναι γραμμένη δη-  
λαδή ἡ Ἀποκάλυψις γιά τοὺς Ἕλληνες εἰδικά. Εἶναι  
παγκόσμιον βιβλίον. Παγκόσμιον! Σᾶς εἶπα· τό  
σκηνικό του: ὁ οὐρανός καί ἡ γῆ! ὁ χρόνος: ἡ Ἱ-  
στορία ἡ παγκόσμιος καί ἡ Αἰωνιότητα! Πῶς λοι-  
πόν τώρα νά περιορίσουμε τό βιβλίον τῆς Ἀποκαλύ-  
ψεως καί νά ποῦμε: «Γιά νά διαβάσουμε τί θά γίνη;  
Ἄραγε θά πάρουμε τὴν Πόλι καί τὴν ἀγία-Σο-  
φία;»...! Φτώχεια. Φτώχεια!

Γι' αὐτό ὅσοι ἐρμηνεύουν ἔτσι ἔχουνε πέσει ἔ-  
ξω. Ἀγαπητοί μου, ὅσοι ἔγραψαν ἐρμηνείες τῆς Ἀ-  
ποκαλύψεως μέ τέτοια στενά ὄρια δέν ἐπαληθεύθη-  
καν, καί φυσικά ντροπιάστηκαν. Μόνο γιά τὴν ἱ-  
στορία τῆς ἐρμηνείας σᾶς ἀναφέρω τόν Ἀπόστολο  
Μακράκη, ὁ ὁποῖος ἤθελε νά ἐρμηνεύσῃ τὴν Ἀπο-  
κάλυψι μέ βάσι πάντα τόν ἑλληνικόν χῶρον καί  
κέντρο τὴν Κωνσταντινούπολιν, καί μάλιστα μέ ἰ-



δέα τόν Μωαμεθανισμόν!

Περιττόν εἶναι νά σᾶς πῶ ὅτι δέν μπορούμε νά ἐρμηνεύσωμε τήν Ἀποκάλυψι μέ βάσι κάποιο ρεῦμα τῆς ἐποχῆς μας. Λέμε ὅτι τότε πού ζοῦσε ὁ Μακράκης, πρὸς τά τέλη τοῦ περασμένου αἰῶνος, ἦταν ὁ Μωαμεθανισμός. Τό ὅτι ὁ Μωαμεθανισμός περιέχεται μέσα στό βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως εἶναι ἀναμφισβήτητο· ἀλλά δέν μπορούμε νά εἰποῦμε ὅτι αὐτό ἀποτελεῖ ἕνα θέμα μέ τό ὅποιον ἰδιαίτερος θά ἀσχοληθῆ τό βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως καί σ' αὐτό θά μείνη. Ὅχι· λάθος. Οὔτε ὁ Κομμουνισμός οὔτε ἡ ἀθεΐα... τίποτα! Αὐτά τά πράγματα περιέχονται μέσα στό βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως. Προσέξατε: περιέχονται! Εἶναι μεγάλα πράγματα· εἶναι παγκόσμια πράγματα, καί περιέχονται· ἀλλά δέν ἐξαντλεῖται τό βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως σ' αὐτά.

Μήν ποῦμε λοιπόν ὅτι τό Θηρίον εἶναι ὁ Κομμουνισμός ἢ ὁ Μωαμεθανισμός. Ὅχι. Τό ὅτι αὐτά εἶναι προδρομικά θηρία εἶναι ἀναμφισβήτητο· ἀλλά δέν εἶναι αὐτό καθ' ἑαυτό τό Θηρίον. Εἶναι, σᾶς εἶπα, ἐρμηνευτικόν λάθος νά καθορίζουμε τέτοια πράγματα.

Γι' αὐτό, θά σᾶς παρακαλέσω πάρα πολύ, ὅταν θά ἔρχεσθε νά ἀκοῦτε –καί νά ἔρχεσθε πάντα–, νά προσέχετε πολύ. Μάλιστα θά ἰδῆτε ὅτι ὑπάρχει πολύ ἐνδιαφέρον. Ἄλλωστε ἡ εἰσαγωγή πού κάνομε τώρα γίνεται ἀκριβῶς γιά νά ξυπνήσῃ τό ἐνδιαφέρον, νά κινήσῃ τό ἐνδιαφέρον τῶν ἀκροατῶν, καί νά φέρετε ἄλλους τόσους· νά χρειασθῆ νά

πάμε –δέν ξέρω– στήν πλατεῖα νά κάνωμε τήν ὁμιλία μας! Ἀλλά προσέξτε: μήν περιμένετε νά ἀκούσετε ἐδῶ, ἀναλύοντας καί ἐρμηνεύοντας τό βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως, νά μάθετε ἄν θά γίνη καί πότε θά γίνη ὁ τρίτος παγκόσμιος πόλεμος!... οὔτε ἀκόμη πότε θά ῥθῆ ὁ Ἀντίχριστος καί πότε θά γίνη ἡ δευτέρα τοῦ Χριστοῦ Παρουσία!... Τέτοια πράγματα μήν τά περιμένετε· πρόκειται περί ἐρμηνευτικοῦ λάθους. Καί ὅσοι ἐκ τῶν ἐρμηνευτῶν ἢ ὁμιλητῶν θά ἐπιχειροῦσαν νά ποῦν «Νά!», «Αὐτό!», θά ἦταν ἐπικίνδυνο. Εἶναι χαρακτηριστικό ὅτι ὅλοι ὅσοι ἔχουν μιλήσει ἔτσι, ἔχουν διαψευσθῆ.

Θά πρέπει νά ἀκολουθήσουμε τήν γραμμήν πού ἀκολουθεῖ ἡ Ἐκκλησία μας. Καί τή γραμμή αὐτή, ἀγαπητοί μου, τήν ἐχάραξαν τρεῖς ἀληθινά θεόπνευστοι ἄνθρωποι, τρεῖς Πατέρες. Αὐτοί εἶναι: ὁ Ἀνδρέας Καισαρείας –βος αἰῶν–, πού ἔγραψε ὑπόμνημα στήν Ἀποκάλυψι, τό ὁποῖο, δόξα τῷ Θεῷ, ἔχω στά χέρια μου· ὁ Ἀρέθας, ἀρχιεπίσκοπος Καισαρείας κι αὐτός –τοῦ 9ου αἰῶνος–, τό ὁποῖον ἐπίσης ἔχω· καί ὁ Οἰκουμένιος, ἀρχιεπίσκοπος Τρίκκης –τοῦ 6ου αἰῶνος κι αὐτός. Δέν ἔχω αὐτό τό ὑπόμνημα· ἔχω τά δύο: τοῦ Ἀνδρέα Καισαρείας καί τοῦ Ἀρέθα Καισαρείας, πλήρη ὑπομνήματα στήν Ἀποκάλυψι, στά ὁποῖα βλέπει κανεῖς τήν ὀρθόδοξη γραμμή τῆς Ἐκκλησίας μας, τό πῶς ἐρμηνεύει τό βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως.

Δέν εἶναι τυχαῖον –ἄν καί θά τό ἀναλύσουμε αὐτό μέσα στά θέματά μας– τό γιατί Πατέρες καί

θεολόγοι τῆς Ἐκκλησίας μας δέν ἀσχολήθηκαν μέ τό βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως. Φέρ' εἰπεῖν ὁ καθηγητής Παναγιώτης Τρεμπέλας ὑπομνημάτισε ὅλα τά βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης πλὴν τοῦ βιβλίου τῆς Ἀποκαλύψεως. Γιατί; Ἀλλά αὐτό θά τό δοῦμε στήν πορεία τῶν θεμάτων μας.

Τώρα μόνον τοῦτο σᾶς λέγω· τά ὑπομνήματα αὐτῶν τῶν τριῶν Πατέρων, ὅπως καί τό θαυμάσιο βιβλίον τοῦ καθηγητοῦ Μπρατσιώτη –ένα ὑπόμνημα στήν Ἀποκάλυψη, τό μοναδικό πού ὑπάρχει στήν νεοελληνική θεολογική γραμματεία· τό μοναδικό!– εἶναι οἱ ὁδηγοί μου· ὅλα τά ἄλλα κρύβουν κινδύνους. Καί σᾶς τό λέγω αὐτό γιατί οὔτε ἐγώ θά ἤθελα νά πλανηθῶ ἀλλά οὔτε κι ἐσᾶς νά πλανήσω. Γι' αὐτό, σᾶς εἶπα, μήν ἐξάπτεται ἡ φαντασία σας μέ πράγματα γιά τά ὁποῖα ἴσως θά λέγατε: «Καί τί θά γίνῃ; Καί τί θά μάθουμε;». Ὁχι· θέλει νηφαλιότητα.

Θά μάθουμε, μέσα στήν πορεία τῆς ἀναλύσεως τοῦ ἱεροῦ κειμένου, πῶς πρέπει νά ἐρμηνεύουμε τό βιβλίον αὐτό. Ἐγώ βεβαίως κάτι θά σᾶς πῶ τώρα· ὅμως αὐτό τό κάτι δέν θά ἐξαντληθῇ, ἀλλά θά τό μαθαίνουμε στήν πορεία τῆς ἀναλύσεως τοῦ βιβλίου.

Παρά ταῦτα –αὐτά πού σᾶς λέγω– παρά ταῦτα δέν μπορούμε νά εἰποῦμε ὅτι δέν θά παρατηροῦμε τά «σημεῖα τῶν καιρῶν»<sup>20</sup>, διότι αὐτός ὁ Κύριος μᾶς τό εἶπε αὐτό. Τί εἶπε; Μᾶς μίλησε γιά τά

20. Πρβλ. Ματθ. 16, 3.

σημάδια τοῦ τέλους καί μᾶς εἶπε: «Ὅπως ὅταν βλέπετε ὅτι τά φύλλα τῆς συκιᾶς ἀνοιξαν ἐπάνω στό κλαδί καί λέτε ὅτι ἐγγύς τὸ θέρος, ἔτσι καί ὅταν δῆτε αὐτά τά σημάδια πού σᾶς λέγω –Ποιά; Ἐνα, δύο, τρία...· τά ἀπαριθμεῖ εἰς τό εὐαγγέλιον.–, τότε θά πῆτε: ἐγγύς τὸ τέλος.»<sup>21</sup>

«Ποῖον τέλος, Κύριε;...»

Αὐτό εἶναι τώρα!... Ἐδῶ ἔχομε διπλῆ εἰκόνα: τό «τέλος» τῆς Ἱερουσαλήμ καί τό «τέλος» τοῦ κόσμου. Εἶναι δύσκολο βιβλίο τό βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως· ἡ προφητεία εἶναι ἀπύθμενος. Εἶναι, ἀγαπητοί μου, ἀπύθμενος! θά τό δοῦμε λίγο πιό κάτω.

Πάντως ὁ ἅγιος Ἰγνάτιος συνιστᾷ στόν ἅγιο Πολύκαρπο, στόν ὁποῖο στέλνει ἐπιστολή, ἐνῶ πηγαίνει στή Ρώμη γιά νά μαρτυρήσῃ, καί τοῦ λέγει: «Τοὺς καιροὺς καταμάνθανε. Τὸν ὑπὲρ καιρὸν προσδόκα, τὸν ἄχρονον, τὸν ἀόρατον, τὸν δι' ἡμᾶς ὄρατὸν...»<sup>22</sup>. Τοὺς καιροὺς νά καταμανθάνῃς νά τοὺς μελετᾷς τοὺς καιροὺς. Δέν λέγει μάνθανε, ἀλλὰ «καταμάνθανε» παρατήρει τοὺς καιροὺς, μελέτα τοὺς καιροὺς. Καί, ταυτοχρόνως, νά περιμένης –«προσδόκα» λέγει– τὸν Ὑπέρχρονον, τὸν Ἀχρονον, τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Αἰώνιον Υἱόν καί Λόγον τοῦ Θεοῦ. *Περίμενέ Τον.*

Αὐτή ἡ προτροπή του εἶναι πολὺ σπουδαία.

21. Ματθ. 24, 32· 33. Μᾶρκ. 13, 28. Λουκ. 21, 30.

22. Ἄγ. Ἰγνάτιος Ἀντιοχείας, *Πρὸς ἅγιον Πολύκαρπον*, ΒΕ-ΠΕΣ, τόμ. 2, Ἔκδοσις τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθῆναι 1955, σελ. 283, III.

Δέν πρέπει ὅμως νά μᾶς ρίχνη εἰς τήν περιπέτειαν τῆς περιεργείας ἢ στίς συνέπειες μιᾶς νοσηρᾶς φαντασίας· γιατί, ἐδῶ πού τά λέμε, ὅλοι οἱ ἄνθρωποι δέν ἔχουν ὑγιᾶ φαντασίαν· ἔχουν καί νοσηρά φαντασία, καί, κατά τό λαϊκόν, κάνουν τήν τρίχα τριχιά.

Ἐγώ μπορῶ νά σᾶς πῶ κάτι, καί νά βγῆτε ἔπειτα ἔξω καί νά πῆτε: «Ὁ πατήρ Ἀθανάσιος μᾶς εἶπε πότε πράγματι θά γίνῃ ὁ τρίτος παγκόσμιος πόλεμος.»!... Καί νά ῥθοῦν ἐκεῖνοι στούς ὁποίους ἔχετε ἀνακοινώσει τό πρᾶγμα καί νά μοῦ ποῦν: «Πάτερ, εἶπατε αὐτό· πότε θά γίνῃ ἀλήθεια;»! κι ἐγώ νά δηλώσω ἄγνοια. Καί ὅλα αὐτά γιατί; Διότι μέ τήν φαντασία τους οἱ ἄκροαταί μεγάλωσαν ἐκεῖνο τό ὁποῖον εἶπα, καί τό προσέφεραν ὅπως τό φανταζόντουσαν.

Ὁ ἅγιος Εἰρηναῖος λέει κάτι πολύ ὠραῖον. Λέγει: «*Ἀσφαλέστερον καί ἀκινδυνότερον τὸ περιμένειν τὴν ἔκβασιν τῆς προφητείας ἢ τὸ καταστοχάζεσθαι καί ἀπομαντεύεσθαι...*»<sup>23</sup>. Εἶδατε τί λέγει; Εἶναι ἀσφαλέστερο –καί ἀναφέρεται μάλιστα στό ὄνομα τοῦ Ἀντιχρίστου ὁ ἅγιος Εἰρηναῖος– *Εἶναι ἀσφαλέστερο καί ἀκινδυνωδέστερο, δέν κινδυνεύεις, ὅταν περιμένῃς τὴν ἔκβασιν τῆς προφητείας. Ἄφησε τό πρᾶγμα νά πραγματοποιηθῇ, παρά νά κάθεσαι νά στοχάζεσαι καί νά ἀπομαντεύεσαι, δηλαδή νά*

23. Ἁγ. Εἰρηναῖος, *Κατὰ Αἰρέσεων*, V 30, 2. Ἴδε Π.Ι.Μπρατσιώτης, *Ἡ Ἀποκάλυψις τοῦ Ἰωάννου*, Ἐκδοτικός οἶκος Χαραλ. Π. Συνοδινού, Ἀθῆναι 1950, σελ. 218.

προσπαθῆς νά μαντεύσης τί περίπου θά βγῆ καί θά γίνη.

Καί ὁ Ἀνδρέας Καισαρείας μᾶς λέγει τό ἐξῆς πολύ σπουδαῖο: «**Ὁ χρόνος ἀποκαλύψει καί ἡ πείρα τοῖς νήφουσιν.**»<sup>24</sup>. Ὁ χρόνος θά ἀποκαλύψῃ τά γεγονότα.

«Μά, θά μοῦ πῆτε, ἄν ἔρθουν τά γεγονότα, τότε γιά μᾶς τί ἀξία θά ἔχη ἡ προφητεία;»

Ἔχει μεγάλη ἀξία νά ξέρω τώρα ὅτι γίνεται αὐτό πού λέγει ἡ Ἀποκάλυψη: γιά νά μπορῶ νά σταθῶ! Συγκεκριμένα καί καίρια: ἡ παρουσία τοῦ Ἀντιχρίστου. Ὅταν θά ἔρθῃ, θά ἀρχίσῃ νά λέγῃ πράματα καί πράματα! Σπουδαῖος! φιλόανθρωπος! πολιτισμένος! καταπληκτικός θά εἶναι ὁ Ἀντίχριστος –ἔτσι λέγουν οἱ Πατέρες. Καταπληκτικός! Θά μαγεύσῃ ὅλη τήν ἀνθρωπότητα. Οἱ ἄνθρωποι θά πούν: «**Νά κυβερνήτης! Δέν φάνηκε ποτέ στήν οἰκουμένη τέτοιος κυβερνήτης!**». Θά εἶναι δέ παγκόσμιος βασιλεύς. Αὐτές οἱ ἐνώσεις πού γίνονται σιγά-σιγά, μιά μέρα θά καταλήξουν σέ μιά παγκοσμία ἐνότητα. Καί τότε θά προβληθῇ ὁ Ἀντίχριστος. Παράξενος; Ἀληθές ὅμως. Αὕτη εἶναι ἡ εἰδοποίησι πού ἔχομε ἀπό τόν λόγο τοῦ Θεοῦ. Καί τότε θά ἔρθουν ὁ προφήτης Ἡλίας καί ὁ Ἐνώχ<sup>25</sup>, οἱ ὁποῖοι δέν δοκίμασαν θάνατο<sup>26</sup>, ὡς Προφῆται τοῦ παρόντος –ὄχι τοῦ μέλλοντος· τοῦ παρόντος– καί

24. Ἐνθ' ἀνωτέρω, σελ. 219.

25. Ἀποκ. 11, 3.

26. Γέν. 5, 24. Ἐβρ. 11, 5. Δ' Βασ. 2, 11.

θά λέγουν: «Αὐτός εἶναι ὁ Ἀντίχριστος! Τί εἶπατε;... εἶπατε ὅτι αὐτός εἶναι ὁ μέγας κυβερνήτης;! Ὁ Ἀντίχριστος εἶναι!». Αὐτοί οἱ δύο θά προφητεύουν τό παρόν. Καί ἐκεῖνοι πού θά νήφουν –εἶδατε τί λέγει ὁ ἅγιος Ἀνδρέας Καισαρείας; «τοῖς νήφουσιν»–, αὐτοί πού θά νήφουν, αὐτοί πού θά ἔχουν καθαρή καρδιά, πού θά ζοῦν πνευματική ζωή, αὐτοί ἀμέσως θά τόν ἀναγνωρίσουν. Οἱ ἄλλοι τί θά κάνουν; Οἱ ἄλλοι νά τί θά κάνουν: θά πιάσουν τούς Προφήτες καί θά τούς κρεμάσουν στήν πλατεῖα τῆς Ἱερουσαλήμ!<sup>27</sup>

Πότε λοιπόν θά πραγματοποιηθοῦν αὐτά; Ὅταν θά ἔρθουν. Καί πῶς θά τά ξέρωμε; Θά τά δοῦμε τότε πού θά ἔρθουν· τό κάθε πρᾶγμα τότε πού θά ἔρχεται. Βλέπετε λοιπόν ὅτι εἶναι πολύ σπουδαῖο τό πῶς θά πιάσουμε στά χέρια μας τό βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως!

Ὅταν ἀνοίξωμε τό βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως, ἀγαπητοί μου, αἰσθανόμεθα ὅτι εὕρισκόμεθα μπροστά σέ μίαν ἄβυσσον· δέν βρίσκουμε οὔτε ἄκρη οὔτε ἀρχή οὔτε τέλος. Μία ἄβυσσος ὀπτασιῶν, παραστάσεων καί εἰκόνων! Καί ὅμως τά πράγματα δέν εἶναι ἔτσι· οὔτε ἄβυσσος ὑπάρχει οὔτε τίποτα· ὑπάρχει εὐρυθμος διάταξις ὅλης τῆς ὕλης κατὰ ἓνα ἑπταδικόν σύστημα, πού μᾶς ἀφήνει καταπλήκτους.

Ὅπως βεβαίως ἂν ρίξουμε μιά ματιά στά ἀ-

27. Ἀποκ. 1, 7-9.

στέρια τοῦ οὐρανοῦ, σ' αὐτά τουλάχιστον πού βλέπουν τά μάτια μας, αὐτά τά ἔξι-ἑπτὰ χιλιάδες ἀστέρια, θά ποῦμε: «*Τί μᾶς ἐζήτησαν; νά σχεδιάσουμε χάρτην τοῦ οὐρανοῦ;... Ποῦ νά βροῦμε ἄκρη μέ τά ἀστέρια αὐτά!...*». Κι ὅμως γιά τόν ἀστρονόμο δέν ὑπάρχει χάος· ἔχει χαρτογραφήσει αὐτά τά ἀστέρια.

Ἔτσι λοιπόν κι ἐδῶ, δέν ὑπάρχει χάος στήν Ἀποκάλυψι· μπορούμε θαυμάσια νά βροῦμε καί τήν ἄκρη καί τήν μέση καί τό τέλος. Ἀλλά τοῦτο συμβαίνει διότι δέν γνωρίζομε νά τήν ἐρμηνεύσωμε. Καί εἰλικρινά αὐτό εἶναι τό κύριο σημεῖο, τό πρόβλημα: πῶς θά ἐρμηνεύσωμε τό βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως;

Χωρίς νά θέλω νά πελαγοδρομήσετε, θά σᾶς ἔλεγα ὅτι ἔχουν προταθῆ κάπου τέσσερις θεωρίες τρόπου ἐρμηνείας τοῦ βιβλίου· ἐγώ θά σᾶς πῶ τίς δυό. Τό ὅτι ἀποτελεῖ ἀληθινό πρόβλημα θά τό δῆτε στήν πορεία τῶν θεμάτων μας, ὅταν θά προχωροῦμε στήν ἀνάλυσι.

Ἡ πρώτη θεωρία, ἡ ὁποία ὑποστηρίζεται ἀπό πολλούς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας, λέγεται κυκλική. Δηλαδή: ὅταν διαβάζομε τήν Ἁγία Γραφή, λέμε: «*Μ' αὐτά πού γράφει ὁ Προφήτης, τί ἐννοεῖ; Γιά ποιά ἐποχή ἐννοοῦνται αὐτά; γιά τήν ἐποχή του, γιά τήν πορεία τῆς Ἐκκλησίας μέσα στήν Ἱστορία ἢ γιά τά ἔσχατα;*». Ἐν προκειμένῳ ὑπάρχει καί ἡ λεγομένη ἐσχατολογική ἢ προοδευτική μέθοδος. Ἡ κυκλική κάνει τό ἐξῆς: παίρνει μία σειρά ὁ-



πτασιῶν, ἓναν κύκλο, μία ἐπτάδα, καί λέγει: Αὐτές οἱ ὀπτασίες ἐρμηνεύονται γι' αὐτά τὰ γεγονότα αὐτῆς τῆς ἐποχῆς· ἡ δευτέρα ἐπτάδα βρίσκει ἐρμηνεία γιά μία παρακάτω ἐποχή... Καί συνεχίζει ἔτσι ἕως ὅτου φθάση εἰς τὰ ἔσχατα, εἰς τό τέλος.

Ἡ δευτέρα θεωρία εἶναι ἡ χρονολογική. Αὐτή δέν εἶναι σάν τήν κυκλική, οὔτε ἔχει σχέσι μ' αὐτά τὰ ἐπταδικά συστήματα σέ κύκλους, ἀλλά εἶναι μία εὐθεῖα πορεία, ὥστε νά λέμε: Εἴμεθα στό 1ο κεφάλαιο –ἦ, ἂν θέλετε, στό 3ο, ἐκεῖ ὅπου ἀναφέρονται οἱ ἐπτά ἐπιστολές πρὸς τάς ἐπτά Ἐκκλησίας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Λοιπόν· τὰ τρία πρῶτα κεφάλαια ἀναφέρονται στήν ἐποχή τοῦ Ἰωάννου· τὰ παρακάτω κεφάλαια, ἕως καί τό τελευταῖο, ἀναφέρονται σέ ἐπόμενες ἐποχές, ἕως τὰ ἔσχατα τῆς Ἱστορίας. Συνεπῶς, θά λέγαμε, κάθε κεφάλαιο ἀντιστοιχεῖ σ' ἓνα κομμάτι τῆς Ἱστορίας.

Οὔτε ἡ πρώτη εἶναι ἀκριβῆς μέθοδος ἐρμηνείας οὔτε ἡ δευτέρα. Ὁ Ἀνδρέας Κρήτης προτιμᾷ βέβαια τήν κυκλικήν, ἀλλά χρησιμοποιεῖ ὅλας τάς μεθόδους. Δηλαδή πρέπει νά ὑπάρχη μία ἐπιλεκτική μέθοδος· ἄλλοῦ νά χρησιμοποιήσουμε τήν κυκλικήν, ἄλλοῦ τήν χρονολογικήν, ἄλλοῦ τήν ἔσχατολογικήν.

Μή σᾶς μπερδεύω ὅμως τώρα μ' ὅλα αὐτά· μόνο θέλω τοῦτο: νά καταλάβετε ὅτι εἶναι δύσκολον πρᾶγμα νά καταπιαστοῦμε μέ τό βιβλίον αὐτό.

Ἦσκει ὅμως καί ἡ λεγομένη μικτή μέθοδος ἢ ἐλικοειδῆς. Αὐτή εἶναι ἡ ἐξῆς –γιά νά τό καταλάβε-

τε: Σχηματίζω μία έλικα –προσέξτε αυτό τό σχήμα: έλικοειδῶς. Αναβαίνω έλικοειδῶς ένα βουνό· κυκλικό βουνό. Ξεκινάω από κάτω, ανεβαίνω, καί βέβαια σχηματίζω μία γραμμή έλικοειδή. Άν κοιτάξω από πάνω, όπωςδήποτε σχηματίζω έναν κύκλο. Άν κοιτάξω από τό πλάϊ, ό κύκλος αυτός είναι προοδευτικός, γιατί ανεβαίνει καί πάει προς τήν κορυφή, προς τά έσχατα. Ξεκινάει από τήν βάσι, τότε πού γράφηκε ή Άποκάλυψις, καί πάει προς τά έσχατα, προς τήν δευτέρα του Χριστου Παρουσία<sup>28</sup>. Λοιπόν, όπως αντιλαμβάνεσθε, έχω καί τήν κυκλικήν έρμηνεία, έχω καί τήν εϋθύγραμμον –άφοϋ πάει προς τά πάνω. Αυτή ή μέθοδος λέγεται έλικοειδής.

Νά σᾶς δείξω τώρα πῶς οί Πατέρες έρμηνεύουν. Θά σᾶς αναφέρω τρία παραδείγματα. Δηλαδή ή μέθοδος βρίσκεται μέσα στην Άγία Γραφή.

Λέγει ό ευαγγελιστής Ιωάννης, εις τήν πρώτη του έπιστολή, 2, 18. Άκούστε: *«Παιδιά, έσχάτη ὥρα έστί, καί καθῶς ήκούσατε ότι ό αντίχριστος έρχεται, καί νῦν αντίχριστοι πολλοί γεγόνασιν· ὅθεν γινώσκομεν ότι έσχάτη ὥρα έστίν.»*. Παιδιά, λέγει, ή έσχάτη ὥρα είναι.

Άλλά «έσχάτη» θά πῆ: ήρθε ή δευτέρα του Χριστου Παρουσία. Αυτό θά πῆ «έσχάτη» ή τελευταία. Διότι μετά τήν «έσχάτη» έχει τίποτα πιό κάτω;

28. Ίδε Π. Ί. Μπρατσιώτης, *Η Άποκάλυψις του Ιωάννου*, Έκδοτικός οίκος Χαραλ. Π. Συνοδινου, Αθήναι 1950, σελ. 10.

Ἐάν εἶχε κάτι πῶς κάτω, τότε δέν θά ἦταν αὐτό τό πρῶγμα «ἐσχάτη». «Εἶναι, λέει, ἡ ἐσχάτη ὥρα.» Γιατί; «Διότι ἀκούσατε ὅτι ἔρχεται ὁ Ἀντίχριστος.» Ὁ Ἀντίχριστος λοιπόν ἀποτελεῖ σημεῖον τῆς «ἐσχάτης ὥρας». «Ἀλλά τώρα, προσθέτει, ὑπάρχουν πολλοί ἀντίχριστοι.» Καί βγάζει αὐτό τό πολύ-πολύ περίεργο συμπέρασμα: «Καί ἀφοῦ ὑπάρχουν πολλοί ἀντίχριστοι, ἀπ' αὐτό ξέρομε ὅτι ἦλθε ἡ ἐσχάτη ὥρα.»!

Θά μοῦ πῆτε ὅτι τά μπερδέψαμε τώρα καί τά κάναμε... καί δέν καταλάβαμε τίποτα!

Λοιπόν· εἶναι ἀπλοῦν. Τό κύριον πρόσωπον εἶναι ὁ Ἀντίχριστος· οἱ ἀντίχριστοι οἱ ἄλλοι εἶναι πρόδρομοι τοῦ Ἀντιχρίστου.

Ἀλλά ἡ «ἐσχάτη ὥρα» ἀπό πότε ἀρχίζει;

Ἀρχίζει ἀπό τήν στιγμή πού ὁ εὐαγγελιστής Ἰωάννης γράφει τό βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως. Ἀπό 'κεινή τήν στιγμή ἀρχίζει ἡ «ἐσχάτη ὥρα».

Θέλετε νά τό δῆτε αὐτό καί στόν ἀπόστολο Παῦλο; Ἀκοῦστε πῶς τό λέγει, στήν Β' Πρὸς Τιμόθεον, 3, 1: «*Νά ξέρης, λέγει στόν Τιμόθεον, ὅτι ἐν ἐσχάταις ἡμέραις ἐνστήσονται καιροὶ χαλεποί.*» σίς ἔσχατες ἡμέρες θά σταθοῦν δύσκολοι καιροί.

Ἦ, ἄγε ἀπόστολε Παῦλε, ποιές εἶναι αὐτές οἱ «ἔσχατες ἡμέρες»;

Ἐρμηνεύει ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος καί λέγει ὅτι οἱ «ἔσχατες ἡμέρες» ἀρχίζουν τήν στιγμή πού γράφει ὁ ἀπόστολος Παῦλος τήν ἐπιστολή του.

Ὡστε λοιπόν τί βλέπομε; Νά, θά σᾶς τό πῶ τώρα μ' ἓνα ἄλλο παράδειγμα, γιά νά τό καταλάβετε πιό καλά. Ὁ Χριστός εἶπε: «Ἡ Ἱερουσαλήμ θά καταστραφῆ· δέν θά μείνη λίθος ἐπὶ λίθον. Καί τότε, λέγει, θά σαλευθοῦν οἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν ὁ ἥλιος θά χάση τήν φωτεινότητά του καί ἡ σελήνη τό ἴδιο.»<sup>29</sup>.

Προσέξτε: μία εἰκόνα, πού ἔχει δύο ἐπίπεδα. Τό πρῶτο τῆς ἐπίπεδο εἶναι: αὐτό πού θά γίνη λίγα χρόνια μετά, τό πρῶτον ἔσχατον, τό 70 μ.Χ., ἡ καταστροφή τῆς Ἱερουσαλήμ. Τό δεύτερο πλάνο τῆς εἰκόνας εἶναι: ἡ δευτέρα τοῦ Χριστοῦ Παρουσία καί τά ἔσχατα, τά πέρα ἔσχατα. Συνεπῶς ἔσχατο τό πρῶτο, ἔσχατο καί τό τελευταῖο. Ἄρα λοιπόν σέ κάθε στιγμή μέσα στήν Ἱστορία ἔχομε τό ἔσχατον σημεῖον, τήν «ἐσχάτην ὥρα». Κάθε στιγμή.

Ἄρα βλέπομε —νά σᾶς τό πῶ τώρα κι ἔτσι— ὁμοκέντρους κύκλους διευρυνομένους, πού τό κέντρον αὐτῶν τῶν κύκλων κατέχει ἡ ἐκφορά τῆς προφητείας, ἡ χρονική στιγμή πού λέγεται ἡ προφητεία. Καί, σέ μία πρώτη περιφέρεια ἱστορικῶν γεγονότων, ἡ Ἀποκάλυψις ἔχει τήν ἐρμηνεία τῆς· σέ μία δεύτερη περιφέρεια, διευρυνομένη, πάλι ἔχει τήν ἐρμηνεία τῆς· σέ μία τρίτη, τό ἴδιο... ὥσπου, στό τέλος, ἡ μεγάλη περιφέρεια ἑνός μεγάλου κύκλου θά ἐγγίζη τά ὄντως ἔσχατα, τήν δευτέρα τοῦ Χριστοῦ Παρουσία. Συνεπῶς τό βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως

29. Ματθ. 24, 2· 29. Μάρκ. 13, 2. Λουκ. 21, 6· 25· 26.

ἔτσι θά τό ἐρμηνεύσωμε καί ἔτσι θά τό μελετήσωμε.

Αὐτό ἀκόμη σημαίνει πώς τό βιβλίον αὐτό δέν εἶναι κάτι πού ἦταν ἢ θά εἶναι, ἀλλά κάτι πού διαρκῶς εἶναι. Δέν ἐξαντλεῖται τό βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως σέ μιά μόνον ἐποχή· εἶναι παγκόσμιο βιβλίον, τό ὅποῖον μπαίνει ἀκόμα καί μέσα εἰς αὐτήν τήν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ!

Λέγει μάλιστα ὁ Ἀνδρέας Καισαρείας κάτι πάρα πολύ ὠραῖο. Λέγει: *«Εἰ γὰρ τῶν παλαιῶν προφητῶν αἱ βίβλοι ὑπὸ πολλῶν ἐρμηνευθεῖσαι, ἔστι τὸ βάθος τῶν ἐν αὐταῖς μυστηρίων [τοῖς πᾶσιν] ἔχουσιν ἀθέατον ἄχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ἐν ἣ τῆς μερικῆς καταργουμένης γνώσεως ἡ τελεία ἀναδειχθήσεται.»*<sup>30</sup>. Λέγει ὅτι πολλοί ἐρμήνευσαν τοὺς Προφήτας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης· ἐν τούτοις πολλά μένουσιν χωρὶς νά φθάσουν εἰς τό τέρμα, εἰς τόν πυθμένα τῆς προφητείας.

*«Μά, θά μοῦ πῆτε, οἱ Προφῆται τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἀναφέρονται εἰς τήν πρώτην Παρουσία τοῦ Χριστοῦ.»*

Ναί, ἀλλά καί πέραν τῆς πρώτης· ἀναφέρονται καί εἰς τήν δευτέρα τοῦ Χριστοῦ Παρουσία· καί εἰς τήν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ! Μάλιστα, ἀγαπητοί μου· δέν ἐξαντλήθηκαν οἱ Προφῆται τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Γι' αὐτό, ἂν θά ἀναλύαμε ποτέ τοὺς

30. Ἁγ. Ἀνδρέας Καισαρείας, Ἐρμηνεία εἰς τὴν Ἀποκάλυψιν τοῦ Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου Θεολόγου, J.P.Migne, P.G., τόμ. 106, Κέντρον Πατερικῶν Ἐκδόσεων, Ἀθῆναι 2001, σελ. 217 Α.

Προφήτας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, μὴν πῆ κανεῖς: *Μά αὐτοί ἐξαντλήθηκαν. Ἦρθε ὁ Χριστός, τελείωσε.* Ὅχι· δέν ἐξαντλήθηκαν. Φθάνει μάλιστα ὁ Ἄνδρέας Καισαρείας νά πῆ τό ἐξῆς, ὅτι δέν θά ἐξαντληθοῦν οὔτε εἰς αὐτήν τήν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ! γιατί μέσα στή Βασιλεία τοῦ Θεοῦ πλέον θά μπορούμε νά κατανοήσωμε τό βάθος τῶν προφητειῶν.

Καταλαβαίνετε λοιπόν, ἀγαπητοί μου, ὅτι ἡ Ἀποκάλυψις εἶναι ἓνα βιβλίον τρομερά, ἀπίθανα βαθύ! Μέ πόσο σεβασμό... πῶς πρέπει νά σταθοῦμε μπροστά του!...

\* \* \*

Ἐλπίζω νά μὴν ἀπογοητευθήκατε ἐάν σᾶς φάνηκε λίγο δύσκολη ἡ εἰσαγωγή πού κάναμε· θάμποῦμε στό ἱερόν κείμενον καί θά ἰδῆτε ὅτι θά εἶναι ἀτόλauseis ἀληθινή. Πάντα ἡ εἰσαγωγή σέ κάτι εἶναι δύσκολη. Ἐνῶ ἡ εἰσαγωγή ὑποτίθεται ὅτι ἔρχεται νά διαφωτίση, ἐλπίζω νά μὴν κατάφερα νά συσκοτίσω τά πράγματα. Ἄλλά θά παρακαλέσω νά ἔχετε λίγη ὑπομονή. Θά ἔρχεσθε καί θά βλέπετε τό δροσερόν κείμενον πῶς θά βγαίνει, πῶς θά ἀναλύεται, τόσο ὠραία, τόσο ὑπέροχα.

Κατακλείοντες λοιπόν αὐτήν τήν σύντομη εἰσαγωγήν εἰς τό βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως, θά πρέπει νά ἔχωμε μερικά βασικά στοιχεῖα ὑπ' ὄψι μας γιά τό πῶς θά σταθοῦμε σάν ἀκροαταί μπροστά στό βιβλίό αὐτό τοῦ Θεοῦ.

Καί πρῶτα-πρῶτα, δέν πρέπει νά λησμονοῦμε

ὅτι ἐδῶ ἔχομε αὐτόν τόν ζῶντα λόγον τοῦ Θεοῦ! ἀφοῦ τό βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως εἶναι θεόπνευστον, ὅπως ὀλόκληρη ἡ Ἁγία Γραφή.

Δεύτερον, ὅτι αὐτός ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι βαθύς καί δυσερμήνευτος, ὁ ὁποῖος, διά νά κατανοηθῆ, χρειάζεται ταπεινώσεις, προσευχή, προσοχή, δάκρυα καί ἐπιμονή.

Θά πάρωμε τό παράδειγμα τοῦ Ἰωάννου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ, μέσα ἀπό τό βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως, κεφάλαιον 5, 2-5, πού λέγει τά ἑξῆς: «Ἄκουσα ἕναν Ἄγγελο μέ ἰσχυρή φωνή, πού ἔλεγε: Ποίος εἶναι ἄξιος νά ἀνοίξῃ αὐτό τό βιβλίο; Κι ἐγώ ἄρχισα νά κλαίω, λέγει ὁ Ἰωάννης, ἐπειδή δέν θά μπορούσε κανείς νά μάθῃ τό περιεχόμενον τοῦ βιβλίου.». Καί ἔρχεται ἕνας ἐκ τῶν Πρεσβυτέρων καί τοῦ λέγει: «Μήν κλαῖς, γιατί τό βιβλίο θά τό ἀνοίξῃ ὁ Λέων πού κατάγεται ἀπό τήν φυλή τοῦ Ἰούδα, ἡ Ρίζα τοῦ Δαυῖδ, ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ ὁ ἐνανθρωπήσας, ὁ Ἰησοῦς Χριστός. Μήν κλαῖς!».

Ἀλλά πῶς ἔφθασε νά ἀνοιχθῆ τό βιβλίο καί νά μάθωμε τό περιεχόμενό του;

Ἐπειδή ἔκλαιγε ὁ εὐαγγελιστής Ἰωάννης!...

Καί τέλος, τρίτον, κάθε συμπέρασμα πού θά βγάζουμε ἀπό τό βιβλίο, ἠθικόν, πνευματικόν, ὅ,τι εἶναι, δέν θά τό ἀναφέρωμε στούς ἄλλους, ἀλλά στόν ἑαυτόν μας. Μήν ποῦμε ὅτι αὐτά εἶναι γιά τούς ἄλλους· εἶναι καί γιά μᾶς! Ὅταν θά πῆ ὁ Χριστός «Δέν εἶσαι οὔτε ψυχρός οὔτε θερμός· εἶσαι χλι-

αρός· γι' αυτό και θά σέ ξεράσω!»<sup>31</sup>, μὴν ποῦμε «Ἄ, θά ξεράση τοὺς ἄλλους.», ἀλλὰ νά κάνωμε αὐτοκριτική και νά ποῦμε: «Μήπως εἶμαι ὁ χλιαρός;...». Καί ὅπωςδήποτε, ὅταν δέν κοροϊδεύουμε τόν ἑαυτόν μας, θά βροῦμε ὅτι εἴμεθα οἱ «χλιαροί».

Ἄγαπητοί μου· ἔτσι θά μπορέσωμε νά καταλάβωμε, θά μπορέσωμε νά ψεύσωμε λιγάκι τό βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως, και μόνον ἔτσι θά μάς ἀποκαλυφθοῦν οἱ κρυμμένες ἀλήθειές του, ὅσο εἶναι δυνατόν αὐτές νά μάς ἀποκαλυφθοῦν, γιά νά βαδίσωμε αὐτή τήν χρυσῆ και φωτεινή πορεία τῆς Ἐκκλησίας, ἀνάμεσα στά καταπληγώνοντα και φονεύοντα ξίφη τῶν ἀντιθέων δυνάμεων, μέσα εἰς τήν Ἱστορία.

Αὐτά γιά ἀπόψε.

Κυριακή, 12-10-1980

---

31. Ἀποκ. 3, 16.





## Ὁμιλία 2α

(Ἀποκ. 1, 1)

(Ἀνάλυσις τῶν: «Ἀποκάλυψις», «δεῖ», «ἐν τάχει». – Προοίμιον.)

**Ἡ** αποκάλυψις Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἣν ἔδωκεν αὐτῷ ὁ Θεός, δεῖξαι τοῖς δούλοις αὐτοῦ ἃ δεῖ γενέσθαι ἐν τάχει, καὶ ἐσήμανεν ἀποστείλας διὰ τοῦ ἀγγέλου αὐτοῦ τῷ δούλῳ αὐτοῦ Ἰωάννῃ, ὃς ἐμαρτύρησε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅσα εἶδε.

»μακάριος ὁ ἀναγινώσκων καὶ οἱ ἀκούοντες τοὺς λόγους τῆς προφητείας καὶ τηροῦντες τὰ ἐν αὐτῇ γεγραμμένα· ὁ γὰρ καιρὸς ἐγγύς.»<sup>1</sup>

Θαυμασία, ἀγαπητοί μου, εἰσαγωγικὴ ἐπιγραφή τοῦ ὅλου αὐτοῦ βιβλίου, ὡς συμπύκνωσις πολλῶν ἀπαραιτήτων στοιχείων.

Καί πρῶτα-πρῶτα: Ἡ εἰσαγωγικὴ αὐτὴ ἐπιγραφή τοῦ βιβλίου τῆς Ἀποκαλύψεως διακρίνεται διὰ τὸν ἐπίσημον τόνο της, τὸν ἐπίσημο χαρακτήρα της, καὶ ὑπενθυμίζει τὴν ἐπιγραφή προφητικῶν βιβλίων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης· ἔχει μιά μεγαλοπρέ-

---

1. Ἀποκ. 1, 1-3.

πεια. Παραβάλατε τήν ἐπιγραφικήν εἰσαγωγήν τοῦ βιβλίου τοῦ Ἑσαΐου, πού λέγει:

*«Ὅρασις, ἣν εἶδε Ἑσαΐας υἱὸς Ἀμώς, ἣν εἶδε κατὰ τῆς Ἰουδαίας καὶ κατὰ Ἱερουσαλήμ ἐν βασιλείᾳ Ὀζίου καὶ Ἰωάθαμ καὶ Ἀχαζ καὶ Ἐζεκίου, οἱ ἐβασίλευσαν τῆς Ἰουδαίας.»*<sup>2</sup>.

Δεύτερον: Γίνεται γνωστός ὁ χαρακτήρ τοῦ βιβλίου, μέ τόν χαρακτηρισμόν «Ἀποκάλυψις». Δηλαδή πρόκειται –μᾶς τό εἶδοποιεῖ ὁ ἱερός συγγραφεύς– περί προφητικοῦ βιβλίου.

Τρίτον: Δηλοῦται τό κῦρος καί ἡ αὐθεντία τοῦ βιβλίου, διότι πηγὴ τῆς Ἀποκαλύψεως εἶναι αὐτός ὁ Θεός καί ὁ Ἰησοῦς Χριστός, εἴτε προσωπικῶς ὁμιλεῖ εἴτε δι' Ἀγγέλου.

Τέταρτον: Σημειοῦται ὁ σκοπός τῆς καταγραφῆς τῆς Ἀποκαλύψεως, ὅταν λέγη «δειξαι τοῖς δούλοις αὐτοῦ ἃ δεῖ γενέσθαι ἐν τάχει». Ὡστε λοιπόν νά πού διαγράφεται καί ὁ σκοπός τοῦ βιβλίου. Ποιός ὁ σκοπός πού ἐγράφη τό βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως; *Γιά νά δειχθοῦν εἰς τοὺς δούλους τοῦ Θεοῦ ἐκεῖνα τά ὁποῖα πρόκειται νά γίνουν γρήγορα.*

Πέμπτον: Γνωστοποιεῖται ὁ συγγραφεύς. Ποιός εἶναι; *Τῷ δούλῳ αὐτοῦ Ἰωάννῃ.* Εἶναι ὁ Ἰωάννης, ὁ Εὐαγγελιστής· ὁ ἐπιστήθιος Μαθητής τοῦ Χριστοῦ· ὁ συγγραφεύς τοῦ ὁμωνύμου εὐαγγελίου καί τῶν τριῶν καθολικῶν ἐπιστολῶν.

2. Ἑσ. 1, 1.

“Εκτον: Ἐκτίθεται τό περιεχόμενον τοῦ βιβλίου: «τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅσα εἶδε». Ὡστε αὐτὰ μᾶς καταγράφει ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης: «τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ». Ὡστε λοιπὸν τό βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως ἔχει «τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ», ἔχει «τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅσα εἶδε» ὁ ἱερός συγγραφεὺς δέν θά προσθέσῃ, δέν θά ἀφαιρέσῃ.

Τελειώνοντας τό βιβλίον θά σημειώσῃ ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης: «Ὅποιος προσθέσῃ ἢ ἀφαιρέσῃ κάτι ἀπὸ τό βιβλίον αὐτό, νά τοῦ ἀφαιρεθῇ ἡ μερίδα του ἀπὸ τό δένδρον τῆς ζωῆς.»<sup>3</sup> Δηλαδή νά μή μπῆ στή Βασιλεία τοῦ Θεοῦ ὅποιος παραποιήσῃ, ἀφαιρέσῃ, προσθέσῃ καί κακοποιήσῃ τό βιβλίον. Συνεπῶς θά εἶχε πρώτην ἐφαρμογή στό πρόσωπο τοῦ Ἰωάννου, ἐάν τό ἔκανε ὁ ἴδιος. Ἀλλά τί γράφει; «Ὅσα εἶδε», ὅσα ἄκουσε· τίποτα παραπάνω, τίποτα παρακάτω.

Κεντρική ἰδέα δέ τοῦ βιβλίου εἶναι: ἡ δευτέρα τοῦ Χριστοῦ Παρουσία. Κεντρική ἰδέα. Ὁ πόλεμος, ὅπως σᾶς ἔλεγα τὴν περασμένη φορά στήν εἰσαγωγή, ὁ πόλεμος τῶν ἀντιθέων δυνάμεων κατὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἡ κατανίκησις αὐτῶν ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καί ἡ ἔνδοξος Βασιλεία Αὐτοῦ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων.

Ἐβδομον: Ἀναδεικνύεται ὁ προορισμός τοῦ βιβλίου, μέ τόν μακαρισμόν ἐκείνων πού ἀναγινώ-

---

3. Ἀποκ. 22, 18-19.

σκουν, ἐκείνων πού ἀκροῶνται καί ἐκείνων πού τηροῦν τόν λόγο τοῦ Θεοῦ. «*Μακάριος, λέγει εἰς αὐτήν τήν εἰσαγωγικήν ἐπιγραφήν, Μακάριος ὁ ἀναγινώσκων καί οἱ ἀκούοντες τοὺς λόγους τῆς προφητείας καί τηροῦντες τὰ ἐν αὐτῇ γεγραμμένα.*».

Καί, τέλος, ὄγδοον: Καθορίζεται ὅτι ὁ χρόνος πληρώσεως τοῦ περιεχομένου τοῦ βιβλίου εἶναι βραχύς: «*ὁ γὰρ καιρὸς ἐγγύς*» γιατί, λέγει, ὁ καιρὸς εἶναι κοντά.

Αὐτά βλέπομε, ἀγαπητοί μου, στήν εἰσαγωγικήν αὐτή ἐπιγραφή τοῦ βιβλίου. Παίρνομε δηλαδή ὅλες αὐτές τίς πληροφορίες γιά τό βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως.

\* \* \*

Καί τώρα, σύν Θεῷ Ἁγίῳ, εἰσερχόμεθα εἰς τήν ἀνάλυσι, λέξι-λέξι, φράσι-φράσι, τοῦ ἱεροῦ κειμένου. Ἔχει τόση ὁμορφιά τό ἱερό κείμενο... Κι ἂν ἀκόμη μᾶς ἔλεγαν ὅτι πρέπει νά τρέξουμε, ...πῶς νά τρέξης, ὅταν τό ἴδιο τό κείμενο σέ καθηλώνη νά τό προσέξης;...

«*Ἀποκάλυψις Ἰησοῦ Χριστοῦ.*»<sup>4</sup>

«*Ἀποκάλυψις!*» Ἄς μείνωμε εἰς τήν λέξιν αὐτή. Μέ τόν ὄρον αὐτόν ἀρχίζει αὐτό τό θαυμάσιον βιβλίον τῆς Καινῆς Διαθήκης.

Ἄλλά τί σημαίνει «*Ἀποκάλυψις*»;

Κατ' ἀρχάς σημαίνει ὅτι τό προκείμενον βιβλί-

4. Ἀποκ. 1, 1.

ον εἶναι προφητικόν· καί μάλιστα εἶναι τό μοναδικόν προφητικόν βιβλίον τῆς Καινῆς Διαθήκης, χωρίς αὐτό νά σημαίνη ὅτι καί τά λοιπά βιβλία της δέν ἔχουν προφητικά στοιχεῖα. Βεβαίως τά βιβλία αὐτά, εἴτε ἔχουν ἱστορικόν χαρακτήρα – ὅπως εἶναι τά εὐαγγέλια καί οἱ Πράξεις– εἴτε ἔχουν ἐπιστολιμαῖον χαρακτήρα – ὅπως εἶναι οἱ ἐπιστολές Παύλου, Πέτρου, Ἰωάννου, Ἰακώβου καί λοιπά–, εἶναι γεμᾶτα ἀπό στοιχεῖα προφητικά. Ὅμως αὐτά δέν εἶναι κατ' ἐξοχήν προφητικά βιβλία· εἶναι ἀπλῶς ἱστορικά, εἶναι νουθετικά καί λοιπά. Τό βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως εἶναι κατ' ἐξοχήν προφητικόν, τό καί μοναδικόν τῆς Καινῆς Διαθήκης· ἄλλο τώρα ὅτι περιέχει καί νουθετικά στοιχεῖα κατά πλησμονήν.

Ἀκόμη ὁ ἅγιος Ἀνδρέας Καισαρείας – ὅπως σᾶς εἶπα, θά χρησιμοποιοῦμε τούς Ἀνδρέαν καί Ἀρέθαν Καισαρείας ὅλως ἰδιαιτέρως· θά εἶναι οἱ ὀδηγοί μας– μᾶς σημειώνει τά ἐξῆς: «*Ἀποκάλυψις ἐστιν ἡ τῶν κρυπτῶν μυστηρίων δήλωσις, καταυγαζομένου τοῦ ἡγεμονικοῦ εἴτε διὰ θείων ὄνειράτων εἴτε καθ' ὕπαρ, ἐκ θείας ἐλλάμψεως*»<sup>5</sup>. Τί λέγει ὅτι εἶναι «ἀποκάλυψις»; Ἀποκάλυψις εἶναι ἡ φανέρωσις, ἡ δήλωσις κρυπτῶν μυστηρίων, ἡ ὁποία γίνεται μέ τόν φωτισμόν τοῦ ἡγεμονικοῦ, τοῦ νοῦ δηλαδή, εἴτε μέ θεῖα ὄνειρα εἴτε μέ ὀράματα, σέ κατά-

5. Ἁγ. Ἀνδρέας Καισαρείας, *Ἑρμηνεία εἰς τὴν Ἀποκάλυψιν τοῦ Ἁγίου Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου Θεολόγου*, J.P.Migne, P.G., τόμ. 106, Κέντρον Πατερικῶν Ἐκδόσεων, Ἀθήναι 2001, σελ. 220 D.

στασιν ἐγρηγόρσεως.

Σ' αὐτὴν τὴν κατάστασιν εὐρίσκετο καὶ ὁ εὐ-  
αγγελιστὴς Ἰωάννης, ὁ ὁποῖος ἦταν ἐν ἐγρηγόρσει,  
ἐν αἰσθήσει· δέν κοιμόταν. Δέν εἶδε στὸν ὕπνον του  
αὐτά, ὅπως ἐπὶ παραδείγματι ὁ προφήτης Δανιήλ,  
πού ἔβλεπε στὸν ὕπνο του ὅ,τι ἔβλεπε, ἐκεῖνες τίς  
θαυμάσιες εἰκόνες. Ὁ Δανιήλ ἔχει ὁράματα καθ' ὕ-  
πνον· ἐνῶ ἐδῶ ὁ Ἰωάννης εἶναι ἐν ἐγρηγόρσει, ξυ-  
πνητός. Λέει: «*Ἐν ἡμέρᾳ Κυριακῇ*—θά μᾶς τό πῆ λί-  
γο πιό κάτω—*ἐγενόμην εἰς τὴν Πάτμον.*». Μέσα σ'  
ένα σπήλαιον εἶναι, κι ἐκεῖ δέχεται τὴν Ἀποκάλυψι.  
«*Ἄκουσα μιά φωνή γύρισα νά ἰδῶ καί εἶδα... —ὦ, πῆ  
εἶδα...!*— *εἶδα κάποιον, ὅμοιον...*», ὅπου παρουσιάζ-  
εται μέ μιά φοβερή περιγραφή ὁ δεδοξασμένος Ἰη-  
σοῦς. «*Καί μοῦ λέγει: Ἐγώ εἶμαι ὁ περιπατῶν μετα-  
ξύ τῶν λυχνιῶν, τῶν ἑπτὰ Ἐκκλησιῶν. Γράψε αὐτά  
πού θά σοῦ πῶ.*»<sup>6</sup>. Εἶναι λοιπόν ἐν αἰσθήσει «*καθ'  
ὑπαρ*», ὅπως λέγει ἐδῶ ὁ ἅγιος Ἀνδρέας Καισαρεί-  
ας. Ἔπαρ—γενική: ὕπαρος—εἶναι ἡ αἰσθητή ἐμφά-  
νισις, πού ἀντιλαμβάνεται κανεὶς ἐν ἐγρηγόρσει ὅ,τι  
ἀντιλαμβάνεται.

Ἐν τούτοις, ἀγαπητοί μου, ὁ ὅρος ἀποκάλυ-  
ψις ἔχει μίαν βαθυτέραν σημασίαν. Πολλές φορές  
χρησιμοποιοῦμε αὐτόν τόν ὅρον χωρίς νά μπορού-  
με νά ἐμβαθύνωμε εἰς αὐτόν. Ἀποκάλυψις γενικά  
σημαίνει ὅτι ὁ Θεός ἀποκαλύπτει τόν ἑαυτόν Του  
εἰς τούς ἀνθρώπους. Καί ἡ ἀποκάλυψις αὐτὴ τοῦ

6. Ἀποκ. 1, 17-19.

Θεοῦ εἰς τοὺς ἀνθρώπους εἶναι εἴτε ἄμεσος εἴτε ἔμμεσος, μέ σκοπόν πάντοτε τήν γνῶσι τοῦ Θεοῦ ἐκ μέρους τῶν ἀνθρώπων. Ὁ Θεός δέν εἶναι ὁ Ἄγνωστος· εἶναι ἐν ταύτῳ ὁ Γνωστός καί Ἄγνωστος. Εἶναι ὁ Γνωστός, γιατί θέλει νά ἔχη κοινωνία μέ τά δημιουργήματά Του· ἐν ταύτῳ ὁ Ἄγνωστος, γιατί εἶναι ὁ Ἀναφής, ὁ Ἀψηλάφητος, ὁ Αἰδιος, ὁ Ἀχρονος, ὁ Ὑπέρ τήν κτίσιν τήν ὀρατήν καί αἰσθητήν· διότι ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ δέν εἶναι δυνατόν ποτέ νά γνωσθῇ· γι' αὐτό εἶναι ὁ Γνωστός-Ἄγνωστος.

Ἔχομε αὐτές τίς ὀξύμωρες ἐκ πρώτης ὄψεως ἐκφράσεις, ἡ ἄν θέλετε αὐτές τίς ἀποφατικές ἐκφράσεις. Ἔτσι λέγονται στή Θεολογία αὐτές οἱ ἐκφράσεις, ἀποφατικές· δηλαδή μ' ἐκεῖνο πού λέω δηλώνω ὅτι δέν ξέρω τί εἶναι ὁ Θεός. Ὅσο πιά πολύ Τόν γνωρίζω, τόσο λέγω ὅτι δέν γνωρίζω τόν Θεό. Αὐτό ἀκριβῶς εἶναι μία ἀποφατική θέσις ἔναντι τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ. Ὅμως ὁ Θεός ἀγαπᾷ νά ἀποκαλύπτεται· δέν μένει ποτέ εἰς τόν ἑαυτόν Του· καί ἀποκαλύπτεται εἴτε ἄμεσα, ὅπως σᾶς εἶπα, εἴτε ἔμμεσα.

Ἀκόμα ἡ ἀποκάλυψις τοῦ Θεοῦ διακρίνεται εἰς τήν φυσικήν θείαν ἀποκάλυψιν καί εἰς τήν ὑπερφυσικήν θείαν ἀποκάλυψιν.

Ἡ φυσική θεία ἀποκάλυψις ἔχει τρεῖς σφαιῖρες, μέσα στίς ὁποῖες ὁ Θεός ἀποκαλύπτεται στήν δημιουργία Του: πρῶτα-πρῶτα εἶναι αὕτη αὕτη ἡ δημιουργία, δεύτερον εἶναι αὐτός οὗτος ὁ ἄνθρωπος, καί τρίτον εἶναι ἡ Ἱστορία, ἡ ἀνθρωπίνη. Ἀκό-

μη εἶναι καί ἡ ἱστορία τῆς κτίσεως, δηλαδή ἡ ἱστορία αὐτῆς ταύτης τῆς κτίσεως· ἀλλά, ὅταν λέμε *Ἱστορία*, ἐννοοῦμε κυρίως τὰ ἀνθρώπινα γεγονότα.

Διά τῆς δημιουργίας ὁ Θεός φανερώνει τόν ἑαυτόν Του, κατά τόν λόγον τοῦ ἀποστόλου Παύλου –Πρός Ρωμαίους, 1, 20: *«Τὰ γὰρ ἄορατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται, ἧ τε αἰδιος αὐτοῦ δύναμις καὶ θειότηης.»*. Ὅτι δηλαδή μέσα στή δημιουργία γνωρίζομε πῶς ἰδιότητες τοῦ Θεοῦ κατά καταφατικόν τρόπον. Ὅχι κατά ἀποφατικόν τρόπον, πού σᾶς εἶπα προηγουμένως, ἀλλά κατά καταφατικόν· μέσα ἀπό τὰ ἴδια τὰ δημιουργήματα. Ὅταν ἔχωμε ἕνα ἀχανές σύμπαν, πού ὄχι μόνο μέ τό τηλεσκόπιό μας δέν ἔχουμε φθάσει στίς ἐσχατιές του, ἀλλ' οὔτε κᾶν μέ τήν φαντασία μας –καί δέν μπορούμε νά φαντασθοῦμε ἕνα σύμπαν μέ ἐσχατιές· δέν μπορούμε νά τό συλλάβωμε αὐτό τό πράγμα· ἀλλά ἐξ ἴσου δέν μπορούμε νά συλλάβωμε καί ἕνα σύμπαν χωρίς ἐσχατιές, χωρίς τέρμα δηλαδή–, ὅταν λοιπόν ἔχωμε ἕνα σύμπαν τέτοιο, τότε ποιός πρέπει νά εἶναι ὁ Θεός!... Τότε ὁ Θεός πρέπει νά εἶναι Αἰδιος! Αἰώνιος! Ἄπειρος!

*«Ἡ τε αἰδιος αὐτοῦ»*, δηλαδή καί ἡ αἰώνιος Αὐτοῦ, *«δύναμις καὶ θειότηης.»*! Λέμε: ὁ Θεός εἶναι Ἄπειρος, εἶναι Δυνατός, εἶναι Σοφός. Ἀπό ποῦ τὰ ξέρομε αὐτά; Μέσα ἀπό τή δημιουργία. Νά λοιπόν ὁ Θεός πῶς ἀποκαλύπτεται. Γι' αὐτό, ἀγαπητοί μου, ποτέ δέν ὑπῆρξε λαός ἄθεος μέσα στήν ἀν-



θρωπίνη Ίστορία· ἐπειδή ὁ Θεός ἀποκαλύπτεται διὰ τῶν δημιουργημάτων Του. Κι ἂν ἔχουμε τό φαινόμενον τῆς ἀθείας, ὅπως τό ἔχομε καί στήν ἐποχή μας, πρόκειται περί νοσηρᾶς καταστάσεως καί χρήζει ψυχιάτρου! Κάθε ἄθεος γίνεται ἀντικείμενον ψυχιατρικῆς ἀναλύσεως! Δέν εἶναι φυσιολογική ἡ κατάστασις τοῦ ἀθέου.

Ἀλλά καί εἰς τόν ἄνθρωπον ἀποκαλύπτεται ὁ Θεός μέ τό νά εἶναι ὁ ἄνθρωπος ἡ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ. Ὁ νοῦς του, ὁ ἡγεμών νοῦς, ἀποκαλύπτει τόν Θεόν. Ὅχι ἀπλῶς μέ τόν νοῦ του ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νά ἀντιληφθῆ τόν Θεό, ἀλλά αὐτή ἡ παρουσία τοῦ νοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἀποκαλύπτει τόν Νοῦν, τόν Αἰώνιον Νοῦν, τόν Θεόν. Γιατί; Γιά νά ἔχω ἐγώ νοῦν καί νά σκέπτομαι –καί δέν ἔκανα φυσικά ἐγώ τόν ἑαυτόν μου· θά ἦταν μεγάλη μωρία νά πιστεύω ὅτι ἐγώ ἔκανα τόν ἑαυτόν μου– πάει νά πῆ ὅτι Ἐκεῖνος πού μέ ἔφτιαξε ἔχει νοῦν. Εἶναι δέ ὑπέροχον αὐτό πού λέγει ἕνας Ψαλμός: «Ἐκεῖνος πού ἐφύτευσε τό αὐτί εἶναι δυνατόν νά μὴν ἀκούη;... Ἐκεῖνος πού ἐπλασε τό μάτι εἶναι δυνατόν νά μὴν βλέπη καί νά μὴν κατανοῆ;...»<sup>7</sup>.

Ἔτσι, μέσα ἀπό τήν κτίσιν τῶν ὄντων, προπαντός δέ τοῦ ἀνθρώπου, βλέπουμε τήν παρουσία καί ὕπαρξι τοῦ Θεοῦ.

Τέλος ὁ Θεός ἀποκαλύπτεται καί στήν Ίστορία· ὅταν εἰσέρχεται εἰς αὐτήν, μέσα στά γεγονότα,

7. Ψαλμ. 93, 9.

τά ὅποια καί κατευθύνει. Τά κατευθύνει, χωρίς ὅμως ποτέ νά ἐπηρεάζεται ἡ ἀνθρωπίνη βούλησις τόν τελευταῖον λόγο τόν ἔχει πάντοτε ὁ Θεός. Πάντοτε.

Θά σᾶς ἀναφέρω ἕνα μικρό παράδειγμα, γιά νά τό καταλάβετε —τό παράδειγμα αὐτό δέν εἶναι δικό μου· εἶναι ἐνός ξένου. Ὑποθέσατε ἕνα καράβι, μέσα στό ὅποιο ὑπάρχουν οἱ ἐπιβάται καί τό προσωπικό. Ἐπιβάται καί προσωπικό κινοῦνται παντοιοτρόπως καί κατά τήν βούλησι τοῦ καθενός, ὅπως θέλουν. Μπαίνει στήν καμπίνα του ἕνας ἐπιβάτης, πάει στήν πισίνα ὁ ἄλλος, στό σαλόνι πάει ὁ τρίτος, στήν τραπεζαρία ὁ τέταρτος· ὁ μηχανικός πάει κάτω εἰς τό μηχανοστάσιον, ὁ καπετάνιος εἰς τήν καμπίνα, ἐκεῖ εἰς τό τιμόνι· καθένας κινεῖται ὅπως θέλει, ὅπως πρέπει καί τά λοιπά. Δέν περιορίζεται ἡ βούλησις κανενός νά κινηθῇ ὅπως θέλει μέσα στό καράβι. Ἀλλά ὀλόκληρο τό καράβι κατευθύνεται πρός κάποιον σημεῖο.

Λοιπόν· αὐτό εἶναι καί ἡ Ἱστορία, μέσα στήν ὅποια μπαίνουν οἱ ἄνθρωποι καί ὁ Θεός. Οἱ μέν ἄνθρωποι κάνουν ὅ,τι κάνουν, χωρίς νά ἐπηρεάζεται ἡ βούλησί τους, ὀλόκληρο δέ τό καράβι τῆς Ἱστορίας καθοδηγεῖται πρός κάποιον σκοπό, κάποιον σημεῖον.

Ἔτσι λοιπόν μέ αὐτήν τήν ἔννοια ὁ Θεός ἐπεμβαίνει μέσα εἰς τήν Ἱστορίαν· ἐπεμβαίνει διά νά κατευθύνῃ, νά τιμωρήσῃ, νά ἀπολέσῃ, νά διασώσῃ, νά ἀμείψῃ. Ὀλόκληρη ἐξ ἄλλου ἡ Παλαιά Δια-

θήκη –κάτι πού τό ἔχουμε πῆ πολλάκις– εἶναι μία θεολογία τῆς Ἱστορίας, εἶναι μία ἀποκάλυψι τοῦ Θεοῦ μέσα εἰς τήν ἱστορία τοῦ Ἰσραήλ.

Ἀκόμη καί αὐτή ἡ Ἐνανθρώπησις τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ εἶναι μέσα εἰς τά πλαίσια τῆς Ἱστορίας καί καλύπτει πᾶσαν τήν ἀνθρωπίνην Προϊστορίαν.

Ὅταν ὁ Θεός λέγη εἰς τήν Εὐα ὅτι κάποιος ἀπόγονός της θά ῥθῃ γιά νά τή σώση, δείχνει ὅτι δέν τοποθετεῖται ἀπλῶς στά πλαίσια μιᾶς συγκεκριμένης ἱστορικῆς περιοχῆς, ἀλλά ἡ εἴσοδος τοῦ Θεοῦ, μέ τήν Ἐνανθρώπησί Του, καλύπτει ἅπασαν τήν Ἱστορία, ἀπό τήν Προϊστορία καί τήν μετέπειτα Ἱστορία μέχρι τήν «ἐσχάτη ἡμέρα»<sup>8</sup>. Εἶναι δηλαδή πράγματα ἀσύλληπτα αὐτά. Ἀσύλληπτα! Κι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος πραγματικά μπορεῖ νά τά ζῆ αἰσθάνεται ἕνα δέος μπροστά στόν Θεό, μπροστά στήν ἀγάπη Του, μπροστά στίς ἐπεμβάσεις Του.

Ἡ ἀποκάλυψις ὑπάρχει ἀκόμη καί εἰς αὐτήν τήν προσωπικήν ἱστορία τοῦ κάθε ἀνθρώπου, καί ὄχι μόνον εἰς τήν παγκόσμιον Ἱστορίαν.

Θέλετε νά σᾶς διηγηθῶ τήν ἱστορία μου; Δέν θά σᾶς διηγηθῶ παρά τό πῶς ὁ Θεός μπῆκε στή ζωή μου. Θέλετε νά μοῦ πῆτε τή δική σας ἱστορία, σεῖς πού μέ ἀκοῦτε αὐτή τή στιγμή καθισμένοι σ' αὐτές τίς καρέκλες τοῦ ἀγίου Ἀχιλλίου καί ἀκοῦτε λόγον Θεοῦ, πῶς φθάσατε δηλαδή νά ἀκοῦτε λόγον Θεοῦ καθισμένοι τώρα ἐδῶ; Θά μοῦ πῆτε τήν ἱ-

8. Πρβλ. Ἰωάν. 6, 39· 40· 44· 54. 11, 24.

στορία τοῦ Θεοῦ στή ζωή σας.

Ὡστε ὁ Θεός δέν μπαίνει μόνο στήν παγκοσμίαν Ἱστορία· μπαίνει καί εἰς τήν ἀτομικήν ἱστορία τοῦ κάθε ἀνθρώπου· θέλετε; καί πιστοῦ καί ἀπίστου, καί εὐσεβοῦς καί ἀσεβοῦς, καί μικροῦ καί μεγάλου. Δέν ὑπάρχει τύχη, ἀγαπητοί μου. Δέν ὑπάρχει πουθενά ἡ τύχη· τά πάντα κατευθύνει ὁ Θεός, χωρίς οὐδέποτε ὡστόσο νά περιορίζῃ τήν ἀνθρωπίνῃ ἐλευθερία καί δραστηριότητα.

Ἡ ὑπερφυσική θεία ἀποκάλυψις ὀλοκληρώνει καί τελειοποιεῖ τήν φυσικήν θείαν ἀποκάλυψιν. Τό Σινά, οἱ Προφῆται καί προπαντός αὐτή ἡ ἴδια ἡ Ἐνανθρώπησις τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ θεία ὑπερφυσική –ὄχι ἡ φυσική τώρα– ἡ ὑπερφυσική ἀποκάλυψις.

Ἡ ὑπερφυσική θεία ἀποκάλυψις διακρίνεται σέ ἐξωτερική καί ἐσωτερική.

Ἡ ἐξωτερική εἶναι ἤδη ἀπηρτισμένη καί ἀποτελεῖ τήν φανέρωσι τοῦ Θεοῦ μέσα εἰς τήν Ἱστορία εἰς τό πρόσωπον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἀπηρτίσθη· δέν περιμένομε νά μᾶς ἀποκαλυφθῇ τίποτε ἄλλο ἀπ' ὅτι ἀπεκαλύφθη εἰς τό πρόσωπον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὅταν λέγω ὅτι δέν περιμένομε τίποτε ἄλλο νά ἀποκαλυφθῇ, δέν ἐννοῶ βέβαια ὅτι δέν περιμένομε τήν δευτέρα τοῦ Χριστοῦ Παρουσία· διότι ἐκεῖ εἶναι τό ἴδιο Πρόσωπο. Μ' αὐτή τήν ἔννοια τό λέω· δέν θά μᾶς ἀποκαλυφθῇ δηλαδή κάτι παραπέρα. Οἱ Προφῆται ἐλάλησαν τόν λόγον τοῦ Θεοῦ, ὁ Μωϋσῆς εἶδε τήν δόξα τοῦ Θεοῦ, ἀλλά ἡ Ἱστορία

τώρα εἶδε τό πρόσωπον τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Θά τό ξαναεἶδῃ, ἀλλά θά εἶναι τό ἴδιο πρόσωπο· συνεπῶς κάτι περισσότερο ὡς ἀποκάλυψι δέν θά ἔχωμε ἀπ' ὅ,τι ἔχομε. Εἶναι ἀπηρτισμένη δηλαδή ἡ ἀποκάλυψις ἡ ἐξωτερική.

Μένει ἡ ἐσωτερική ὑπερφυσική ἀποκάλυψις, ἡ ὁποία συνεχίζεται εἰς τούς πιστούς, σ' ὅλους τούς πιστούς, διά τήν κατανόησιν καί τήν ἀποδοχήν τῆς ἐξωτερικῆς ἀποκαλύψεως. Δηλαδή μοῦ ἀποκαλύπτεται ὁ Θεός μέσα μου, γιά νά ἀποκαλέσω τόν Ἰησοῦν *Κύριον*.

Νά σᾶς τό πῶ πῶς τό λέγει ὁ ἀπόστολος Παῦλος: «*Οὐδείς δύναται εἰπεῖν Κύριον Ἰησοῦν εἰ μὴ ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ.*»<sup>9</sup>. Τί σημαίνει αὐτό; Σημαίνει ὅτι τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ μέ φωτίζει, γιά νά ἀποκαλέσω τόν Ἰησοῦν *Κύριον*, δηλαδή Θεόν.

Ὁ δέ Κύριος εἶπε: «*Οὐδείς δύναται ἐλθεῖν πρὸς με, ἐάν μὴ ὁ πατήρ ὁ πέμψας με ἐλκύσῃ αὐτόν.*»<sup>10</sup> – Ἰσχύει καί τό ἀντίστροφο· πού δείχνει τό ἰσότιμον τῆς Ἁγίας Τριάδος. Ἄς εἶναι. – Δέν θά μπορέσω ποτέ νά πάω κοντά στόν Χριστό, ἐάν δέν μέ ἐλκύσῃ ὁ Πατήρ.

Πῶς θά μέ «ἐλκύσῃ» ὁ Πατήρ;

Αὐτό εἶναι ἀόρατον, εἶναι μυστηριῶδες, μέσα μου· μέ ἐλκύνει ὁ Πατήρ. Ὅπως καί τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ μέ φωτίζει, γιά νά ὁμολογήσω τόν Ἰησοῦν Χριστόν Θεόν. Ἐκεῖνοι πού δέν ὁμολογοῦν τόν Χρι-

9. Α' Κορ. 12, 3.

10. Ἰωάν. 6, 44.

στόν Θεόν, δέν ἔχουν τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ· εἶναι πίο φανερό ἀπό φανερό. Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ὁμολογεῖ τόν Ἰησοῦν ὅτι εἶναι ὁ ἐνανθρωπήσας Υἱός τοῦ Θεοῦ, αὐτός ἔχει τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. Καί ἅμα δέν ἔχουμε τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ –σαφῶς τό λέγει αὐτό ὁ ἀπόστολος Παῦλος<sup>11</sup>–, δέν μπορούμε ἀπολύτως τίποτε νά κάνουμε· δέν σωζόμεθα.

Ὡστε λοιπόν ἔχομε τήν ἐσωτερικήν αὐτήν ἀποκάλυψι, πρὸς ἀποδοχήν τῆς ἐξωτερικῆς, δηλαδή γιά νά ἀποδεχθῶ τόν ἐνανθρωπήσαντα Υἱόν τοῦ Θεοῦ. Μέ αὐτή τήν τελευταία μορφή, τῆς ἐσωτερικῆς δηλαδή ἀποκαλύψεως, ἀγαπητοί μου, καλούμεθα νά μελετήσουμε καί νά κατανοήσουμε τό βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως.

Μή νομίζετε ὅτι θά μπορέσουμε κάτι νά καταλάβουμε, ὅταν ἐδῶ θά ἀναλύουμε τό βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως, ἐάν δέν ἔχουμε τόν θεῖον φωτισμόν. Μήν τό νομίσουμε αὐτό. Καί ἡ κατανόησις δέν εἶναι οὔτε γραμματική οὔτε συντακτική οὔτε ποιητική οὔτε φιλολογική· ἡ κατανόησις εἶναι πνευματική. Γιατί ἕνας φιλόλογος πού δέν ἔχει Πνεῦμα Θεοῦ κατανοεῖ ἀπλῶς τήν φιλολογική πλευρά τοῦ βιβλίου, τή γραμματική, τή συντακτική καί ἄλλα πολλά. Αὐτά ὅλα ὅμως δέν εἶναι παρά ἐξωτερικά στοιχεῖα. Ἐκεῖνο πού χρειαζόμεθα εἶναι νά καταλάβουμε ὅτι τό βιβλίον αὐτό εἶναι ὁ ζωντανός λόγος τοῦ Θεοῦ, πού θά μιλήσῃ μέσα στήν καρδιά μας! Ἐχομε λοι-

11. Ρωμ. 8, 14-17. 10, 9-11.

πόν ανάγκη αὐτῆς τῆς ἐσωτερικῆς ἀποκαλύψεως, γιά νά καταλάβωμε τήν Ἀποκάλυψη.

Καί ὁ μὲν Ἰωάννης –προσέξτε!– ἐδέχθη ἄμεσον ἐσωτερικὴν ἀποκάλυψιν, κατ' εὐθεΐαν, εἶδε τόν Χριστόν· ἔμεϊς ὅμως δεχόμεσθε ἔμμεσον ἀποκάλυψιν: μέσω τοῦ ἀπεσταλμένου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, δηλαδή τοῦ Ἰωάννου, μέσω τῆς Παραδόσεως τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως καί μέσω τοῦ χρόνου τῶν δύο χιλιάδων ἐτῶν, πού πέρασαν μέχρι τώρα, μέσω ἀκόμη τοῦ ἐντύπου χάρτου, μέσα ἀπό τό βιβλίον δηλαδή πού θά διαβάσωμε· θέλετε; καί μέσω τῆς ἀκροάσεως τοῦ θείου λόγου.

Πρέπει λοιπόν ἐγώ τώρα νά δεχθῶ τήν ἀποκάλυψη μέσω διαρκῶν καί ἀλλεπαλλήλων καλυμμάτων, πού εἶναι: ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ Ἰησοῦ –ὁ Ἰωάννης–, εἶναι ὁ χρόνος –δύο χιλιάδες χρόνια–, εἶναι ἡ Παράδοσις, εἶναι τό τυπωμένον χαρτί, εἶναι ἡ φωνή τοῦ ὁμιλητοῦ. Πρέπει τώρα ἐγώ νά παραμερίσω ὅλα αὐτά, γιά νά φθάσω νά δεχθῶ τήν ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ.

Αὐτά εἶναι καλύμματα· παρεμβάλλονται ἀπαραίτητα. Ἐάν τά ἀπορρίψω, δέν θά ἔχω τίποτε. Θά τά δεχθῶ καί θά ἀρχίσω νά τά παραμερίζω. Ὅπως ὅταν μπαίνω σ' ἓνα οἶκημα, βρίσκω μία πόρτα καί τήν ἀνοίγω· προχωρῶ, βρίσκω ἄλλη πόρτα, τήν ἀνοίγω κι αὐτή· προχωρῶ σέ ἄλλον χῶρο, βρίσκω ἄλλη μία, ἀνοίγω καί ἐκείνη, ...ἕως ὅτου φθάσω ἐκεῖ πού θά φθάσω. Δηλαδή νά φθάσω εἰς τήν τελικὴν ἀποκάλυψη· ἐγώ πλέον μόνος μου νά βρῶ τόν

Θεόν μέσ στην καρδιά μου, πού νά μοῦ μιλήση.

Αὐτό ὅμως πῶς θά γίνη; Αὐτό θά γίνη μέ μόνη τήν πίστιν, τήν ὑποταγή εἰς τήν φωνήν τῆς Ἐκκλησίας – ὅλα αὐτά πού εἶπα: ἡ Παράδοσις, ὁ Ἰωάννης, τά δύο χιλιάδες χρόνια, τό τυπωμένο χαρτί, ἡ φωνή τοῦ ὁμιλητοῦ–, τήν ὑποταγή στην Ἐκκλησία, καί μέ τήν ταπείνωσιν ἀκόμη. Πίστις ἐξ ἄλλου εἶναι νά συλλαμβάνης ὅ,τι φανερώνεται μέ τόν προφορικόν λόγον, μέ τήν ἱστορικήν μορφήν, διαπερνῶντας τό κάλυμμα πού ἡ ἰδία ἡ ἱστορική μορφή καί ὁ Λόγος, μέ τή Σάρκωσί Του, ἔχουν βάλει ἐπάνω τους.

Ἔλα αὐτά λοιπόν, πού ἀποτελοῦν καλύμματα, καλούμεθα νά τά ξεπεράσουμε, γιά νά μᾶς βοηθήσουν στό νά μᾶς ἀποκαλυφθῇ ὁ Θεός. Γι' αὐτό χρειαζόμαστε μιά νέα ἀποκάλυψι, γιά νά μᾶς βοηθήσῃ νά καταλάβωμε τήν Ἀποκάλυψι. Θά τό πῶ ἄλλη μιά φορά: μᾶς χρειάζεται μιά νέα ἀποκάλυψι, γιά νά κατανοήσουμε τήν Ἀποκάλυψι τοῦ Θεοῦ! ἄλλιῶτικα θά μᾶς εἶναι βιβλίον σφραγισμένο μέ ἑπτὰ σφραγίδες<sup>12</sup>!

«Γιατί, θά μοῦ πῆτε, ἔτσι;»

Διότι, ἀγαπητοί μου, ἔτσι τό θέλει ὁ Θεός. Δέν ἔχει ὁ Θεός δικαίωμα νά κάνῃ αὐτό πού θέλει; Δέν ἔχει δικαίωμα νά προβάλλῃ κάτι ὅπως τό θέλει; Δέν εἶναι Κύριος; Ἔτσι τό θέλει ὁ Θεός. Τί θέλει ὁ Θεός; Θέλει νά ὑπάρχουν αὐτά τά καλύμματα. Γιατί; Για

12. Πρβλ. Ἀποκ. 5, 1.



νά περιορίση τήν ἀνθρωπίνη ἀλαζονεία· νά μήν πῆ ὁ ἄνθρωπος «*Ἐγώ μόνος μου θά τά βρῶ.*»! Ὅχι· θά τά βρῆς μέσω τοῦ λόγου τοῦ ὁμιλητοῦ· θά τά βρῆς μέσω τοῦ ἐντύπου χάρτου· θά τά βρῆς μέσω τοῦ Ἰωάννου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ, πού τά εἶδε καί τά ἄκουσε. Αὐτό θά σέ ταπεινώσῃ καί θά σοῦ περιορίσῃ τήν ἀνθρωπίνη ἀλαζονεία. Ὁ ἄνθρωπος ἐξ ἄλλου μέσω τῶν ἄλλων ἀνθρώπων σώζεται. Ὁ ἄνθρωπος σώζεται μέσα στήν Ἐκκλησία καί διά τῆς Ἐκκλησίας. Ἀτομική σωτηρία δέν ὑπάρχει· νά τό ξέρωμε αὐτό. Ἐνας πού θά ἤθελε νά σωθῆ μόνος του, χωρίς τή βοήθεια τῆς Ἐκκλησίας, χωρίς τή βοήθεια τῶν ἀδελφῶν –νά τό ξέρωμε αὐτό!– δέν θά σωθῆ ποτέ.

\* \* \*

«*Ἀποκάλυψις Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἣν ἔδωκεν αὐτῷ ὁ Θεός.*»<sup>13</sup>. *Ἀποκάλυψις Ἰησοῦ Χριστοῦ, τήν ὁποίαν ἔδωκεν εἰς Αὐτόν, τόν Ἰησοῦν Χριστόν, ὁ Θεός. Εἶναι δηλαδή ἀποκάλυψις περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καί γενομένη διά τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τήν ὁποία δίδει εἰς Αὐτόν, δηλαδή τόν Ἰησοῦν Χριστόν, ὁ Θεός. Αὐτό θά πῆ «Ἀποκάλυψις Ἰησοῦ Χριστοῦ» πού μιλάει γιά τόν Χριστό καί τήν δίνει ὁ ἴδιος ὁ Χριστός. Πηγὴ λοιπόν τῆς Ἀποκαλύψεως, ἢ τῶν ἀποκαλύψεων, πού θά ἰδοῦμε στό βιβλίον αὐτό, εἶναι αὐτός ὁ Θεός.*

Εἶναι χαρακτηριστικό, ἀγαπητοί μου, ὅτι δέν

13. Ἀποκ. 1, 1.

λέγει «*Ἀποκάλυψις Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ἣν ἔδωκεν αὐτῷ ὁ Θεός*», γιατί ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ εἶναι ἰσότιμος μέ τον Πατέρα· καί δέν μπορεῖ νά δίδῃ τό ἕνα Πρόσωπον εἰς τό ἄλλον Πρόσωπον μίαν ἀποκάλυψι, διότι κάτι τέτοιο θά σήμαινε ὅτι τά Πρόσωπα δέν εἶναι ἴσα, καί ὅτι Κάποιο ξέρει κάτι, ἐνῶ τό Ἄλλο δέν ξέρεει! Ἄτοπον· ὁ Θεός εἶναι ἕνας. Ἀλλά ὅταν λέγῃ ὅτι ὁ Θεός δίδει εἰς τόν Ἰησοῦν Χριστόν τήν ἀποκάλυψι, ὑποδηλώνει τήν ἀνθρωπίνη φύσι τοῦ Χριστοῦ.

Μήν ξεχνᾶμε δέ ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη φύσις Του δέν εἶναι ἄπειρη. Ἐνεκα τῆς ὑποστατικῆς ἐνώσεως, δηλαδή τῆς προσωπικῆς –αὐτό θά πῆ ὑποστατική–, ἔνεκα τῆς προσωπικῆς ἐνώσεως μέ τον Θεόν Λόγον δύναται νά θεωρῆται ἡ ἀνθρωπίνη φύσις τοῦ Χριστοῦ πανταχοῦ παροῦσα. Ἀκούσατε; πανταχοῦ παροῦσα! ὅμως ὄχι καθ' ἑαυτήν, ἀλλά ἔνεκα τῆς προσωπικῆς, τῆς ὑποστατικῆς ἐνώσεως μέ τον Θεόν Λόγον.

Ὡστε λοιπόν ὁ Θεός δίδει εἰς τόν Ἰησοῦν Χριστόν αὐτήν τήν ἀποκάλυψι, ὁ Ὅποῖος μέ τήν σειρά Του θά τήν δώσῃ στόν Ἰωάννη, καί ὁ Ἰωάννης θά τήν παραδώσῃ εἰς τήν Ἐκκλησίαν.

Τό πῶς ἔλαβε ὁ Ἰησοῦς Χριστός αὐτή τήν ἀποκάλυψι ἀπό τον Θεόν –καί ὅταν λέμε Θεός, ἐννοοῦμε καί τον Πατέρα καί τον Υἱόν καί τό Πνεῦμα τό Ἅγιον· μήν τό ξεχνοῦμε– τό βλέπομε στό 5ο κεφάλαιο, στούς στίχους 6 καί 7, ὡς ἐξῆς:

*«Καί εἶδον ἐν μέσῳ τοῦ θρόνου καί τῶν τεσσάρων ζῶων καί ἐν μέσῳ τῶν πρεσβυτέρων ἀρνί-*

ον έστηκός ώς έσφαγμένον, έχον κέρατα έπτὰ και όφθαλμούς έπτὰ, ἅ είσι τὰ έπτὰ πνεύματα του Θεου άποστελλόμενα είς πᾶσαν την γῆν.

»και ἦλθε και είληφεν εκ της δεξιᾶς του καθημένου επί του θρόνου.»

«Είδα, λέγει ο Ιωάννης, ανάμεσα στον θρόνο και τά τέσσερα Ζῶα, τά Χερουβίμ, είδα ένα Άρνίον έσφαγμένον, άλλ' έστηκός· σφαγμένο, αλλά στεκόταν.»! Είμαι εκείνο που θά πῆ ο Χριστός κατ' ευθειαν, είς άμεσον άποκάλυψιν στον Ιωάννη: «Εγώ είμαι εκείνος που έγινε νεκρός, και ίδού ζῶ. Ίδού ζῶ!»<sup>14</sup>. Αλλά νεκρός δέν γίνεται ποτέ ο Υίός του Θεου, ή θεία φύσις! ή ανθρωπίνη έγινε νεκρά· γιατί έσταυρώθη επί του σταυρου και έτάφη είς τον τάφον.

Έσφαγμένον λοιπόν τό Άρνίον. Ωραία εικόνα αυτή, τό έσφαγμένον και έστηκός Άρνίον!... Η αρχαία Έκκλησία αγαπούσε αυτή την παράστασι -όπως και του καλου Ποιμένος. Ήταν τό αγαπητότερο σύμβολον της αρχαίας, της αρχαϊκής χριστιανικής Έκκλησίας. Τό αγαπητότερο σύμβολον! Και τό αγαπητότερο σημείον εκείνων που μελετούν την Αποκάλυψιν είναι τό έσφαγμένον και έστηκός Άρνίον!... Αλλ' όμως πρέπει κανείς νά προχωρήσει πολύ για νά τά αγαπήσει αυτά.

«Και είδα, και νά! συνεχίζει ο ευαγγελιστής Ιωάννης, ἦλθε και πῆρε, είληφεν εκ της δεξιᾶς του

14. Αποκ. 1, 17-18.

καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου.» ἐπῆρε κάτι, ἐπῆρε ἕνα βιβλίον ἀπὸ τὴν δεξιάν τοῦ Καθημένου. Δέν λέγει ποιός ἐκάθητο –ὁ Θεός!–, γιά λόγους σεβασμοῦ, ὅπως θά δοῦμε στήν παρακάτω ἀνάλυσί μας. Ὡστε νά πῶς πῆρε ὁ Ἰησοῦς Χριστός τὴν Ἀποκάλυψι ἀπὸ τόν Θεόν Πατέρα, ἢ ἀπὸ τόν Θεόν, γενικῶς, τόν ἐπί τοῦ θρόνου Καθημένον.

Καί τώρα τί γίνεται μέ τό βιβλίον αὐτό;

Ὁ Ἰωάννης μετά –θά τό δοῦμε παρακάτω– ἀκούει ἕναν Ἄγγελο νά λέγη: «Ποιός θά μπορέση νά ἀνοίξη τό βιβλίον αὐτό;»<sup>15</sup>. Κανείς δέν εὐρέθη· καί κλαίει ὁ Ἰωάννης!... Πῶ πῶ! Κανείς;! «Μή κλαῖς!» τοῦ λέγει ἕνας Πρεσβύτερος: «Βρέθηκε! εἶναι τό ἐσφαγμένον Ἄρνιον· Αὐτό θά ἀνοίξη τό βιβλίον.», δηλαδή θά τό ἀποκαλύψῃ. Γι' αὐτόν τόν λόγο εἶναι «Ἀποκάλυψις Ἰησοῦ Χριστοῦ» πού σημαίνει ὅτι φανερώνει καί ἀποκαλύπτει τόν Χριστόν, καί ταυτοχρόνως ἡ ἀποκάλυψις γίνεται διά τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Αὐτό λοιπόν σημαίνει ἡ φράσις «Ἀποκάλυψις Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἣν ἔδωκεν αὐτῷ ὁ Θεός.».

«Δεῖξαι τοῖς δούλοις αὐτοῦ»<sup>16</sup>· γιά νά δείξῃ στούς δούλους αὐτοῦ.

Τίνος «αὐτοῦ»;

Τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Τί «δείξαι»;

Νά δείξῃ ἐκεῖνα τά ὁποῖα θά ἀποτελέσουν τό

15. Ἀποκ. 5, 2.

16. Ἀποκ. 1, 1.

περιεχόμενον του βιβλίου. Συνεπῶς ἐκφράζει τόν σκοπόν διά τόν ὅποιον ἐδόθη ἡ Ἀποκάλυψις.

Τί δέ «θά δειξῆ»;

«Ἄ δεῖ γενέσθαι ἐν τάχει.»<sup>17</sup>, ἐκεῖνα τά ὅποια πρέπει νά γίνουν γρήγορα.

«Ἄ δεῖ γενέσθαι ἐν τάχει.»!

Ἄλλά γιατί «δεῖ»; γιατί πρέπει;

Ἀγαπητοί μου, αὐτό τό «δεῖ» ἔχει μιά μεγάλη θεολογική σημασία μέσ στήν Ἁγία Γραφή. Ἐπιτρέψατε, στόν ὑπόλοιπον χρόνον πού μᾶς μένει, νά ἰδοῦμε αὐτό τό «δεῖ» τῆς Ἁγίας Γραφῆς.

Ὅπως σᾶς εἶπα, αὐτό τό «δεῖ» συχνά τό συναντοῦμε στήν Γραφήν. Ἔτσι συγκριτικά παραβάλλω:

Στό Δανιήλ, 2, 28-29, λέγει: «**Ἄλλ' ἡ ἔστι Θεὸς ἐν οὐρανῷ ἀποκαλύπτων μυστήρια καὶ ἐγνώρισε τῷ βασιλεῖ Ναβουχοδονόσορ**», λέγει ὁ Δανιήλ στόν βασιλέα Ναβουχοδονόσορα, «**ἄ δεῖ γενέσθαι ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν**», ἐκεῖνα πού πρέπει νά γίνουν σίς ἔσχατες ἡμέρες. Πρέπει!

Στό Κατά Ματθαῖον, 16, 21, λέγει: «**Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς δεικνύειν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὅτι δεῖ**—δεῖ θά πῆ πρέπει δέλτα, ἔφιλον-γιῶτα, περισπωμένη— **δεῖ αὐτὸν ἀπελθεῖν εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ πολλὰ παθεῖν... καὶ ἀποκτανθῆναι...**» ὅτι πρέπει νά πάη εἰς τά Ἱεροσόλυμα, ὅτι πρέπει νά πάθῃ, ὅτι πρέπει νά φονευθῆ,... Πρέπει! Γιατί πρέπει;...

17. Ἀποκ. 1, 1.

Καί στό Κατά Λουκᾶν. Ὅταν ὁ Χριστός ἀνεστήθη, λέγει εἰς τοὺς δύο Μαθητάς Του τοὺς πορευομένους πρὸς Ἐμμαοὺς: *«Οὐχὶ ταῦτα ἔδει παθεῖν τὸν Χριστὸν καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ;»*<sup>18</sup>. Αὐτά δέν ἔπρεπε νά τά πάθῃ ὁ Μεσσίας, ὁ Χριστός, καί μόνο διὰ τῶν παθημάτων νά εἰσήρχετο εἰς τὴν δόξαν Του;

Αὐτό τό «δεῖ», ἀγαπητοί μου, εἶναι δύσκολον, μυστηριῶδες καί ἀκατανόητον. Θά λέγαμε ἀπλά: *«Γιατί δηλαδή ὅπωςδήποτε πρέπει νά γίνουν αὐτά, καί μάλιστα καθόλου εὐχάριστα πράγματα, ὅπως ἐπί παραδείγματι εἶναι ὁ σταυρός, ἢ θά εἶναι ὁ διωγμός τῆς Ἐκκλησίας καί τῶν πιστῶν μέχρι τὴν δευτέρα τοῦ Χριστοῦ Παρουσία;»*.

Ἡ Ἐκκλησία, ἀγαπητοί, ἔπρεπε νά πάρῃ μιά συγκεκριμένη μορφή πορείας μέσα στήν Ἱστορία, ἢ ὅποια θά ἦτο πλήρης πειρασμῶν καί διωγμῶν ἐκ μέρους τοῦ κόσμου. Ἀλλά παρατηροῦμε ὅτι αὐτό τό «δεῖ» τῆς Ἐκκλησίας, τό ὅτι *πρέπει* δηλαδή νά περάσῃ ἡ Ἐκκλησία μιά πορεία θλίψεων καί διωγμῶν, ἔρχεται παράλληλο μέ τό «δεῖ» τοῦ Χριστοῦ. Δέν μποροῦσε νά γίνῃ διαφορετικά, διότι ἡ Ἐκκλησία ἀποτελεῖ τό Σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Ὅταν λοιπόν ὁ Χριστός λέγῃ *«δεῖ ἀποκτανθῆναι»*<sup>19</sup>, *«δεῖ σταυρωθῆναι»*<sup>20</sup>, τότε καί ἡ Ἐκκλησία θά πῆ *«δεῖ ἀποκτανθῆναι»*, *«δεῖ σταυρωθῆναι»*.

18. Λουκ. 24, 26.

19. Ματθ. 16, 21.

20. Λουκ. 24, 7.

Μήν τρομάζετε!... Βαπτισθήκαμε; θέλομε νά εΐμαστε Χριστιανοί; Ἄς τό πάρουμε ἀπόφασι: Ἐσταυρώθη ὁ Χριστός; Πιθανῶς κι ἐμεῖς. Ἐδιώχθη ὁ Χριστός; Ἄρα κι ἐμεῖς. *«Εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσιν.»*<sup>21</sup>. Ἰδού, παρακαλῶ, τό παράλληλον χωρίον. Τό *«εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν»* εἶναι τό «δεῖ» τοῦ Χριστοῦ· τό *«καὶ ὑμᾶς διώξουσιν»* εἶναι τό «δεῖ» τῆς Ἐκκλησίας. Παράλληλο λοιπόν τό ἓνα «δεῖ», τῆς Ἐκκλησίας, μέ τό ἄλλο «δεῖ», τοῦ Χριστοῦ.

Αὐτό τό *«δεῖ ἀπελθεῖν εἰς Ἱεροσόλυμα»*<sup>22</sup>, πού λέγει ὁ Χριστός, πρέπει νά ἀνεβῶ στά Ἱεροσόλυμα γιά νά σταυρωθῶ, εἶναι παράλληλον μέ τό *«διὰ πολλῶν θλίψεων...»*, πού εἶπε ὁ ἀπόστολος Παῦλος, εἰς τάς Πράξεις. Θυμᾶστε ὅταν τόν λιθοβόλησαν εἰς τά Λύστρα, καί πῆγαν οἱ μαθηταί του τήν νύχτα νά τόν πάρουν νά τόν θάψουν, κι ἐκεῖ τόν βρῆκαν νά εἶναι ζωντανός; Τότε σηκώθηκε καί τούς εἶπε: *«Διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ –«δεῖ»! πρέπει!– ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τήν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ»*<sup>23</sup>.

Θά τοῦ ἔλεγαν ἐκεῖ: «Ἄγιε ἀπόστολε τοῦ Θεοῦ, γιατί πρέπει; Δέν θά μπορούσες νά ἀποφύγης αὐτόν τώρα τόν λιθοβολισμόν;».

Ἦξι «δεῖ»!... Μυστηριῶδες! βαθύ!

Αὐτό λοιπόν τό *«δεῖ ἀπελθεῖν εἰς Ἱεροσόλυμα»* τοῦ Χριστοῦ, τό *«διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τήν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ»* τοῦ ἀποστό-

21. Ἰωάν. 15, 20.

22. Ματθ. 16, 21.

23. Πράξ. 14, 22.

λου Παύλου και τό «*ἃ δεῖ γενέσθαι ἐν τάχει*» τῆς Ἀποκαλύψεως, *ἐκείνα τά ὅποια πρέπει νά γίνουν γρήγορα*, εἶναι παράλληλα. Εἶναι παράλληλα!

Γιατί ὅμως;

Διότι: Εἰς μέν τό «*δεῖ*» τοῦ Χριστοῦ, οἱ ἄνθρωποι θά ἀπέκρουαν τό πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ καί τό ἔργον Του· καί προκειμένου νά πραγματοποιηθῇ ὁπωσδήποτε ἡ σωτηρία –σᾶς δίνω τώρα μία ἐρμηνεία τοῦ μυστηρίου αὐτοῦ ὅσο εἶναι δυνατόν– ἔφθασε ὁ Χριστός εἰς τόν σταυρόν· καί τό ὄργανον τῆς ματαιώσεως τοῦ ἔργου τῆς σωτηρίας, ὁ σταυρός, ἔγινε τό ὄργανον τῆς σωτηρίας. Γι' αὐτό ὁ Κύριος εἶπε «*δεῖ*» *πρέπει*. Εἰς δέ τό «*δεῖ*» τῆς Ἐκκλησίας διά τόν αὐτόν λόγον· ὁ κόσμος δέν θά ἐδέχετο τήν παρουσίαν της, καί θά ἀνελάμβανε πόλεμον ἐναντίον της.

Αὐτή τήν στιγμή πού μιᾶμε, ἀγαπητοί μου, ξέρετε τί ἀπεργάζονται οἱ σκοτεινές δυνάμεις, σέ παγκοσμία κλίμακα, εἰς βάρος τῆς Ἐκκλησίας;... Λύσσαξαν, λυσσάζουν καί πιό πολύ θά λυσσάζουν!... Λοιπόν μοιραῖα ἡ Ἐκκλησία μπαίνει σ' ἕναν πόλεμο.

Τί δηλαδή;

Ἡ Ἐκκλησία –προσέξτε αὐτό!– ἔπρεπε ὁπωσδήποτε νά σταθῇ, νά ἐπικρατήσῃ καί νά φθάσῃ περιμένοντας τόν Χριστόν μέχρι τή δευτέρα Του Παρουσία. Δέν λέγει ὁ ἀπόστολος Παῦλος ὅτι τό μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας θά γίνεται «*ἄχρις οὔ*



*ἄν ἔλθῃ*»<sup>24</sup>, ἕως ὅτου ἔλθῃ; Ἔως πότε; Ἔως τῆ δευτέρα Του Παρουσία. Καί συνεπῶς ἡ ἀντίδρασις τοῦ κόσμου, ὡς ἀδιάλλακτος –ὁ κόσμος εἶναι ἀδιάλλακτος· ὅ,τι θέλετε πῆτε–, καθιστᾷ αὐτό τό «δεῖ» τῆς Ἐκκλησίας ἀναπόφευκτον. Αὐτό εἶναι ὄλο. Δηλαδή αὐτό τό ἀναπόφευκτο τῶν γεγονότων ἐκ τῶν σχέσεων κόσμου καί Ἐκκλησίας ἐκφράζεται μέ τό «ἄ δεῖ γενέσθαι», ἐκεῖνα τά ὁποῖα πρέπει νά γίνουν.

Αὐτό τό «δεῖ» συνεπῶς δέν ἐκφράζει τήν ἀναγκαιότητα τῶν γεγονότων –λένε πολλοί ὅτι ἐδῶ ἔχομε μίαν ἀναγκαιότητα τῶν γεγονότων, δηλαδή ἔχομε ἕναν ἐξαναγκασμό, ἕναν περιορισμό τῆς ἐλευθερίας– δέν ἐκφράζει τήν ἀναγκαιότητα τῶν γεγονότων, ἀλλά τήν ἀναγκαιότητα τῆς σωτηρίας, ἀπό τήν ὁποῖαν προέρχονται ὅλα αὐτά τά ποικίλα γεγονότα.

Ἡ σωτηρία δηλαδή εἶναι ἕνα γεγονός ἀμετάκλητο τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ. Ἀκοῦστε: ἀμετάκλητο! Ὁ Θεός ἀγαπᾷ, καί θέλει νά σώσῃ τόν κόσμο. Δέν πᾶ' νά λυσσαῖξουν οἱ ἐχθροί τῆς Ἐκκλησίας, δέν πᾶ' νά φρυάξῃ ὁ διάβολος, ὁ Θεός θέλει νά σώσῃ τόν κόσμο! Ἔτσι εἰσάγεται αὐτό τό «δεῖ», αὐτό τό πρέπει. Ὁ διάβολος εἶναι ἐπίσης ἀμετάκλητος καί ἀμετανόητος· καί ἡ σωτηρία, ὅπως εἶπαμε, εἶναι ἀμετάκλητη· συνεπῶς σύγκρουσις! Νά γιατί λοιπόν μπαίνει τό «δεῖ». Ἀποτέλεσμα: τά γεγονότα

24. Α' Κορ. 11, 26.

παρόντος καί μέλλοντος, ούτως ἤ ἄλλως, πρέπει, «δεῖ», νά γίνουν, «γενέσθαι». «Ἄ δεῖ γενέσθαι» αὐτό σᾶς ἀνέλυσα.

Θά μοῦ πῆτε βέβαια: «Δέν τό καταλάβαμε.»

Ἀγαπητοί μου, εἴτε τό καταλαβαίνομε εἴτε ὄχι, αὐτό ἀποτελεῖ ἀληθινά ἓνα μυστήριο.

Γιατί ὅμως ὁ Θεός ἐπιτρέπει αὐτήν τήν χειροτέρα λύσι; Θά πῆτε: «Δέν εἶναι δυνατός ὁ Θεός;». Εἶναι αὐτός ἀκριβῶς ὁ πειρασμός πού ὑπάρχει στους πολλούς, οἱ ὁποῖοι λέγουν: «Μά γιατί; Ὁ Θεός δέν εἶναι δυνατός νά ἐπέμβῃ;».

Ἄν ἐπέμβῃ, ἀδελφέ μου, θά πῆς τότε τοῦ Θεοῦ ὅτι σοῦ δεσμεύει τήν ἐλευθερίαν! Τό γιατί ὁ Θεός διαλέγει αὐτή τήν χειροτέρα λύσι, ἔρχομαι νά σᾶς τό πῶ: διότι ὁ Θεός ἀγαπᾷ καί θέλει νά δείξῃ αὐτήν Του τήν ἀγάπη· προσφέρει τόν Υἱόν Του νά σταυρωθῇ!

Θά μοῦ πῆτε: «Δέν εἶχε ἄλλον τρόπο νά σωθῇ ὁ κόσμος;».

Εἶχε· ἀλλά θέλει νά σώσῃ τόν κόσμον μέ τήν ἀγάπη. Καί αὐτή ἡ σωτηρία, μέ κίνητρο τήν ἀγάπη, εἶναι ἓνα βαθύ μυστήριο, καί μάλιστα ἀποτελεῖ πτυχή τοῦ μυστηρίου τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ.

Ὁ ἅγιος Ἰσαάκ ὁ Σύρος μᾶς τό ἀποκαλύπτει. Ὅταν γιά πρώτη φορά, ἀγαπητοί μου, εἶχα διαβάσει αὐτό πού θά σᾶς διαβάσω τώρα, δέν μέ ἱκανοποίησε, καί φοβᾶμαι μήπως δέν ἱκανοποιήσει καί ἐσᾶς, γιατί ἀποτελεῖ μυστήριο· τώρα μέ ἱκανοποιεῖ ἀπολύτως. Ἀκούσατέ το:

«Τέλος δὲ τούτων», λέγει ὁ ἅγιος Ἰσαάκ ὁ Σύρος εἰς τὴν 81η του ὁμιλία, «Τέλος δὲ τούτων πάντων ὁμοῦ ὁ Θεὸς καὶ Κύριος διὰ τὸν πόθον τῆς κτίσεως... –Νά τό κλειδί: «διὰ τὸν πόθον τῆς κτίσεως»! Πόθον δηλαδή ὑπερβολικὴν ἀγάπη. – τὸν ἑαυτοῦ Υἱὸν διὰ τοῦ σταυροῦ εἰς θάνατον παρέδωκεν.

»Οὕτω γὰρ ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν μονογενῆ ἑαυτοῦ Υἱὸν δοῦναι εἰς θάνατον ὑπὲρ αὐτοῦ.

»Οὐχ ὅτι οὐκ ἠδύνατο ἐν ἄλλῳ τρόπῳ λυτρώσασθαι ἡμᾶς», ὅχι ὅτι ὁ Θεὸς δέν μπορούσε μέ ἄλλον τρόπο νά μᾶς σώση, «ἀλλὰ τὴν ἀγάπην ἑαυτοῦ τὴν ὑπερβάλλουσαν ἐν τούτῳ εὐρέθη διδάσκων ἡμᾶς.», ἤθελε νά μᾶς διδάξη αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ὑπερβάλλουσα ἀγάπη Του. Δέν τό χωράει τό μυαλό μας, ἀγαπητοί μου, αὐτό. Δέν τό χωράει τό μυαλό μας!

»Καὶ ἐν τῷ θανάτῳ τοῦ μονογενοῦς ἑαυτοῦ Υἱοῦ προσήγγισεν ἡμᾶς πρὸς ἑαυτόν.», μέσω τοῦ θανάτου τοῦ Υἱοῦ Του μᾶς προσήγγισε· γιὰ νά μᾶς δείξει πόσο μᾶς ἀγαπάει· καὶ μᾶς ἀγαπάει καθ' ὑπερβολὴν!

»Καὶ εἰ εἶχε τιμιώτερον αὐτοῦ», ἐάν εἶχε κάτι καλύτερον καὶ πολυτιμότερον, «ἔδωκεν ἂν ἡμῖν», θά μᾶς τό ἴδινε, «ὅπως ἐν αὐτῷ εὐρεθῆ αὐτῷ τὸ γένος ἡμῶν.», μέ ἓναν σκοπό: νά πᾶμε κοντά Του· νά εὐρεθῆ τό γένος μας τό ἀνθρώπινο κοντά Του.

»Καὶ διὰ τὴν ἀγάπην αὐτοῦ τὴν πολλήν, οὐκ

ἠὲ δόκησε τὴν ἐλευθερίαν ἡμῶν βιάσασθαι», δὲν θέλησε νὰ βιάσῃ τὴν ἐλευθερίαν μας, «κἂν δυνατὸς ἦ ποιῆσαι», ἔστω καὶ ἂν ἦτο δυνατὸς νὰ τὸ κἀνῃ, «ἀλλὰ τῇ ἀγάπῃ τοῦ φρονήματος ἡμῶν πλησιᾶσαι αὐτῷ.»<sup>25</sup>, μέ τὴν ἀγάπην τοῦ φρονήματός μας, νὰ θέλουμε ἐμεῖς νὰ Τόν πλησιάσουμε.

Ὅλα αὐτὰ, ἀγαπητοί μου, ἐκφράζουν τὸ μυστήριον «ἂ δεῖ γενέσθαι», ἐκεῖνα ποῦ πρέπει νὰ γίνουιν. Ἔτσι, μέ τὴν λύσιν αὐτῆ, ἀφ' ἑνός μὲν ἀναδεικνύεται ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ διατηρεῖται ἡ ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου. Πραγματικά θαυμαστός ὁ Θεός!

Τὰ δύο αὐτὰ, ἐλευθερία καὶ ἀγάπη, συζευγνύμενα καὶ κατ' αἴσθησιν ὑπάρχοντα στὸν κάθε πιστό, γεννοῦν τὴν ἀγιότητα, μέ τὴν ὁποία ἀγιότητα εἰσερχόμεθα εἰς τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.

«Ἐν τάχει»<sup>26</sup>. Γρήγορα· σύντομα.

Πότε ὅλα αὐτὰ ἀλήθεια θά γίνουιν;

Λέγει ὁ ἅγιος Ἀνδρέας Καισαρείας: «Τὸ δὲ ἐν τάχει γενέσθαι σημαίνει τὸ τινὰ μὲν αὐτῶν παρά πόδας γενέσθαι τῆς περὶ αὐτῶν προρρήσεως», δηλαδή μερικά ἀπ' αὐτὰ ποῦ προφητεύθηκαν εἶναι παρά πόδας, σύντομα· νά, τώρα· κοντά! ἂν θέλετε, καὶ σύγχρονα –τότε– μέ τὴν προφητεία, «καὶ τὰ ἐπὶ συντελείᾳ δὲ μὴ βραδύνειν», κι ἐκεῖνα ποῦ θά εἶναι

25. Ἁγ. Ἰσαάκ ὁ Σύρος, Λόγοι ἀσκητικοί, Φιλοκαλία τῶν νηπτικῶν καὶ ἀσκητικῶν, τόμ. 8Γ, λόγος ΠΑ', Πατερικαὶ Ἐκδόσεις «Γρηγόριος ὁ Παλαμάς», Θεσ/νίκη 1991, σελ. 177.

26. Ἀποκ. 1, 1.

στό τέλος της Ιστορίας, πού αναφέρονται ως προφητεΐαι στά ἔσχατα, κι ἐκεῖνα δέν θά βραδύνουν, «διότι χίλια ἔτη παρά Θεῶ ὡς ἡ ἡμέρα ἡ ἐχθές, ἧτις διήλθεν λελόγισται.»<sup>27</sup>· διότι ὅπως πέρασε ἡ χθεσινή ἡμέρα, ἔτσι εἶναι καί τά χίλια χρόνια γιά τόν Θεό.

Ἀλλά μέ τήν καταγραφὴν τῶν ἀποκαλύψεων, ἀγαπητοί μου, ἔχομε ἔναρξι ἐκείνων πού θά συμβοῦν, τά ὅποια σάν μιά ἀλυσίδα ἐπεκτείνονται μέχρι τά ἔσχατα τῆς Ιστορίας. Αυτό τό «έν τάχει» σημαίνει συνεπῶς μιά ταχεῖα ἔναρξι, ὄχι ὅμως καί ὀλοκλήρωσι τῶν ἀποκαλυπτομένων· διαρκῶς μιά ἀποκάλυψι, πού ἡ ὀλοκλήρωσί της θά εἶναι στό τέλος. Ἀρχή λοιπόν καί τέλος –ἀφοῦ λέμε «έν τάχει»– κατοπτρεύονται, ὀρῶνται, βλέπονται, εἰς μίαν καί τήν αὐτήν εἰκόνα. Εἰς μίαν καί τήν αὐτήν εἰκόνα.

Εἶναι χαρακτηριστικόν ὅτι –ἐδῶ παρακαλῶ προσέξτε, καί τελειώνουμε– ὅτι αὐτό τό προχριστιανικό «δεῖ», πού τό ἔχουμε στόν Δανιήλ καί σ' ἄλλους Προφῆτας, εἶναι μᾶλλον χρονικῶς ἀόριστον, ἐνῶ τό μεταχριστιανικό «δεῖ» εἶναι συγκεκριμένο καί «έν τάχει». Δηλαδή:

“Όταν ἔχωμε τόν Ἀβραάμ, στά 2.000 π.Χ., καί τοῦ λέγει ὁ Θεός μάλιστα ὅτι ἀπ’ αὐτόν θά κάνη λαόν πολύν, ἀποκαλύπτεται ὁ ἐρχομός τοῦ Μεσσί-

27. Ἁγ. Ἀνδρέας Καισαρείας, Ἑρμηνεία εἰς τὴν Ἀποκάλυψιν τοῦ Ἁγίου Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου Θεολόγου, J.P. Migne, P.G., τόμ. 106, Κέντρον Πατερικῶν Ἐκδόσεων, Ἀθῆναι 2001, σελ. 221 Α.

ου. Αυτό οι Προφήται θά τό ποῦν καί θά τό ξαναποῦν, ἀπό τήν ἐποχή τοῦ Ἀβραάμ, μέσ στα δύο χιλιάδες χρόνια, ὡπου νά ῥθη ὁ Χριστός. Ὅταν διαβάζωμε τήν Παλαιά Διαθήκη, ἔχομε τήν αἴσθησι ὅτι αὐτά θά γίνουν εἰς τό ἀπώτατο μέλλον· κάποτε· χρονικῶς ἀόριστα. Προσέξτε: χρονικῶς ἀόριστα· δέν ξέρομε. Κι ὅμως αὐτά πραγματοποιήθηκαν, ἀπό τήν ἐποχή τοῦ Ἀβραάμ, μέσα σέ δύο χιλιάδες χρόνια. Ἦρθε ὁ Χριστός· δύο χιλιάδες χρόνια μετά τόν Ἀβραάμ. Ὅταν τώρα τό μεταχριστιανικόν «δεῖ» μᾶς λέγει ὅτι αὐτά θά γίνουν «ἐν τάχει», γρήγορα, «ἔτσι, ὅπως λέγει ὁ καθηγητής Μπρατσιώτης, σάν νά αἰσθανώμεθα, λέγει, τόν καλπασμό τῶν ἐπερχομένων γεγονότων... σάν νά τ' ἀκοῦμε... νά, ὅπως τό ποδοβολητό ἔξω εἰς τό λιθόστρωτον!»<sup>28</sup>, ἔρχονται, ἔρχονται «ἐν τάχει», γρήγορα, καί ἔχουν περάσει δύο χιλιάδες χρόνια, σᾶς θέτω τό ἐρώτημα: μήπως εὐρισκόμεθα εἰς τά ἔσχατα, ἢ τοῦλάχιστον εἰς τήν ἔναρξιν τῶν ἐσχάτων;

Ἀγαπητοί μου: πιθανῶς!

Κυριακή, 19-10-1980

28. Π. Ἰ. Μπρατσιώτης, *Ἡ Ἀποκάλυψις τοῦ Ἰωάννου*, Ἐκδοτικός οἶκος Χαραλ. Π. Συνοδινού, Ἀθῆναι 1950, σελ. 69.



### Ὁμιλία 3η

(Ἀποκ. 1, 1-4β)

(Ὁ μακαρισμός τῶν ἀναγνωστῶν, ἀκροατῶν καί τηρητῶν τοῦ θεοῦ λόγου. – Χαιρετισμός πρὸς τίς ἑπτὰ Ἐκκλησίες.)

**Ἰ**ποκάλυψις Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἣν ἔδωκεν αὐτῷ ὁ Θεός, δεῖξαι τοῖς δούλοις αὐτοῦ ἃ δεῖ γενέσθαι ἐν τάχει, καὶ ἐσήμανεν ἀποστείλας διὰ τοῦ ἀγγέλου αὐτοῦ τῷ δούλῳ αὐτοῦ Ἰωάννῃ, ὃς ἐμαρτύρησε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅσα εἶδε.

»μακάριος ὁ ἀναγινώσκων καὶ οἱ ἀκούοντες τοὺς λόγους τῆς προφητείας καὶ τηροῦντες τὰ ἐν αὐτῇ γεγραμμένα: ὁ γὰρ καιρὸς ἐγγύς.»<sup>1</sup>

«Καὶ ἐσήμανεν ἀποστείλας διὰ τοῦ ἀγγέλου αὐτοῦ τῷ δούλῳ αὐτοῦ Ἰωάννῃ, ὃς ἐμαρτύρησε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅσα εἶδε.»<sup>2</sup>. Δηλαδή: Καὶ ἠρμήνευσεν ὁ Χριστός, ἀφοῦ ἔστειλε διὰ τοῦ Ἀγγέλου Του πρὸς τὸν δούλον Του Ἰωάννην, ὁ ὁποῖος ἐμαρτύρησε τὸν

1. Ἀποκ. 1, 1-3.

2. Ἀποκ. 1, 1-2.

λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ὅσα ἀποκαλυπτόμενα εἶδε.

«Γῶ δούλω αὐτοῦ Ἰωάννη.»<sup>3</sup>

Πρόκειται διὰ τὸν εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην, ὁ ὁποῖος διὰ τὸ ἐξαιρετικὸν τῶν ἀποκαλύψεων καταγράφει τὸ ὄνομά του —πράγμα τὸ ὁποῖον δέν κάμνει εἰς τὸ εὐαγγέλιόν του—, διότι ἐγνώριζε ὅτι μετὰ ἀπὸ αὐτόν θά ἐτίθετο θέμα, ὅπως καὶ ἐτέθη: *ποιός ὁ συγγραφεὺς τοῦ βιβλίου τῆς Ἀποκαλύψεως;* Ἔτσι καταγράφεται τὸ ὄνομα τοῦ Ἀποστόλου καὶ ἱεροῦ Εὐαγγελιστοῦ, διὰ νὰ καταδεικνύεται ὅτι τὸ βιβλίον αὐτὸ δέν εἶναι ψευδεπίγραφον, δέν εἶναι νόθον, ἀλλὰ εἶναι γνήσιον, εἶναι ἔργον τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου.

Δέν εἶναι μικρῆς σημασίας αὐτό, ἀγαπητοί μου· εἶναι μεγίστης σημασίας· διότι, ἂν εἶναι τοῦ Ἰωάννου, τότε πόσον πρέπει νὰ τὸ προσέξωμε τὸ βιβλίον αὐτό!... Καὶ πραγματικά ἡ Ἐκκλησία ἔκρινε ὅτι τὸ βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως εἶναι τοῦ Ἰωάννου, τοῦ Εὐαγγελιστοῦ καὶ Μαθητοῦ τοῦ Χριστοῦ. Συνεπῶς δικαίως καὶ ἐπαξίως κατέλαβε τὴν θέσιν εἰς τὸν Κανόνα τῶν βιβλίων τῆς Καινῆς Διαθήκης· δηλαδή εἶναι βιβλίον πού εἶναι πιά Ἁγία Γραφή.

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι στό σημεῖον αὐτὸ ἡ Ἐκκλησία ἐστάθη φειδωλοτάτη. Ἔργα ἀποστολικῶν Πατέρων, δηλαδή διαδόχων τῶν Ἀποστόλων, ὅπως τοῦ Βαρνάβα ἐπὶ παραδείγματι μία φερομένη ἐπι-

3. Ἀποκ. 1, 1.



στολή, ἢ εἴ τινας ἑτέρου, δέν κατεχωρήθησαν εἰς τήν Καινή Διαθήκη, δέν ἀποτελοῦν Καινή Διαθήκη. Ἡ Ἐκκλησία μετά πολλῆς προσοχῆς καί σέ συνέχεια ἐτῶν καθόρισε ποιά βιβλία εἶναι τῆς πρώτης σειρᾶς, δηλαδή ἐκεῖνα τά ὅποια εἶναι γραμμένα ἀπό τό χέρι αὐτοπτῶν μαρτύρων τοῦ Λόγου<sup>4</sup>, ὅπως λέγει ὁ Ὠριγένης<sup>5</sup>, οἱ ὅποιοι εἶδαν, ἄκουσαν, ἐψηλάφησαν τόν Θεόν Λόγον πού ἐνηνθρώπησε.

Συνεπῶς ὁ συγγραφεύς τοῦ βιβλίου τῆς Ἀποκαλύψεως εἶναι ὁ Ἰωάννης.

Ὁ χαρακτηρισμός «δοῦλος» εἶναι ὁ συνήθης τῶν Ἀποστόλων, ὅταν γράφουν μίαν ἐπιστολήν των. Ἀλλά ἡ ἀπλή καταγραφή τοῦ ὀνόματος, «Ἰωάννης», χωρίς τίτλους, χωρίς νά βάλῃ «ὁ Μαθητής τοῦ Ἰησοῦ», χωρίς νά βάλῃ «ὁ Ἀπόστολος», χωρίς νά προσθέσῃ κάποιο χαρακτηριστικό ἐπί πλέον τοῦ ὀνόματός του, δείχνει ὅτι οἱ παραλήπται καί ἀναγνώσται τοῦ βιβλίου του ἦσαν πολύ γνωστοί εἰς τόν Ἰωάννην.

Ἀκόμη παρατηρεῖται ὅτι τό βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως παραδίδεται εἰς τήν Ἐκκλησίαν ἀπό τόν Θεόν Πατέρα, διά τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, διά τοῦ Ἀγγέλου, διά τοῦ Ἰωάννου. Ἔχομε ἐδῶ δηλαδή μία ζωντανή ἀλυσίδα παραδόσεως: ὁ Θεός Πατήρ παραδίδει εἰς τόν Υἱόν τόν ἐνανθρωπήσαντα – ὄχι τόν

4. Πρβλ. Λουκ. 1, 2. Ἰωάν. 3, 11. Β' Πέτρ. 1, 16. Α' Ἰωάν. 1, 1-3.

5. Ὠριγένης, *Κατὰ Κέλσου Α'*, ΒΕΠΕΣ, τόμ. 9, Ἔκδοσις τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήναι 1956, σελ. 103, XLVIII.

μή ἐνανθρωπήσαντα, ἀλλά εἰς τόν Ἰησοῦν Χριστόν τόν ἐνανθρωπήσαντα!-, Ἐκεῖνος εἰς τόν Ἄγγελο, ὁ Ἄγγελος εἰς τόν Ἰωάννη, καί ὁ Ἰωάννης εἰς τήν Ἐκκλησίαν. Βλέπομε λοιπόν ἐδῶ αὐτήν πραγματικά τήν θαυμαστή ζωντανή Παράδοσι.

Γι' αὐτό, ἀγαπητοί μου, ἡ Παράδοσις, μαζί μέ τήν Ἁγίαν Γραφήν, ἀποτελεῖ τήν βάσιν τῆς Ἐκκλησίας. Ἐξ ἄλλου ἡ Παράδοσις διασώζει τόν γνώμονα ἐγκυρότητος καί τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Αὐτή μᾶς εἶπε ποῖό βιβλίον εἶναι γνήσιον καί ποῖό δέν εἶναι γνήσιον.

Τό λέγω αὐτό γιά 'κείνους πού ἀπορρίπτουν τήν Παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας, εἴτε Προτεστάνται λέγονται αὐτοί εἴτε Ὁρθόδοξοι οἱ ὅποιοι ἔχουν ἐπηρεασθῆ ἀπό τούς Προτεστάντας. Τό κλειδί -σᾶς τό ἔχω πῆ πολλάκις, καί πάντα θά τό λέγω- τό κλειδί τῆς ἐρμηνείας τῆς Ἁγίας Γραφῆς εἶναι κατατεθειμένο εἰς τό ντουλάπι τῆς Παραδόσεως. Ἐάν δέν κρατᾶς αὐτό τό κλειδί πού σου δίδει ἡ Παράδοσις, δέν θά μπορέσης ποτέ νά ἐρμηνεύσης τήν Ἁγία Γραφή ὀρθά. Γι' αὐτό καί οἱ Προτεστάνται ἀλλοπροσάλλως ἐρμηνεύουν τήν Γραφήν, μέ ἀποτέλεσμα νά ἔχουν κατακερματισθῆ ἀπό πλευρᾶς πίστεως. Δέν ξέρουν καί αὐτοί τί πιστεύουν σήμερα, τί πίστευαν χθές καί τί θά πιστεύουν αὔριο!

*«Καί ἐσήμανεν ἀποστείλας διὰ τοῦ ἀγγέλου αὐτοῦ τῷ δούλῳ αὐτοῦ Ἰωάννη, ὃς ἐμαρτύρησε τόν λόγον τοῦ Θεοῦ καί τήν μαρτυρίαν Ἰησοῦ Χρι-*

στοῦ, ὅσα εἶδε.»<sup>6</sup>

«Ὅσα εἶδε.»

Συνεπῶς ὁ Ἰωάννης εἶδε· εἶδε ὀράματα, εἶδε εἰκόνες καί σύμβολα. Αὐτά συνεπῶς τά εἶδε. Ἄρα ὅλα αὐτά δέν εἶναι οὔτε ἀποκυήματα τῆς φαντασίας του οὔτε ἀκόμη προϊόντα ἑνός ἐνδιαθέτου λόγου· εἶναι πραγματικά ἐκεῖνα πού εἶδε.

Θά τοῦ πῆ ὁ Χριστός: «Γράψε αὐτά πού βλέπεις. Γράψε αὐτά πού ἀκοῦς.». «Μή γράψης αὐτά πού ἀκοῦς» τοῦ λέγει σέ μιά συγκεκριμένη περίπτωση, «αὐτά εἶναι γιά σένα, σφράγισέ τα· δέν θά τά γράψης. Αὐτά, τά ἄλλα, γράψε τα.»<sup>7</sup>

Ἔτσι βλέπει κανεῖς καθαρά ὅτι ὁ Ἀπόστολος μέ πᾶσαν ἀπλότητα θά μᾶς δώσει, θά μᾶς καταγράψῃ, ἐκεῖνα πού ἄκουσε κι ἐκεῖνα πού εἶδε· οὔτε θά προσθέσῃ, οὔτε θά ἀφαιρέσῃ.

Μάλιστα κύριο χαρακτηριστικό ἑνός γνησίου ἔργου εἶναι τό ὅτι δέν εἶναι ρετουσαρισμένο, ὅπως εἶναι συνήθως τά νόθα ἔργα· γιατί σκοπός τῶν νόθων ἔργων εἶναι νά δημιουργήσουν μίαν ἐντύπωσι στόν ἀναγνώστην, καί γιά τοῦτο, ἐπειδή εἶναι νόθα, θέλουν νά προσελκύσουν τήν προσοχή του· ἐνῶ τό ἀληθινό βιβλίον, τό ὁποῖο καταγράφει σωστά πράγματα, ἐκεῖνα τά ὁποῖα εἶναι πραγματικά ἀπό τόν Θεό, τέτοια ἀνάγκη δέν ἔχει.

Ὁ ἱερός συγγραφεύς γράφει αὐτά πού βλέπει, αὐτά πού ἀκούει· τίποτα παραπάνω, τίποτα παρα-

6. Ἀποκ. 1, 1-2.

7. Ἀποκ. 10, 4.

κάτω. Ἄν γράψη παρακάτω, δηλαδή δέν γράψη μερικά πράγματα, καθίσταται ἔνοχος ἀπέναντι στὸν Θεό· ἐάν γράψη παραπάνω, πάλι ἔνοχος ἀπέναντι στὸν Θεό· οὔτε παραπάνω λοιπὸν οὔτε παρακάτω.

Μάλιστα τὸ βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως τελειώνει ὡς ἑξῆς: «Καί ἐκεῖνος πού κάτι θά ἀφαιρέση ἢ θά προσθέση», δηλαδή θά ἀλλοιώση τὸ ἱερόν κείμενον, «νά τοῦ ἀφαιρεθῇ ἡ μερίδα του ἀπὸ τὸ δένδρον τῆς ζωῆς.»<sup>8</sup> δηλαδή νά μὴ μπῆ στή Βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Ἐάν ὁ ἴδιος ὁ Εὐαγγελιστής γράφει αὐτά γιὰ ὅποιον θά ἐπιχειροῦσε ποτέ μέ βέβηλο χέρι νά δημιουργήσῃ ἀλλοίωσιν, πόσο περισσότερο γιὰ τὸν ἑαυτὸν του! Συνεπῶς πράγματι εἶναι καταγεγραμμένα «ὅσα εἶδε».

\* \* \*

«Μακάριος ὁ ἀναγινώσκων καὶ οἱ ἀκούοντες τοὺς λόγους τῆς προφητείας καὶ τηροῦντες τὰ ἐν αὐτῇ γεγραμμένα· ὁ γὰρ καιρὸς ἐγγύς.»<sup>9</sup> Δηλαδή: Μακάριος, εὐτυχισμένος εἶναι αὐτός πού ἀναγινώσκει καὶ αὐτοὶ πού ἀκούουν τοὺς λόγους τοῦ προφητικοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ ἐφαρμόζουν ὅσα εἶναι γραμμένα εἰς αὐτό, διότι ὁ καιρὸς εἶναι πλησίον, εἶναι κοντά.

Αὐτὴ ἡ εἰσαγωγικὴ ἐπιγραφή τοῦ βιβλίου, γιὰ τὴν ὁποία μιλήσαμε στό προηγούμενο θέμα μας, ἀ-

8. Ἀποκ. 22, 18-19.

9. Ἀποκ. 1, 3.

γαπητοί, κλείει μέ τόν μακαρισμόν τῶν ἀναγνωσῶν καί τῶν ἀκροατῶν, εἰδικά μέν τοῦ βιβλίου τῆς Ἀποκαλύψεως, γενικά δέ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ. Αὐτός ὁ μακαρισμός εἶναι ὁ πρῶτος ἀπό τούς ἐπτά καταχωρημένους μακαρισμούς τοῦ βιβλίου τῆς Ἀποκαλύψεως.

Θά ἐνθυμεῖσθε ὅτι κάποια παλιότερη ἐποχή – εἶναι κοντά δεκαπέντε χρόνια· ἴσως καί λιγώτερο – εἶχαμε κάνει μίαν ἀνάλυσιν μόνον αὐτῶν τῶν ἐπτά μακαρισμῶν τῆς Ἀποκαλύψεως. Εἶναι ἡ τρίτη φορά πού προσεγγίζουμε τό βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως. Τήν πρώτη φορά εἶχαμε μιλήσει μόνο διά τούς ἐπτά ἐγκατεσπαρμένους μέσα στό βιβλίον αὐτό μακαρισμούς· πρό δεκαετίας μιλήσαμε ἀναλύοντες μόνο τά τρία πρῶτα κεφάλαια τῆς Ἀποκαλύψεως· καί τώρα, ἄν θέλῃ ὁ Θεός, προχωροῦμε σιγά-σιγά, ὅσο ὁ Θεός δώσει καί ἐπιτρέψει, νά δοῦμε ἀπό πίο κοντά τό βιβλίον αὐτό.

Ἀλλά ἄς μείνωμε, ἀγαπητοί μου, ἐδῶ, σ' αὐτόν τόν μακαρισμόν: «Μακάριος», εὐτυχής, «ὁ ἀναγινώσκων καί οἱ ἀκούοντες.»<sup>10</sup>

«Ὁ ἀναγινώσκων» ἐνικός ἀριθμός. «Οἱ ἀκούοντες»· πληθυντικός ἀριθμός.

Αὐτό τί δείχνει;

Δείχνει ὅτι ἕνας διαβάζει καί πολλοί ἀκοῦνε.

Ποῦ μπορεῖ νά συμβαίῃ αὐτό, ἕνας νά διαβάσῃ καί πολλοί νά ἀκούουν;

10. Ἀποκ. 1, 3.

Ποῦ ἄλλοῦ, ἀγαπητοί μου, παρά εἰς τήν δημοσίαν λατρείαν, ὅπου τό βιβλίον αὐτό –προσέξατε!– ἦτο ἐν χρήσει. Ὅπως ἐχρησιμοποιεῖτο τό εὐαγγέλιον καί οἱ ἐπιστολές τῶν Ἀποστόλων, ἔτσι ἐχρησιμοποιεῖτο καί τό βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως· γι' αὐτό λέγει «ὁ ἀναγινώσκων καί οἱ ἀκούοντες».

Σκοπός τῆς ἀναγνώσεως τοῦ βιβλίου εἰς τήν δημοσίαν λατρεία ἦτο ἅψ' ἑνός ἢ παραμυθία, δηλαδή ἢ παρηγορία καί ἐνίσχυσις τῶν πιστῶν, ἅψ' ἑτέρου δέ ἢ συμμόρφωσις αὐτῶν ὡς πρός τό περιεχόμενον τοῦ βιβλίου τῆς Ἀποκαλύψεως.

Μιά πολύ ὠραία καί παναρχαία εἰκόνα ἀναγνώσεως τῶν βιβλίων τῶν Ἀποστόλων, εἴτε εὐαγγελίων εἴτε ἐπιστολῶν, μάς διασώζει ὁ ἅγιος Ἰουστῖνος –πού εἶναι κάπου στά μέσα, λίγο πρὶν ἀπό τά μέσα τοῦ 2ου αἰῶνος– καί ἀναφέρεται εἰς τοὺς «ἀκούοντας» καί τόν «ἀναγινώσκοντα» σέ δημοσία λατρεία –εἶναι στήν πρώτη του Ἀπολογία. Γράφει:

**«Καί τῇ τοῦ ἡλίου λεγομένη ἡμέρᾳ»**, κατά τήν ἡμέραν τήν λεγομένην τοῦ ἡλίου, δηλαδή τήν Κυριακή,... Ἐλέγετο ἡμέρα τοῦ ἡλίου· ἔτσι τήν ὀνόμαζαν οἱ εἰδωλολάτραι. Γι' αὐτό καί διετηρήθη αὐτή ἡ ὀνομασία ἀπό τοὺς Λατίνους κυρίως στίς γλῶσσες τίς εὐρωπαϊκές. Λέμε *Sunday* εἶναι ἡ ἡμέρα τοῦ ἡλίου. Βλέπετε;... **«καί πάντων κατὰ πόλεις ἢ ἀγροὺς μενόντων, ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνέλευσις γίνεται»**, ὅλοι αὐτοὶ πού μένουσιν εἴτε εἰς τάς πόλεις εἴτε εἰς τήν ἐπαρχία γύρω, ἐμαζεύοντο εἰς μίαν κοινήν σύναξιν, **«καί τὰ ἀπομνημονεύματα τῶν ἀποστόλων**

—«ἀπομνημονεύματα» εἶναι τὰ εὐαγγέλια— ἢ τὰ συγγράμματα τῶν προφητῶν ἀναγινώσκεται μέχρις ἐκχωρεῖ. Εἶτα», ἔπειτα, «παυσαμένου τοῦ ἀναγινώσκοντος», ἀφοῦ θά σταματήσῃ ἐκεῖνος πού διαβάζει,... Ὑπῆρχε λοιπόν ὁ «ἀναγινώσκων» καί οἱ «ἀκούοντες». Βλέπει κανεῖς πῶς ἀπηχεῖται θαυμάσια ἡ πρᾶξι τῆς Ἐκκλησίας μέ τήν παραγγελία αὐτή πού δίδει ὁ ἱερός Εὐαγγελιστής, στό βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως. «ὁ προεστῶς», ὁ προϊστάμενος, ὁ ἐπίσκοπος, «διὰ λόγου τὴν νουθεσίαν καὶ πρόκλησιν τῆς τῶν καλῶν τούτων μιμήσεως ποιεῖται»<sup>11</sup>, δηλαδή ἔβγαζε λόγο ὁ ἐπίσκοπος, κάνοντας ἀνάλυσιν ἐκείνων τὰ ὁποῖα διαβάσθηκαν.

Γι' αὐτό, βλέπετε, κάνω καί ἐγώ τὴν ἀνάγνωσι ἐδῶ. Κάνω μικτὴ ἐργασία· πρέπει νά ἀναγνωσθῇ τό κείμενο, νά ἀκουσθῇ, νά μεταφρασθῇ καί μετὰ νά ἀναλυθῇ. Ἔτσι πρέπει. Νά ἔχωμε ἐπαφή μέ τό ἱερόν κείμενον, ὥστε σιγά-σιγά τό αὐτί μας νά τό συνηθίζῃ, νά εἶναι οἰκεῖον· νά μὴν εἶναι ξένο. Ἀλλά χρειάζεται καί νά δημιουργηθοῦν λόγοι νουθετικοί, πού νά προτρέπουν εἰς τὴν μίμησιν καλῶν ἔργων.

Ἀλλά ἡ Ἐκκλησία μας, ἔνεκα τῶν πολλῶν παρερμηνειῶν πού οἱ αἰρετικοί εἶχαν δημιουργήσει εἰς τό βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως, ἀπέφυγε νά ὀρίσῃ ἀποστολικόν ἀνάγνωσμα ἀπό τό βιβλίον αὐτό.

Παράδειγμα μιᾶς τέτοιας παρερμηνείας εἶναι

11. Ἁγ. Ἰουστῖνος ὁ Μάρτυς, Ἀπολογία Α', ΒΕΠΕΣ, τόμ. 3, Ἔκδοσις τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθῆναι 1955, σελ. 198 (67, 15).

τό περί τῆς χιλιετοῦς Βασιλείας τοῦ Χριστοῦ. Ξέρετε τί σάλο δημιούργησε;... Ξέρετε ὅτι ζῶντος τοῦ ἱεροῦ συγγραφέως, τοῦ ἀποστόλου καί εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου –ζῶντος!–, εἶχε ἤδη παρερμηνευθῆ τό βιβλίον του;... Καί μάλιστα ὁ πρῶτος πού τό παρερμήνευσε ἦταν ὁ Κήρινθος· ὁ Γνωστικός Κήρινθος. Αὐτός δέν ἦταν Χριστιανός· ἦταν Γνωστικός, πού εἶχε ἀνακατέψει φιλοσοφίες, ξένες θρησκευεῖς,... καί Χριστιανισμό. Ὁ Κήρινθος λοιπόν εἶχε πάρει αὐτό τό χωρίο τῆς Ἀποκαλύψεως<sup>12</sup> καί ἄρχισε νά ὀμιλῇ περί χιλιετοῦς Βασιλείας· καί εἶχε θορυβηθῆ ὁ ἀπόστολος καί εὐαγγελιστής Ἰωάννης. Κάποτε εἶχε μάθει ὅτι σ' ἓνα δημόσιο λουτρό στήν Ἐφεσο, πού εἶχε πάει, ὑπῆρχε καί ὁ Κήρινθος· καί εἶπε ὁ ἅγιος Εὐαγγελιστής: *«Πᾶμε νά φύγωμε ἀπό ἔδω, μήπως πέση ἡ σκεπή τοῦ λουτροῦ καί μᾶς σκοτώση!»*<sup>13</sup>, ἐξ αἰτίας ἐννοεῖται τοῦ αἰρετικοῦ.

Γι' αὐτό οἱ Ἀπόστολοι, ὅσα ἀπό ἑκεῖνα τά στοιχεῖα τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας μπορούσαν νά παρεξηγηθοῦν, τά ἐπεσήμαιναν. Ὅπως, ἐπί παραδείγματι, λέγει ὁ ἀπόστολος Παῦλος: *«Ξέρω ὅτι μετά τήν ἀναχώρησί μου θά ἀναφανοῦν πολλοί πού θά παρανοήσουν τά πράγματα· καί αὐτοί θά εἶναι ἔτσι κι ἔτσι κι ἔτσι κι ἔτσι.»*<sup>14</sup>. Ἐπίσης ὁ ἀπό-

12. Ἀποκ. 20, 5-7.

13. Ἁγ. Εὐσέβιος Καισαρείας, Ἐκκλησιαστική Ἱστορία Δ' 14, 6, ΕΠΕ, τόμ. 2, Πατερικά Ἐκδόσεις «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς», Θεσ/νίκη 1978, σελ. 42.: *«Φύγωμεν, μή καί τὸ βαλανεῖον συμπέση ἔνδον ὄντος Κηρίνθου τοῦ τῆς ἀληθείας ἐχθροῦ.»*

14. Πράξ. 20, 29-30.



στολος Πέτρος λέγει γιά τόν άπόστολο Παῦλο: «Υ-  
πάρχουν άστήρικτοι άνθρωποι, οί όποιοι έρμηνεύ-  
ουν τόν άπόστολον Παῦλον διεστραμμένα.»<sup>15</sup>. Μή-  
πως δέν είχαν διαστρέψει ό Ύμένεος καί ό Φιλητός  
τό κήρυγμα του άποστόλου Παύλου γύρω άπό τό  
θέμα τής άναστάσεως των νεκρών, καί έλεγαν ότι  
είχε γίνει ή άνάστασις;<sup>16</sup>

Άλλά, άγαπητοί, μή μου πητε ότι τουτο όφεί-  
λεται εις τούς συγγραφείς των ίερών κειμένων· όχι  
στον έγωϊσμό των ανθρώπων όφείλεται. Γιατί; Διό-  
τι, άπλούστατα: Κύριε, θέλεις νά έρμηνεύσης; Έ-  
χεις τό κλειδί; Ποιό είναι; Σας τό είπα: είναι ή Πα-  
ράδοσις τής Έκκλησίας. Πως έρμηνεύει ή Έκκλησί-  
α; Η Έκκλησία έρμηνεύει έτσι. Άν έσύ θέλεις, άπό  
ύπερηφάνεια έωσφορικήν, νά έρμηνεύσης όπως έ-  
σύ θέλεις, έ, τότε νά τό ξέρης: θά ξεπέσης, θά γίνης  
αίρετικός. *Αίρεσις* δέν είναι τίποτε άλλο παρά ή λο-  
γική έρμηνεία του δόγματος· όταν προσπαθώ μέ  
λογικούς τρόπους, μέ λογικά σχήματα, νά έρμηνεύ-  
σω εκείνο τό όποϊον δέν έρμηνεύεται, εκείνο τό ό-  
ποϊον μένει μυστήριο. Όταν λοιπόν προσπαθώ μέ  
λογικόν τρόπον, μέ λογικά σχήματα νά έρμηνεύσω  
τήν διδασκαλία τής Έκκλησίας, αυτομάτως βρί-  
σκομαι εις τόν χώνρον τής αίρέσεως. Δέν φταίνε  
λοιπόν οί ιεροί συγγραφείς· φταίει ό έγωϊσμός καί ή  
ύπερηφάνεια των πιστών μέσα στην Έκκλησία.

Πάντως ή Έκκλησία μας, γιά νά άποφύγη ό-

15. Β' Πέτρ. 3, 15-16.

16. Βλ. Β' Τιμ. 2, 17-18.

λες αυτές τίς καταστάσεις, αγαπητοί, αναγκάστηκε –κάτι πού δέν συνέβη εἰς τήν «Ἐκκλησίαν» τῆς Δύσεως· καί δέν συνέβη, διότι ἐκεῖ δέν ἐσημειώθησαν τέτοιες αἰρέσεις– αναγκάστηκε ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀνατολῆς νά βγάλη ἀπό τήν λατρεία τό βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως. Τό ὅτι εἶναι γνήσιον, ἀπόδειξις ὅτι τό διατηρεῖ στόν Κανόνα τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ἄς εὐχηθοῦμε ὅμως, σέ μιά ἀληθινά ὀρθόδοξη Σύνοδο, ἡ Ἐκκλησία κάποτε νά ξαναβάλῃ στή λατρεία τό βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως, καί νά ἀκούγεται ἀπό τόν ἄμβωνα, ὅπως ἀκριβῶς ἀκούγονται καί οἱ ἐπιστολές τοῦ ἀποστόλου Παύλου καί τῶν λοιπῶν Ἀποστόλων. Εἶθε! τό εὐχομαί! Αὐτό φυσικά δέν ἐμποδίζει ἀπό τό νά κἀνῃ κανεῖς ἐρμηνεῖα καί κήρυγμα ἀπό τό βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως, ἢ ἀκόμη νά ἐπιστρατεύῃ χωρία ἀπό τό βιβλίον αὐτό, προκειμένου νά κατοχυρώσῃ κάτι τό ὁποῖον διδάσκει ὁ ὁμιλητής εἰς τόν λαό τοῦ Θεοῦ.

«Ἀναγινώσκων», «ἀκούοντες» καί «τηροῦντες».<sup>17</sup>

Αὐτά τά τρία, πού ἐδῶ σημειώνει ὁ εὐαγγελιστής Ἰωάννης, θυμίζουν τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου: **«Μακάριοι οἱ ἀκούοντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ φυλάσσοντες αὐτόν.»**<sup>18</sup>. Ὁ Κύριος εἶπε τόν λόγον αὐτόν, ὅταν κάποια γυναῖκα ἀπό τό πλῆθος φώναξε καί Τοῦ εἶπε: **«Μακαρία ἡ κοιλία ἡ βαστάσα-**

17. Ἀποκ. 1, 3.

18. Λουκ. 11, 28.

σά σε και μαστοί οὐς ἐθήλασας.»<sup>19</sup>. Κι Ἐκεῖνος ἀνταπήντησε: «Εὐτυχησμένοι εἶναι αὐτοί που ἀκούνε τόν λόγο τοῦ Θεοῦ καί τόν τηροῦν, τόν ἐφαρμόζουν.».

Αὐτές οἱ τρεῖς ἐνεστωτικές μετοχές, «ἀναγινώσκων», «ἀκούοντες», «τηροῦντες», ἐκφράζουν τό ἀδιάλειπτον τῆς ἀναγνώσεως, τῆς ἀκρόασεως καί τῆς τηρήσεως τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ. Πάντα πρέπει νά διαβάζω, πάντα πρέπει νά ἀκούω τόν λόγον τοῦ Θεοῦ καί πάντα πρέπει νά τόν τηρῶ. Δέν λέγει οἱ ἀκούσαντες, ἀλλά «οἱ ἀκούοντες». Μὴν πῆς: «Ἄκουσα κηρύγματα, χόρτασα, ἔφτασα· τί νά πάω νά ξανακούσω πιά;»! «Οἱ ἀκούοντες!» ὄχι οἱ ἀκούσαντες. «Οἱ ἀναγινώσκοντες!» ὄχι οἱ ἀναγνώσαντες. «Οἱ τηροῦντες!» ὄχι οἱ τηρήσαντες. Αὐτό δείχνει ἀκριβῶς ὅτι πρέπει νά ὑπάρχη ἀδιάλειπτο αὐτό τό τρίπτυχον.

Ἄλλά ἅς ποῦμε λίγες σκέψεις πάνω σ' αὐτά τά τρία: ἀνάγνωσις, ἀκρόασις, τήρησις τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ.

1. Καί ὡς πρὸς τὴν ἀνάγνωσιν, θά εἶχα νά σαῶς πῶ τά ἐξῆς.

Πρῶτον: Προκειμένου νά ἐννοήσουμε τόν λόγον τοῦ Θεοῦ, πρέπει νά εἴμεθα ἐν Θεῷ, δηλαδή νά εἴμεθα μέσα εἰς τόν Θεόν· ἀλλιώτικα δέν εἶναι δυνατὸν ποτέ νά κατανοήσουμε τόν λόγον τοῦ Θεοῦ.

Τί σημαίνει αὐτό;

19. Λουκ. 11, 27.

Λέγει ὁ ἅγιος Διάδοχος Φωτικῆς: «*Οὐδὲν γὰρ πτωχότερον διανοίας ἐκτὸς Θεοῦ φιλοσοφούσης τὰ τοῦ Θεοῦ.*»<sup>20</sup>. Δέν ὑπάρχει πῶς μεγάλη φτώχεια ἀπὸ τό νά μιᾶς γιά τόν Θεό, καί νά εἶσαι ἔξω ἀπό τόν Θεό.

Αὐτό, ἀγαπητοί μου, τό βλέπει κανεῖς πάρα πολύ καθαρά στούς ἀνθρώπους οἱ ὁποῖοι δέν ζοῦν πνευματική ζωή, καί μιλοῦν γιά πνευματικά θέματα! προδίδονται. Γι' αὐτό ἀκριβῶς βλέπετε νά κάνουν λάθη, νά εἶναι ἐκτός πραγματικότητος, νά προσπαθοῦν νά συμπληρώσουν μέ τό μυαλό τους μερικά πράγματα. Δέν εἶναι μέσα στόν Θεόν, δέν ζοῦν πνευματική ζωή. Ὁ ἄνθρωπος πού δέν ζῆ πνευματική ζωή δέν μπορεῖ νά ὁμιλῇ γιά τόν Θεό· δέν εἶναι δυνατόν. Καί δέν μπορεῖ ποτέ νά καταλάβῃ αὐτό πού γράφει ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, ἐπειδή ἡ κατανόησις τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ δέν εἶναι γραμματική οὔτε συντακτική, μ' ἄλλα λόγια δέν εἶναι φιλολογική· ἡ κατανόησις τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ ἔχει μίαν ἄλλη διάστασι.

Δέν θέλω νά πῶ ὅτι ἡ φιλολογική γνῶσις εἶναι ἀπορριπτέα. Ὁχι. Βλέπετε ἐδῶ πόσες φορές τήν χρησιμοποιοῦμε; Νά, προηγουμένως τί σᾶς εἶπα; Σᾶς εἶπα ἐνεστωτικές μετοχές. Ἄμα κανεῖς δέν ξέρῃ καί λίγο ἄς ποῦμε Φιλολογία, ἔ, πῶς θά τό καταλάβῃ αὐτό; Στοιχειώδη πράγματα· ὄχι πολλά. Δέν θέ-

20. Ἁγ. Διάδοχος Φωτικῆς, *Κεφάλαια Γνωστικά, Φιλοκαλία τῶν νηπητικῶν καί ἀσκητικῶν*, τόμ. 9, κεφ. Ζ', Πατερικαί Ἐκδόσεις «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς», Θεσ/νίκη 1986, σελ. 118.

λω νά πῶ ὅτι εἶναι ἀπορριπτέο αὐτό τό στοιχεῖο· ὄχι· ἀλλά δέν εἶναι ἀρκετό. Δέν μπορείς νά πῆς «Ἐγώ ἔχω φιλολογικές γνώσεις, καί θά καταλάβω». Δέν θά καταλάβης τίποτε! Τό πνεῦμα πάντα θά σοῦ διαφεύγῃ· θά σοῦ μένη μόνο τό γράμμα.

Δεύτερον: Πρέπει νά ὑπάρχη πάντοτε ἓνα λειτουργικό κλίμα, μιά λειτουργική ἀτμόσφαιρα, προκειμένου νά μελετήσωμε καί νά καταλάβωμε τόν λόγο τοῦ Θεοῦ. Τί σημαίνει αὐτό; Σημαίνει ὅτι ἡ μελέτη ἢ ἡ ἀκρόασις τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ δέν μπορεί νά εἶναι μιά ὑπόθεσις τῶν σαλονιῶν ἢ ὑπόθεσις ἀκαδημαϊκή. Νά σᾶς τό ἀναλύσω περισσότερο.

Ἐπάρχει μιά τάσις στούς ἀνθρώπους –ὑπῆρχε πάντοτε· καί στήν ἐποχή μας ὑπάρχει– νά κουβεντιάζουν ὑψηλά θεολογικά θέματα, ἀλλά ...στό σαλόνι! μέ ὅλα τά γνωστά συμπαρομαρτοῦντα τοῦ σαλονιοῦ, ὅπου μποροῦν νά ποῦν καί τ' ἀστεῖα τους, καί δέν ξέρω τί ἄλλο... ὅμως ἡ συζήτησις νά εἶναι καθαρῶς ἀκαδημαϊκή. Μπορεῖ νά εἶναι ὑψηλή, θεολογική· ἀλλά ὅμως, ἀγαπητοί, δέν ἐγγίζη τόν Λόγον –μέ λάμδα κεφαλαῖο–, τόν Λόγον τοῦ Θεοῦ· μένει εἰς τά σπάργανα, ἐκεῖνα πού φόρεσε ὁ Θεός Λόγος ὅταν γεννήθηκε, καί Τοῦ τά φόρεσε ἡ Θεοτόκος. Τά ρουχαλάκια! Αὐτά ἐγγίζουν οἱ ἄνθρωποι αὐτοί· ὄχι τό βάθος· τόν Θεόν Λόγον ποτέ.

Δέν εἶναι λοιπόν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ μιά ὑπόθεσις πού μπορῶ νά κουβεντιάζω ἔξω ἀπό τόν χώρον τόν λειτουργικό. Γι' αὐτόν τόν λόγο ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ πρέπει πάντα νά συνδέεται μέ τόν λειτουργι-

κόν χώρον. Βλέπετε; τό κήρυγμα γίνεται μέσα στον ναό. Όχι ότι απαγορεύεται νά ακουσθῆ κάπου ἄλλου, οὔτε απαγορεύεται νά εἰπωθῆ στόν δρόμο ἢ στό βουνό· ὄχι· ἀλλά πρέπει νά συνδέεται μέ τόν λειτουργικόν χώρον. Εἶδατε ὅτι ἔγινε ἕνας Ἐσπερινός· ἄλλοτε γίνεται θεία Λειτουργία. Εἶναι σπουδαῖο αὐτό. Πάντα ὅταν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ συνδέεται λειτουργικά, ἐπιδρᾷ διαφορετικά εἰς τίς καρδιές τῶν ἀνθρώπων.

Τρίτον: Προκειμένου νά καταλάβῃ κανεῖς τόν λόγον τοῦ Θεοῦ, χρειάζεται νά ὑπάρχῃ μιᾶ ἡσυχία ἐξωτερική καί ἐσωτερική.

Λέγει ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος ὅτι τό θεῖον σιγῇ βιοῦται. Γιά νά βιώσῃς τόν Θεόν, νά Τόν καταλάβῃς μέσα σου, νά νοιώσῃς αὐτό πού διαβάζεις καί νά σκιρτήσῃ ἡ καρδιά σου, χρειάζεσαι μιᾶ σιγή. Αὐτή ἡ σιγή εἶναι καί ἐξωτερική καί, προπαντός, ἐσωτερική.

Γιά νά ἔχῃς σιγή ἐξωτερική, πρέπει νά διαλέξῃς μιάν ὥρα πού νά ὑπάρχῃ ἡσυχία· προπαντός ὅμως πρέπει νά ἔχῃς εἰρήνη μέσα στήν καρδιά σου. Δέν θέλω νά πῶ ὅτι δέν πρέπει νά διαβάζουμε τόν λόγο τοῦ Θεοῦ ὅταν ἔχωμε ταραχή· ὀφείλομε, γιά νά γαληνεύωμε· ἀλλ' ὅμως, γιά νά μποῦμε, γιά νά καταδυθοῦμε στά βαθέα νοήματα τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, θά πρέπει ὅπωςδήποτε νά ὑπάρχῃ μέσα μας εἰρήνη καί σιγή, ἡσυχία, νά ἔχουν σιγήσει ὅλες οἱ ἄλλες ὑποθέσεις μας.

Τέταρτον: Ὅταν μελετοῦμε τόν λόγο τοῦ Θε-

οὔ, πρέπει νά αισθανώμεθα ὅτι εἶναι γιά μᾶς· ὄχι γιά τούς ἄλλους. Ποσάκις ἔχει εἰπωθῆ αὐτό...

Λέγει ὁ ἅγιος Ἰσαάκ ὁ Σύρος: «*Ὁ ταπεινόφρων καί ἔργον ἔχων πνευματικόν, ἀναγινώσκων τὰς θείας Γραφάς, πάντα εἰς ἑαυτὸν νοήσει καὶ οὐκ εἰς ἕτερον.*». Ὁ ταπεινός ἄνθρωπος, ὅταν μελετᾷ τῇ Γραφῇ, ὅ,τι βγάζει ἀπό μέσα καί ὅ,τι καταλαβαίνει, ποτέ δέν λέγει «*Αὐτά εἶναι γιά τούς ἄλλους.*» ὄχι! ἀλλά τί; «*Αὐτά εἶναι γιά μένα! Αὐτά τά λέγει ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ γιά μένα!*».

Γι' αὐτό ἀκόμη, ἂν θέλετε, ἀγαπητοί μου, κι ἐδῶ πού ἀκούγεται ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, πολλές φορές οἱ ἄνθρωποι λένε: «*Μήπως ξέρει ὁ ὁμιλητής τίποτε ἀπό τῇ ζωῇ μου, καί ἀναφέρθηκε σ' αὐτό πού ἀπασχολεῖ ἐμένα;*».

Δέν ξέρει τίποτα ὁ ὁμιλητής ἀπό τῇ ζωῇ σου· τόν λόγον τοῦ Θεοῦ τόν κατευθύνει ὁ Θεός. Βέβαια ἔχω προετοιμάσει τό τί θά σᾶς πῶ· ἀλλά ἐκεῖνο ὅμως πού ἔχει προετοιμασθῆ καί πού ἤδη ἐκφέρεται ὡς λόγος τοῦ Θεοῦ, αὐτό, στό βάθος, ὁ ἴδιος ὁ Θεός τό κατευθύνει, ὥστε ὁ λόγος Του νά προσεγγίζη διαφοροτρόπως τίς πολυποίκιλες καρδιές. Βλέπετε ὁ λόγος εἶναι ἕνας· κι ὅμως γιά τόν καθένα εἶναι διαφορετικός.

Λέγει ὁ ἅγιος Κύριλλος Ἱεροσολύμων: «*Τό νερό, πού ποτίζει τά λουλούδια, εἶναι τό ἴδιο γιά ὅλα τά λουλούδια. Γιά τοῦτο τό λουλούδι τό νερό γίνεται κόκκινο χρῶμα· γιά ἐκεῖνο γίνεται ἄσπρο χρῶμα· γιά τό ἄλλο γίνεται κίτρινο χρῶμα. Καί ὅμως τό*

νερό εἶναι τό ἴδιο!»<sup>21</sup>.

Ἔτσι ὁ ὁμιλητής δέν λέγει κάτι πού ἀπασχολεῖ κάποιον· ἀπλῶς ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ βρίσκει ἀπήχησι μέσα στήν καρδιά τοῦ κάθε ἀκροατοῦ, τοῦ σωστοῦ ἀκροατοῦ. Ὑπογραμμίζω: τοῦ σωστοῦ ἀκροατοῦ! Ὅποτε ὁ ἀκροατής πού θά ἀκούσῃ, καί εἶναι ταπεινός ἄνθρωπος, θά πῇ: «Ὅλα αὐτά εἶναι γιά μένα! δέν εἶναι γιά τόν παινὸ μου, πού κάθεται στήν καρέκλα, καί πού μπορεῖ ἐνδεχομένως νά ξέρω τή ζωή του.». Νά μήν πῇ: «Χμ!... ὁ ὁμιλητής καλά τά λέει ὁ δίπλα ἅς τ' ἀκούη τώρα!». Νά μήν τό πῇ αὐτό· αὐτό εἶναι ὑπερηφάνεια, καί μάλιστα λαμπικαρισμένη, γνησία ὑπερηφάνεια! ἀλλά νά πῇ: «Αὐτά εἶναι γιά μένα· μόνο γιά μένα! καί δέν ἔχω παρά νά διορθωθῶ.».

Καί τέλος, πέμπτον: Νά προσεγγίζωμε τήν ἀνάγνωσι μέ προσευχή.

Λέγει πολύ ὠραῖα πάλι ὁ ἅγιος Ἰσαάκ ὁ Σύρος: «*Τοῖς λόγοις τῶν μυστηρίων, τῶν ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ, μὴ προσεγγίσης χωρὶς εὐχῆς*», μὴ ἀνοίξης τήν Αγία σου Γραφή, μὴ διαβάσης λόγον Θεοῦ, ἐάν προηγουμένως δέν ἔκανες εὐχή, δέν ἔκανες προσευχή, «*καὶ αἰτήσεως τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ βοήθει-ας*», νά ζητᾶς ἀπό τόν Θεόν τήν βοήθειά Του, «*ἀλλ'*

21. Ἁγ. Κύριλλος Ἱεροσολύμων, *Κείμενα, Κατήχησις ΙΣΤ'*, ΒΕ-ΠΕΣ, τόμ. 39, Ἔκδοσις τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθῆναι 1969, σελ. 205 (218 IB'): «... εἷς δὲ καὶ ὁ ὑπέτος κατέρχεται ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ, καὶ γίνεται λευκὸς μὲν ἐν κρίνῳ, ἐρυθρὸς δ' ἐν ρόδῳ, ... μονοειδῆς ὦν καὶ οὐκ ὦν ἄλλος αὐτὸς ἑαυτοῦ.»



*εὐχόμενος, λέγε», καί, ὅταν θά προσεύχεσαι, νά λές: «Κύριε, δός μοι λαβεῖν αἴσθησιν τῆς δυνάμεως τῆς ἐν αὐταῖς.»*, δός μου, Κύριε, τήν αἴσθησι νά καταλάβω τή δύναμι πού βρίσκεται μέσα στά λόγια Σου. *«Τήν γάρ εὐχὴν λογίζου εἶναι κλεῖδα τῶν νοημάτων τῶν ἀληθινῶν τῶν ἐν ταῖς θείαις ἡσφαλισμένων Γραφαῖς.»*<sup>22</sup>. Νά θεωρῆς ὅτι ἡ προσευχή εἶναι τό κλειδί γιά νά καταλάβης τό βαθύτερο νόημα τῆς Γραφῆς.

2. Ἀλλά καί διά τήν ἀκρόασιν, ἀγαπητοί μου, ἄς ποῦμε δυό λόγια· μόνο δυό λόγια.

Πολλοί δέν γνωρίζουν γράμματα. Μάλιστα σέ παλαιότερες ἐποχές οἱ μή γνωρίζοντες γράμματα ἦταν ἡ πλειονότης. Ἐλάχιστοι ἐγνώριζαν γράμματα σέ πολύ παλιές ἐποχές. Σήμερα ἐλάχιστοι δέν γνωρίζουν· οἱ πιά πολλοί ξέρουν τοῦλάχιστον νά διαβάζουν καί νά γράφουν. Ὅποτε ἡ ἀκρόασις ἦτο βασική πηγὴ γνώσεως ἀληθειῶν τοῦ Θεοῦ. Διότι, ἀφοῦ δέν ἤξεραν νά διαβάσουν, πῶς θά μπορούσαν νά μάθουν; Θά μάθαιναν μόνον ἐάν ἤκουαν.

Ἄλλ' ὅμως ἡ ἀκρόασις, ἀγαπητοί μου, εἶναι βασική γιά ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Ὁ λόγος προσφέρεται διά ζώσης γλώσσης, ὅπως καί ὁ Λόγος – μέ λάμδα κεφαλαῖο– εἶναι ζωντανός· καί συνεπῶς, ὅταν ἀκούεται ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ διά ζώσης γλώσσης, αὐτό ἔχει μίαν ἰδιαίτερη χάρι.

22. Ἁγ. Ἰσαάκ ὁ Σύρος, *Λόγοι ἀσκητικοί, Φιλοκαλία τῶν νηπτικῶν καὶ ἀσκητικῶν*, τόμ. 8Γ, λόγος ΟΓ' 46, Πατερικαὶ Ἐκδόσεις «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς», σελ. 118.

Ἀκόμη συνοδεύεται ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ μέ προσωπικά βιώματα τοῦ ὁμιλητοῦ, καί συνεπῶς, μέ τόν τρόπον αὐτόν, δίδεται μία ἐνθάρρυνσις εἰς τούς ἀκροατάς διά τήν ἐφαρμογήν τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ.

Δέν εἶναι τό ἴδιο τό νά ἀκούσης τόν λόγο τοῦ Θεοῦ ἀπό τό ραδιόφωνο ἢ νά τόν διαβάσης σ' ἓνα βιβλίο, μέ τό νά τόν ἀκούσης ζωντανά· εἶναι κάτι πολύ διαφορετικό. Γι' αὐτόν τόν λόγο πᾶμε νά ἀκούσωμε λόγον Θεοῦ· ὄχι μόνο νά διαβάσουμε. Δηλαδή οὔτε ἡ ἀνάγνωσις ἀντικαθιστᾷ τήν ἀκρόασιν, οὔτε ἡ ἀκρόασις ἀντικαθιστᾷ τήν ἀνάγνωσιν· εἶναι δύο πράγματα παράλληλα, ἐξ ἴσου σπουδαῖα.

Ἀλλά πρέπει νά σᾶς πῶ ὅτι ἡ ἀκρόασις προϋποθέτει καί τήν παρουσία τῶν ἄλλων. Βλέπετε πόσοι ἄνθρωποι εἴμεθα ἐδῶ; Τί σημαίνει αὐτό; Ὅτι ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ δένεται μέ τήν θεωρία τῶν προσώπων, δηλαδή μέ τήν ὄρασι τῶν προσώπων –αὐτό θά πῆ *θεωρία*· τό νά βλέπω–· δηλαδή δένεται μέ τήν Ἐκκλησία. Κι αὐτό, τό νά ἀκούεται ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ μέσα στήν Ἐκκλησία, εἶναι πάρα πολύ σπουδαῖο· εἶναι πάρα πολύ σημαντικό, μεγίστης ἀξίας! ἄλλιῶτικα θά μπορούσα νά κάθωμαι στό σπίτι μου νά ἀκούω ἀπό μιά κασέτα, πού λέγεται κονσέρβα –ὄπως τήν ὠνόμασε ὁ ἅγιος Φλωρίνης<sup>23</sup>– κονσέρβα τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ! Ἀλλά ἡ κονσέρβα δέν ἔχει τήν δροσερότητα τοῦ φρέσκου φαγητοῦ. Χρήσιμη εἶναι, ἀλλά... ἀλλά κονσέρβα! Ὅμως προσέξατε:

23. Ὁ Σεβασμιώτατος π. Αὐγουστῖνος Καντιώτης.

θά ἀκούσω καί τήν κασέτα, θά διαβάσω καί τό βιβλίο, ἀλλά θά πρέπει νά πάω νά ἀκούσω ἐκεῖ πού εἶναι καί οἱ ἄλλοι πιστοί, γιά νά ἀποτελέσω καί νά ἀναδείξω τήν Ἐκκλησία, ὄχι μόνο στόν λειτουργικό της χῶρο, ἀλλά καί στήν ἀκρόασι τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ.

3. Καί τέλος ἄς ποῦμε κάτι ὡς πρός τήν ἐφαρμογήν τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ.

Αὐτό τό ὁποῖο διατυπώνει ὁ ἱερός Εὐαγγελιστής, «καί τηροῦντες τὰ ἐν αὐτῇ γεγραμμένα» ὅπως λέγει, ἐκφράζει ὅτι ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ πρέπει νά βιοῦται, νά τόν ζοῦμε, ἀλλά καί νά βιοῦται ὀλόκληρος. Προσέξτε: ὀλόκληρος! Μήν ποῦμε: «Αὐτό ναί, κι ἐκεῖνο ὄχι.»

«Ὁ γὰρ καιρός ἐγγύς.»<sup>24</sup> γιατί ὁ καιρός εἶναι κοντά.

Πῶ πῶ!... Ὅταν ἀκούτε αὐτό τό «ὁ γὰρ καιρός ἐγγύς», αἰσθάνεσθε τίποτε μέσα σας; Νά σᾶς πῶ κάτι πού τό εἶχα ζήσει κάποτε ἐντελῶς βιωματικά.

Ἦταν Κατοχή, καί γράφαμε ἐξετάσεις καθισμένοι στά θρανία τρεῖς-τρεῖς, χωρίς νά ἀφήνωμε κενά – ἕνα κενό θρανίο, ἕνα γεμάτο, ἕνα κενό... καί τά λοιπά. Σέ ὅλα τά θρανία καθισμένοι μαθηταί, καί στό κάθε θρανίο τρεῖς-τρεῖς – χαρᾶς εὐαγγέλια γιά τούς μαθητάς! Λοιπόν. Οἱ συμμαθηταί μου δέν εἶχαν διαβάσει. Δίναμε δέ ἐξετάσεις μόνον Ἀρχαῖα,

24. Ἀποκ. 1, 3.

Νέα καί Μαθηματικά· τίποτε ἄλλο. Αὐτοί εἶπαν μεταξὺ τους: «Παιδιά, Ἀρχαῖα δέν θά διαβάσουμε.» ἐγὼ διάβασα. Κάθισα στό προτελευταῖο θρανίο καί βοηθοῦσα τούς τρεῖς ἀπό πίσω μου, τούς τρεῖς μπροστά καί τούς δύο ἐκατέρωθεν. Ἀλλά, μέ τό νά βοηθῶ αὐτούς καί νά λέγω «Ἐσύ, τί ἔγραψες;» καί «Ἐσύ, τί ἔγραψες;» –ἐπιτήρησις δέν ὑπῆρχε εἰς τήν τάξιν–, ἐγὼ δέν ἔγραφα· κοιτοῦσα οἱ ἄλλοι νά γράψουν.

Γιά μιά στιγμή μπαίνει ὁ οἰκεῖος καθηγητής καί λέγει: «Παιδιά, σέ πέντε λεπτά μαζεύω τίς κόλλες.»! Ὅσοι ζήσατε στά μαθητικά σας χρόνια τέτοιες καταστάσεις μπορεῖτε νά μέ καταλάβετε. Ἔπαθα... Δέν μπορῶ νά σᾶς περιγράψω τί ἔπαθα. Ἴδρωσα, κοκκίνισα, παρέλυσα! καί αὐθορμήτως ἔβγαλα μιά φωνή: «Ὅχι ἀκόμα, κύριε καθηγητά!...», γιατί δέν εἶχα γράψει τίποτα. Οἱ ἄλλοι ἐσηκῶνοντο νά παραδώσουν τίς κόλλες τους, κι ἐγὼ πού εἶχα διαβάσει δέν εἶχα γράψει! Καί πήγαινα μετά σάν σκυλάκι στό γραφεῖο νά παρακαλῶ τόν καθηγητή νά μέ παράση...

Αὐτό τό αἶσθημα αἰσθάνεται ὁ ἄνθρωπος, ὅταν ἀντιληφθῆ ὅτι ἡ ὥρα ἔφθασε. Εἶναι φοβερόν αἶσθημα.

Λέγει ὁ ἅγιος Ἰσαάκ ὁ Σύρος ὅτι ἐάν δέν ἔχης ζήσει σωστά στή ζωή σου, ὅταν ἰδῆς νά ἔρχεται ἡ ὥρα τοῦ θανάτου, θά θορυβηθῆς. Ἀλλά καί ὅταν κανεῖς μέσα του ἀληθινά ἔχη βάλει τήν αἴσθησι ὅτι ὁ καιρός εἶναι κοντά, ὅταν διαβάζη αὐτήν τήν

φράσι, «ὁ γὰρ καιρὸς ἐγγύς», αἰσθάνεται αὐτό τό αἶσθημα πού προηγουμένως σᾶς περιέγραφα ὅτι ἔζησα στά μαθητικά μου χρόνια.

Ἀλλά ὁ λόγος αὐτός, «ὁ γὰρ καιρὸς ἐγγύς», εἶναι τῆς αὐτῆς ἐννοίας μέ ἐκεῖνον πού προαναφέραμε τήν περασμένη φορά καί τόν εἶχαμε ἀναλύσει – εἶναι λίγο πιό πάνω–, ἐκεῖνο τό «ἄ δεῖ γενέσθαι ἐν τάχει», ἐκεῖνα τά ὅποια πρέπει νά γίνουν γρήγορα.

Χαρακτηριστικόν εἶναι ὅτι γιά μιά ἀκόμη φορά ἀναφέρεται αὐτό τό γρήγορο, τό «ἐν τάχει», τό «ἐγγύς», ἐκ προοιμίων εἰς τό βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως, καί τονίζεται τό καλπάζον «τέλος»<sup>25</sup>, τό «τέλος» δηλαδή πού ἔρχεται μέ καλπασμό.

Ἀλλά σέ τί ὁ καιρός εἶναι «ἐγγύς»; σέ τί ὁ καιρός εἶναι πλησίον;

Ὁ καιρός εἶναι «ἐγγύς» εἰς τήν πλήρωσιν τῶν λόγων τῆς προφητείας· καί συνεπῶς εὐτυχισμένος εἶναι αὐτός πού τηρεῖ αὐτούς, γιατί ὁ καιρός δέν θά βραδύνη.

Ἀπό τήν ἐκκλησιαστική μας πρᾶξι μοῦ ἔχει κάνει ἐμένα προσωπικά ἐντύπωσι τό ἐξῆς –ἐάν εἶναι σωστό δέν ξέρω· ἐγώ θά σᾶς τό καταθέσω:

Μέχρι τόν 15ον αἰῶνα ἐκεῖνοι οἱ πιστοί πού ἔδωσαν τό αἷμα τους καί ἐτελείωσαν μαρτυρικά ἀποκαλοῦνται ἀπλῶς Μάρτυρες· ἡ ἀκόμη, ἂν ἐτελείωσαν ὁσίως τήν ζωήν των, ἀποκαλοῦνται ἀπλῶς Ἅγιοι. Αὐτό μέχρι τόν 15ον αἰῶνα. Μετά τόν

25. Βλ. Ματθ. 24, 32· 33. Μάρκ. 13, 28. Λουκ. 21, 30.

15ον αἰῶνα οἱ Μάρτυρες ἀποκαλοῦνται Νέοι, καί ἔχουμε τούς Νεομάρτυρας. Μάλιστα, ἂν θέλετε, ἀπό ἱστορικῆς πλευρᾶς, πού συνήθως χωρίζουμε τήν Ἱστορία σέ μεγάλες περιόδους, ἔχομε αὐτόν τόν χαρακτηρισμόν μετά τό 1453, τήν πτῶσι τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὅσοι δηλαδή Μάρτυρες εἶναι μετά τήν πτῶσι τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὀνομάζονται Νεομάρτυρες –βάζουμε μπροστά αὐτό τό Νεο– καί ἐκεῖνοι πού εἰρηνικῶς καί ὁσίως ἐτελείωσαν τή ζωή τους καλοῦνται καί αὐτοί Νέοι. Φέρ' εἰπεῖν: ὁ Ὅσιος πατήρ ἡμῶν... τάδε, ὁ Νέος ἤ: ὁ καινοφανής Ἅγιος. Καινοφανής θά πῆ αὐτός πού ἐμφανίσθηκε τώρα, καινούργια. Λέμε: ὁ ἅγιος Νεκτάριος, ὁ καινοφανής Ἅγιος. Λοιπόν αὐτός ὁ χαρακτηρισμός, Νέος, Καινοφανής καί λοιπά, πού εἶναι κοινός καί διά τούς Μάρτυρες καί διά τούς Ὀσίους, εἶναι ἓνας χαρακτηρισμός ὁ ὁποῖος σάν νά βάζῃ ἓνα ὄριο.

Ὅμως, ἂν θά ἔρθῃ μιά ἄλλη ἐποχή, ὕστερα πάλι ἀπό πεντακόσια χρόνια, πού οἱ ἱστορικοί θά πρέπει νά κατανεύουν τήν Ἱστορία, πῶς θά πρέπει ἡ Ἐκκλησία νά ὀνομάζῃ τούς τότε Μάρτυρας καί Ἁγίους; Ἐάν χρησιμοποιοῖ τώρα τόν χαρακτηρισμόν Νέος, τότε πῶς; Νεώτατος;...

Ἀλλά ὅταν ὁμιλῇ περί Νέου, ξέρετε τί σημαίνει αὐτό, ἀγαπητοί μου; σημαίνει ὅτι εἶχαμε τούς παλαιούς Ἁγίους καί τούς Νέους· μετά τούς Νέους δέν ὑπάρχουν ἄλλοι, Νεώτεροι· Νέοι ἀπλῶς. Δηλαδή ξέρετε τί συμβαίνει ἐδῶ; Νομίζω ὅτι εἰς τήν κα-

θολικήν συνείδησιν τῆς Ἐκκλησίας ὑποβόσκει τό αἴσθημα ὅτι τό τέλος εἶναι «έγγύς» γι' αὐτό ἡ Ἐκκλησία τώρα ὀνομάζει τούς Ἁγίους τῆς μέ τόν χαρακτηρισμόν Νέος. Δέν ἔχομε τίποτα ἄλλο νά προσθέσουμε παρακάτω. Πρῶτα ἀπλῶς: Ἅγιος, ἤ: Μάρτυς. Γιατί; Διότι τό τέλος ἦταν μακρυνά, παρ' ὅτι πάντα πρό ὀφθαλμῶν τῆς Ἐκκλησίας ὑπῆρχε τό τέλος.

\* \* \*

Μετά ἀπ' αὐτήν τήν εἰσαγωγικήν ἐπιγραφήν, ἡ ὁποία κλείει ἐδῶ μέ αὐτόν τόν μακαρισμόν πού ἀναφέραμε, ἀγαπητοί μου, ἀκολουθεῖ τό προοίμιον τοῦ ὄλου βιβλίου, πού ἐπεκτείνεται μεταξύ τῶν στίχων 4 ἕως 8. Νά σᾶς τό διαβάσω:

*«Ἰωάννης ταῖς ἑπτὰ ἐκκλησίαις ταῖς ἐν τῇ Ἀσίᾳ· χάρις ὑμῖν καί εἰρήνη ἀπό Θεοῦ, ὁ ὢν καί ὁ ἦν καί ὁ ἐρχόμενος, καί ἀπό τῶν ἑπτὰ πνευμάτων, ἃ ἐνώπιον τοῦ θρόνου αὐτοῦ,*

*»καί ἀπό Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ μάρτυς ὁ πιστός, ὁ πρωτότοκος τῶν νεκρῶν καί ὁ ἄρχων τῶν βασιλέων τῆς γῆς. τῷ ἀγαπῶντι ἡμᾶς καί λούσαντι ἡμᾶς ἀπό τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ,*

*»καί ἐποίησεν ἡμᾶς βασιλείαν, ἱερεῖς τῷ Θεῷ καί πατρὶ αὐτοῦ, αὐτῷ ἡ δόξα καί τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.*

*»Ἴδου ἔρχεται μετὰ τῶν νεφελῶν, καί ὄψεται αὐτόν πᾶς ὀφθαλμὸς καί οἵτινες αὐτόν ἐξεκέντησαν, καί κόψονται ἐπ' αὐτόν πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς. ναί, ἀμήν.*

»*Εγώ είμι τὸ Α καὶ τὸ Ω, λέγει Κύριος ὁ Θεός, ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος, ὁ παντοκράτωρ.*»<sup>26</sup>

Αὐτοί, ἀγαπητοί μου, οἱ τέσσερις στίχοι –οἱ πέντε· γιατί συμπεριλαμβάνεται καὶ ὁ τέταρτος– εἶναι τό προοίμιον τοῦ βιβλίου τῆς Ἀποκαλύψεως. Ἔως ἐδῶ, εἶδατε, εἴχαμε τὴν εἰσαγωγικὴν ἐπιγραφὴν.

Εἰς αὐτό τό προοίμιον, πού εἶναι πάρα πολύ σπουδαῖο καὶ θεολογικώτατον, βλέπομε νά φαίνεται ὁ ἐπιστολικὸς χαρακτήρ τοῦ βιβλίου, ὅτι τό βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως ἀποτελεῖ ἐπιστολήν, εἶναι μία ἐπιστολή. Ἄν τό θέλετε, καὶ τό Κατὰ Λουκᾶν εὐαγγέλιον εἶναι μία ἐπιστολή. Θυμᾶσθε πού γράφει ἐκεῖ ὁ Λουκᾶς πρὸς τόν «κράτιστον Θεόφιλον» «*Σοῦ στέλνω... –δέν ἀναφέρει βέβαια τὴν ὀνομασία ἐπιστολή– σοῦ στέλνω τοῦτο τό κείμενο, τρόπον τινά, γιά νά μάθης τὴν ἀκρίβεια τῆς Πίστεώς σου.*»<sup>27</sup>; Συνεπῶς ἀναφέρεται καὶ αὐτό κατὰ τρόπον ἐπιστολικόν. Ἔτσι καὶ ἡ Ἀποκάλυψις· ἔχει διαστάσεις ἐπιστολῆς· ὄχι μόνο διότι περιέχει τίς ἐπτὰ ἐπιστολές πού στέλνει ὁ Χριστός στίς ἐπτὰ Ἐκκλησίες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἀλλά καὶ διότι τό ὅλο βιβλίον εἶναι ἐπιστολιμαίας μορφῆς καὶ διατηρεῖ ὅλα ἐκεῖνα τά στοιχεῖα μιᾶς ἐπιστολῆς ἀρχαίου ἐπιστολικοῦ τύπου.

Δηλαδή: δηλοῦται ὁ συγγραφεύς –ὁ Ἰωάννης–, οἱ παραλήπται –οἱ ἐπτὰ Ἐκκλησίες τῆς Μι-

26. Ἀποκ. 1, 4-8.

27. Λουκ. 1, 3.



κρᾶς Ἀσίας—, ὁ χαιρετισμός —«*χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ...*» καὶ τὰ λοιπά— καὶ ἡ δοξολογία ὡς συνήθως —«*αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων ἰμήν.*». Ὡστε λοιπὸν ἡ Ἀποκάλυψις, ἀγαπητοί μου, εἶναι μία ἐπιστολή. Καί, ὅπως σᾶς εἶπα, εἴθε ὁ Θεός νά δώσῃ κάποτε νά ἀκούεται καί ὡς ἐπιστολικόν ἀνάγνωσμα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν.

«*Ἰωάννης ταῖς ἑπτὰ ἐκκλησίαις ταῖς ἐν τῇ Ἀσίᾳ.*»<sup>28</sup>. Ὁ Ἰωάννης, ὁ στέλλων τὴν ἐπιστολήν, ὁ συντάκτης τῆς ἐπιστολῆς, πρὸς τίς ἑπτὰ Ἐκκλησίες πού εἶναι στήν Ἀσία, πού θά εἶναι οἱ ἀποδέκται τῆς ἐπιστολῆς. Ὁ ἀποστέλλων καὶ οἱ ἀποδέκται.

Πάλι βλέπομε ἐδῶ γιὰ δευτέρη φορά —θά σημειωθῆ καὶ γιὰ τρίτη φορά λίγο παρακάτω<sup>29</sup>— ὅτι προτάσσεται τό ὄνομα τοῦ συγγραφέως, «*Ἰωάννης*», χωρὶς ἐπίθετον ἢ προσδιορισμόν, ὡς πασίγνωστον, ὅπως σᾶς εἶπα προηγουμένως, εἰς τοὺς ἀναγνώστας.

Ποιές εἶναι αὐτές οἱ ἑπτὰ Ἐκκλησίες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, πρὸς τίς ὁποῖες ἀποτείνεται τό βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως, καὶ μάλιστα μέ μίαν ἰδιαιτέραν ἐπιστολήν γιὰ τὴν κάθε μιά ἀπ' αὐτές;

Εἶναι: ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἐφέσου, τῆς Σμύρνης, τῆς Περγᾶμου, ... Ἱστορικές Ἐκκλησίες εἶναι, προσέξτε! Δέν εἶναι νοερά πράγματα, δέν εἶναι συμβολικά· ἱστορικές Ἐκκλησίες εἶναι! Ἐπαναλαμβάνω:

28. Ἀποκ. 1, 4.

29. Βλ. Ἀποκ. 1, 9.

τῆς Ἐφέσου, τῆς Σμύρνης, τῆς Περγάμου, τῶν Θυατείρων, τῶν Σάρδεων, τῆς Φιλαδελφείας καί τῆς Λαοδικείας· πού εἶναι καί πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας· παλιές, ἀρχαῖες πόλεις! ἐκεῖ ὅπου ἤκμασε ὁ ὕλισμός, ἔγιναν ἐπισκοπές, δηλαδή ἰδρύθηκαν Ἐκκλησίες. Πρός αὐτές τώρα τίς ἐπτά Ἐκκλησίες ἀποτείνεται τό βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως, μέ ξεχωριστή ἐπί μέρους ἐπιστολή γιά τήν κάθε μιά ἀπ' αὐτές Ἐκκλησία.

Ἀλλά θά ἔλεγε κανεῖς: Γιατί μόνο πρὸς αὐτές τίς ἐπτά Ἐκκλησίες ἀποτείνονται οἱ ἐπί μέρους ἐπιστολές; Θά πῆ ὁ Χριστός στόν Ἰωάννη: «Γράψε στήν Ἐκκλησία, στόν ἄγγελον –στόν ἐπίσκοπο δηλαδή– στόν ἄγγελο τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἐφεσίων: ...», ἢ «...τῆς Ἐκκλησίας τῆς Σμύρνης: ...». Γιατί; Μήπως οἱ λοιπές Ἐκκλησίες, ὅπως τῶν Ἱεροσολύμων, τῆς Ἀντιοχείας, τῆς Κορίνθου ἢ τῆς Ρώμης, δέν ἦσαν Ἐκκλησίες πολύ μεγάλες, πολύ σπουδαῖες;... Ἄν θέλετε, μόνον ἡ τῆς Ἐφέσου θά μπορούσε νά παραβληθῆ μέ τίς ἀναφερθεῖσες Ἐκκλησίες. Τῆς Ρώμης;... Τῆς Κορίνθου;... Τῆς Ἀντιοχείας, τῆς μεγάλης Ἀντιοχείας;... Μόνον ἡ τῆς Ἐφέσου· ὅλες οἱ ἄλλες Ἐκκλησίες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἦταν μικρές. Γιατί λοιπόν ἀναφέρονται οἱ ἐπιστολές σ' αὐτές τίς ἐπτά, καί ὄχι καί στίς ἄλλες, πού ἦσαν εὐσημες καί μεγάλες;

Διότι ὁ ἀριθμός ἐπτά εἶναι σχηματικός καί ἐκφράζει τήν ποικιλίαν, ταυτοχρόνως καί τήν πληρότητα. Δηλαδή πρόκειται γιά ὁλόκληρο τό πλή-

ρωμα τῆς Ἐκκλησίας, τό τότε καί τό μέχρι τῆς συντελείας τῶν αἰώνων –συνεπῶς καί τό σήμερα–, πού ἐκφράζεται μέ αὐτούς τούς ἑπτά ἀντιπροσωπευτικούς τύπους τῶν ἐν λόγῳ Ἐκκλησιῶν. Μέ ἄλλα λόγια οἱ ἑπτά αὐτές Ἐκκλησίες εἶναι ἑπτά πτυχές, μέ ἑπτά πραγματικότητες, τῆς Μιάς, Ἁγίας, Καθολικῆς καί Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας.

Ἔχομε λοιπόν ἐδῶ δύο διαστάσεις συμπεπλεγμένες. Ἡ μία εἶναι ὅτι ἡ κάθε μία ἐπιστολή ἀποτείνεται πρὸς συγκεκριμένη, ἱστορικὴν –ὑπογραμμίζω τό *ἱστορικὴν*– συγκεκριμένη, ἱστορικὴν Ἐκκλησίαν, καί ἀναφέρεται σέ συγκεκριμένες περιπτώσεις τῆς κάθε Ἐκκλησίας. Ὅταν, ἐπὶ παραδείγματι, λέγη «*Δέν εἶσαι οὔτε κρύος οὔτε ζεστός· εἶσαι χλιαρός.*»<sup>30</sup> ἢ «*Ἄφησες τὴν πρώτη σου ἀγάπη... Δέξ ἀπό πού ξέπεσες.*»<sup>31</sup>, αὐτά εἶναι συγκεκριμένα κουσούρια, ἐλαττώματα, τῆς ἄλφα ἢ βῆτα Ἐκκλησίας.

Ἐπομένως οἱ ἐπιστολές αὐτές, στό πρῶτο πλάνο, βλέπουμε ὅτι ἔχουν ἱστορικόν χαρακτήρα· εἶναι πραγματικά αὐτό πού εἶναι. Στό δεύτερο ὅμως πλάνο βλέπουμε ὅτι τά στοιχεῖα αὐτῶν τῶν ἐπιστολῶν ἀποτείνονται εἰς τὴν ὅλην Ἐκκλησίαν. Συνεπῶς ἔχομε συμπεπλεγμένες δύο διαστάσεις: τὴν ἱστορικὴν, πού εἶναι τοπικά καί χρονικά συγκεκριμένη, καί τὴν ἄλλη διάστασι, πού εἶναι ἀπλωμένη σ' ὀλόκληρη τὴν ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας, καί δέν περιορίζεται σ' ἓνα συγκεκριμένο τόπο· ἀναφέρεται

30. Ἀποκ. 3, 15.

31. Ἀποκ. 2, 4-5.

δηλαδή σέ όλόκληρη τήν Ἐκκλησία. Ἔτσι, ἅμα διαβάσωμε τί γράφει ὁ Χριστός διὰ τήν Ἐκκλησία τῶν Ἐφεσίων ἢ διὰ τήν Ἐκκλησία τῶν Σμυρναίων, βλέπουμε ὅτι ὅλα αὐτά τά στοιχεῖα ὑπάρχουν μέσα στήν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ.

Θά ξαναπῶ γιά ἄλλη μιά φορά, γιατί εἴμεθα Ἕλληνες, καί οἱ Ἐκκλησίες αὐτές ἦσαν σέ ἑλληνικές πόλεις, καί ἡ Μικρά Ἀσία ἦταν ἑλληνική: ταυτοχρόνως εἶναι καί ἱστορικές Ἐκκλησίες καί ἱστορικές ἐπιστολές, μέ ἱστορικό ὑπόβαθρο.

Τό γιατί; Ὅταν θά ῥθῃ ἡ ὥρα, θά σᾶς τό πῶ ξανά· ἀλλά θά σᾶς τό πῶ καί τώρα. Θά πῆ ὁ Χριστός σέ κάποιον ἐπίσκοπο: «Θά σοῦ κινήσω τήν λυχνία.»<sup>32</sup> –κάθε Ἐκκλησία συμβολίζεται μέ μίαν «λυχνίαν», μ' ἓνα κηροπήγιο, μ' ἓνα κερί, μέ μιά λαμπάδα. «Θά σοῦ κινήσω τήν λυχνία.»! Ξέρετε τί θά πῆ; «Θά σέ μεταθέσω.»! Καί τίς πῆρε καί τίς ἐπτά καί τίς μετέθεσε!...

Ποιά ἱστορική Ἐκκλησία σήμερα ὑπάρχει στή Μικρά Ἀσία; Οὔτε μιά! Οὔτε τῆς Ἐφέσου –τῆς μεγάλης Ἐφέσου!– οὔτε τῆς Σμύρνης οὔτε τῆς Λαοδικείας οὔτε τῆς Φιλαδελφείας... Καμμία Ἐκκλησία ἀπ' αὐτές δέν ὑπάρχει· οἱ «λυχνίες» κινήθηκαν ὀριστικῶς τό 1922. Ὄριστικῶς! Ἀλλά ἄς εἶναι. Γι' αὐτό σᾶς ἐτόνισα τό ἱστορικό στοιχεῖον· εἶναι πάρα πολύ σπουδαῖο. Θά ἐπανέλθω ὅμως τότε πού θά μιλήσουμε γιά κάθε μιά ἀπό τίς ἐπί μέρους ἐπιστολές.

32. Ἀποκ. 2, 5.

Ὡστε λοιπόν ἐδῶ βλέπομε ὅτι ἔχομε τὴν ποικιλία καὶ ταυτοχρόνως τὴν πληρότητα· δηλαδή ἔχομε πολλές πτυχές ἀλλὰ καὶ ταυτοχρόνως ὅλες τίς περιπτώσεις πού ὑπάρχουν μέσα εἰς τὴν Ἐκκλησία.

Λέγει ὁ ἅγιος Ἀνδρέας Καισαρείας: «*Διὰ τοῦ ἑβδοματικοῦ ἀριθμοῦ, τὸ μυστικὸν τῶν ἀπανταχοῦ ἐκκλησιῶν σημαίνει*» –«*τῶν ἀπανταχοῦ Ἐκκλησιῶν!*» Μὲ τίς ἑπτὰ Ἐκκλησίες, ἐννοεῖ ὅλες τίς Ἐκκλησίες, «*καὶ τὸ τῷ παρόντι βίῳ σύστοιχον, ἐν ᾧ καὶ ἡ ἑβδοματικὴ περίοδος γίνεται*»<sup>33</sup>. Ὅπως ἀκριβῶς θεωρεῖται ἡ ἑβδομάς ὡς ἓνα σύμβολον τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου ἢ τῆς ζωῆς μας, κατὰ παρόμοιον τρόπον καὶ ὡς ἑβδομάς ἐδῶ συμβολίζεται, μὲ τὸν ἀριθμὸ ἑπτὰ, ἡ πληρότητα τῆς Ἐκκλησίας.

Γι' αὐτό, θά παρακαλέσω, ὅ,τι θά ἀναλύσωμε στίς ἑπτὰ αὐτές ἐπιστολές –πού εἶναι πολὺ σπουδαῖες· σπουδαιότατες!– μὴ νομίσετε ὅτι ἀναφέρονται μόνο στίς τότε ἱστορικές Ἐκκλησίες· ἀναφέρονται καὶ εἰς τὴν πάντοτε ὑπάρχουσαν ἕως τῆς συντελείας τῶν αἰώνων Ἐκκλησίαν.

«*Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη.*»<sup>34</sup>. *Χάρις σέ σᾶς καὶ εἰρήνη.*

Εἶναι ἓνας χριστιανικὸς χαιρετισμὸς ἐντόνου λειτουργικοῦ χαρακτῆρος. «*Χάρις σέ σᾶς καὶ εἰρήνη.*»!

33. Ἁγ. Ἀνδρέας Καισαρείας, *Εἰς τὴν Ἀποκάλυψιν τοῦ Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου Θεολόγου*, J.P.Migne, P.G., τόμ. 106, Κέντρον Πατερικῶν Ἐκδόσεων, Ἀθῆναι 2001, σελ. 221 D.

34. Ἀποκ. 1, 4.

Αὐτός ὁ χαιρετισμός τοῦ Ἰωάννου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ, εἰς τὴν Ἀποκάλυψι, εἶναι συντόμευσις τοῦ χαιρετισμοῦ τοῦ ἀποστόλου Παύλου, στή Β' Πρὸς Κορινθίους ἐπιστολήν του, 13, 13, πού λέγει: «**Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος**—βλέπετε λοιπόν; τριαδικός ὁ Θεός!— **μετὰ πάντων ὑμῶν ἀμήν.**», νά εἶναι μαζί μέ ὅλους ἐσᾶς.

Αὐτόν τόν τύπον τοῦ χαιρετισμοῦ δέν τόν παίρνει ὁ Ἰωάννης ἀπό τόν Παῦλο, οὔτε ὁ Παῦλος ἀπό τόν Ἰωάννη· φαίνεται πὼς ὑπῆρχε εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ εἶχε λειτουργικόν χαρακτήρα· καὶ ἔτσι ἀπό τὴν Ἐκκλησία παίρνει καὶ ὁ Ἰωάννης καὶ ὁ Παῦλος καὶ ὁ ἀπόστολος Πέτρος καὶ ὁ ἀπόστολος Ἰούδας.

Αὐτός δέ ὁ τύπος ὑπάρχει μέχρι σήμερα· ἀναφέρεται εἰς τό προοίμιον τῆς εὐχῆς τῆς ἁγίας Ἀναφορᾶς, ὅταν βγαίνει ὁ ἱερεὺς νά εὐλογῆσῃ τόν λαόν.<sup>35</sup> Αὐτός ὁ ἴδιος τύπος ὑπάρχει. Συνεπῶς, ἀγαπητοί μου, εἶναι ἓνας χαιρετισμός μέ ἔντονον λειτουργικόν χαρακτήρα.

Ἐπειδὴ δέ ἡ «χάρις», ὡς εὐμένεια τοῦ Θεοῦ, πού πηγάζει ἀπό τόν ἱλαστήριον Θάνατον τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ καὶ ἡ «εἰρήνη» προέρχονται ἀπό τόν Θεόν Πατέρα—ὅπως λέγει λίγο πῶς κάτω, «ἀπὸ ὧν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος»—, ἀπὸ τό Πνεῦμα τό Ἅγιον—«ἀπὸ τῶν ἑπτὰ πνευμάτων», πού θά πῆ πῶ

35. Βλ. Εὐλογίαν προοιμίου εὐχῆς ἁγίας Ἀναφορᾶς.

κάτω— και από τόν Υἱόν —«και από Ἰησοῦ Χριστοῦ», ἐπίσης πιά κάτω—, ὁ χαιρετισμός αὐτός μετατρέπεται εἰς λειτουργικήν ὁμολογίαν Πίστεως· ταυτοχρόνως εἶναι ἕνα σύμβολον Πίστεως.

Εἶναι αὐτό πού ὁ Φίλιππος ὁ Διάκονος εἶπε εἰς τόν Αἰθίοπα τόν εὐνοῦχον: «Ἐάν ὁμολογῆς ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ Χριστός, ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ, τίποτα δέν σέ ἐμποδίζει νά βαπτισθῆς.» κι ἐκεῖνος ἀπεκρίθη: «Πιστεύω ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ Χριστός, ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ.»<sup>36</sup>. Εἶδατε;... ὁμολογία Πίστεως.

Ἀργότερα, ὅταν θά ἐμφανισθοῦν πολλές αἰρέσεις, τό σύμβολον τῆς Πίστεως θά γίνη πιά λεπτομερές. Εἶναι τό γνωστό σύμβολον τῆς Πίστεως πού ἔχομε, τῆς Νικαίας: «**Πιστεύω εἰς ἕνα Θεόν, Πατέρα, Παντοκράτορα...**» καί τά λοιπά.

Ὡστε βλέπουμε λοιπόν ἐδῶ ὅτι ἔχομε ἕνα πανάρχαιο στοιχεῖο λειτουργικῆς ὁμολογίας Πίστεως· δηλαδή ὁμολογῶ τήν Πίστι μου μέσα εἰς τόν λειτουργικόν χῶρον. Εἶδατε;... τό «Πιστεύω» πού τό λέμε; Τό λέμε μέσα εἰς τόν λειτουργικόν χῶρον. Προκειμένου νά τελέσωμε τή θεία Λειτουργία, προκειμένου νά κοινωνήσουμε, πρέπει νά ὁμολογήσουμε τή σωστή μας Πίστι. Συνεπῶς, ἀγαπητοί μου, αὐτός ὁ χαιρετισμός τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ εἶναι ἕνας χαιρετισμός, ὅπως σᾶς εἶπα, μέ ἔντονον λειτουργικόν χαρακτήρα.

Ἀλλά ἡ ὥρα παρήλθε. Πρῶτα ὁ Θεός, θά συ-

36. Πράξ. 8, 37.

νεχίσωμε τήν ἐρχομένη Κυριακή.

Κυριακή, 2-11-1980

